МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ПЕДАГОГІЧНИХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

«НАУКОВА КОЛЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА»

(за матеріалами *ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції* **«Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу»** ***)***

ВИПУСК 3

Частина 1 (здобувачі вищої освіти)

Глухів 2025

УДК 373.3:001.891(082)
Н 34

Рекомендовано рішенням Вченої ради Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (протокол № 12 від 28.05.2025 року).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Шерудило Андрій Васильович, кандидат педагогічних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту педагогіки і психології.

Відповідальний секретар:

Вишник Ольга Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти.

Члени редакційної колегії:

Бірюк Людмила Яківна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології початкової освіти,

Біліченко Павло Геннадійович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту.

Зенченко Тетяна Федорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти,

Пінчук Ірина Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і психології початкової освіти,

Собко Валентина Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти,

Кухарчук Ірина Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти,

Н 34 Наукова колекція Навчально-наукового інституту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: збірник наукових праць здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників (за матеріалами *ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції* «Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу», м. Глухів, 15 травня 2025 року). Випуск 3. Част. 1-3. Глухів, 2025. Ч. 1, 183 с.

До збірника ввійшли матеріали і тези доповідей, подані учасниками *ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції* «Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу» (15 травня 2025 року, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка).

Тексти публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори, а також (для студентів і аспірантів) наукові керівники.

УДК 373.3:001.891(082)

© Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
© Автори

ЗМІСТ

ЧАСТИНА 1

Аверіна Олександра Сергіївна	*LEGO як інструмент НУШ для початкових класів: історичний шлях та огляд навчального потенціалу*	***6***
Бадуненко Валентина Сергіївна	*Формування в учнів пізнавального інтересу до української мови засобом вправ: технологічний підхід*	***12***
Бершадська Катерина Юріївна	*Застосування автентичних англомовних дитячих відеоматеріалів як формування іншомовної компетентності учнів початкових класів*	***17***
Бугаєва Марія Юріївна	*Цифрові ресурси як засіб розвитку креативності в учнів початкової школи*	***22***
Буюн Наталія Володимирівна	*Психологічні умови становлення самооцінки особистості в юнацькому віці в умовах воєнного стану*	***26***
Вільковська Анна Володимирівна	*Формування сенсорного досвіду молодших школярів у контексті технологічної освітньої галузі*	***30***
Галюк Валерія Петрівна, Круглова Марія Володимирівна	*Формування ключових компетентностей у молодших школярів: сучасні підходи*	***34***
Гордієнко Дар'я Андріївна	*Інтерактивні та цифрові технології в освітньому процесі початкових класів*	***38***
Грицаєнко Ірина Миколаївна	*Гурткова робота учнів молодшого шкільного віку в умовах воєнного стану*	***45***
Демченко Сергій Олексійович	*Формування громадянської компетентності першокласників на засадах компетентнісного підходу в початковій освіті*	***49***
Довга Аліна Володимирівна	*Інноваційні методики формування гнучкості мислення молодших школярів із використанням технологій штучного інтелекту*	***54***
Закаленко Юлія Олександрівна	*Аналіз функціональних можливостей сучасних онлайн-платформ у контексті формування цифрової грамотності учнів початкової школи*	***59***
Зеленюк Юлія Миколаївна, Скрипка Сніжана Сергіївна	*Сучасні інноваційні підходи до навчання в початковій школі в контексті Нової української школи.*	***63***
Іноземцев Сергій Анатолійович	*Методичні підходи до розвитку екологічної компетентності молодших*	***69***

	школярів у контексті викликів НУШ	
Кадуріна Христина Андріївна	*Формування мовленнєвих умінь першокласників засобами ігрової діяльності у процесі навчання грамоти*	***74***
Кмець Дмитро Ігорович	*Аналіз методичних підходів до формування еколого-правової грамотності учнів початкової школи в Євросоюзі та Україні*	***79***
Колот Інна Миколаївна	*Математична підготовка учнів з особливими освітніми потребами: організаційні аспекти*	***82***
Копитько Ірина Володимирівна	*Формування комунікативної компетентності учнів початкових класів в умовах дистанційного навчання*	***88***
Корнійчук Валерія Олегівна	*Цифровізація освіти та її вплив на формування комунікативної компетентності молодших школярів*	***93***
Костікова Олександра В'ячеславівна	*Розвиток підприємницького мислення і фінансової грамотності молодших школярів на уроках технологічної освітньої галузі*	***96***
Луценко Максим Миколайович	*Цифрові інструменти як засіб розвитку творчий умінь молодших школярів на уроках технологічної галузі*	***99***
Мараховський Владислав Олександрович	*Гейміфікація як засіб підвищення мотивації учнів до навчання*	***103***
Новак Юлія Андріївна	*Реалізація компетентнісного підходу у навчанні математики молодших школярів засобами інноваційних технологій*	***106***
Пантелієнко Аліна Олексіївна	*Застосування ситуативно-рольових вправ у початковій школі: методичний аспект*	***112***
Півовар Сергій Петрович, Півовар Наталія Володимирівна,	*Вплив емоційного інтелекту на успішність учнів початкових класів під час дистанційного навчання*	***116***
Покотило Альона Михайлівна	*Інноваційні підходи до навчання на уроках української мови в початковій школі*	***122***
Проскура Софія Андріївна, Гордієнко Тетяна Володимирівна	*Соціальні навички як частина емоційного інтелекту: огляд сучасних теорій*	***127***
Проха Анастасія Геннадіївна	*Розвиток навичок критичного мислення молодших школярів засобами інтерактивних технологій*	***131***
Рудницька Таїсія Ярославівна	*Процес забезпечення навчання дітей з особливими освітніми проблемами*	***135***
Савицька Тетяна Валентинівна	*Формування навички читання першокласників в інтегрованому курсі «Навчання грамоти»*	***139***
Казак Олександр Олександрович,	*Використання інтерактивних дошок*	***145***

Сажієнко Алла Петрівна	*та панелей в освітньому процесі початкової школи в умовах НУШ*	
Семиволос Дар'я Олександрівна	*Аналіз ефективності використання SCRATCH у процесі вивчення інформатики молодшими школярами*	***148***
Сердюк Валерія Олексіївна	*Використання арттерапії та цифрових технологій на уроках технологічної освітньої галузі в початковій школі*	***151***
Толкачов Дмитро Вікторович, Безкоровайний Іван Вікторович	*Штучний інтелект у початковій школі: інновації, інклюзія та етика застосування*	***154***
Толкачова Поліна Євгеніївна	*Професійна роль учителя початкових класів у реалізації компетентнісного підходу в умовах Нової української школи*	***159***
Федоренко Андрій Андрійович	*Формування наскрізних умінь (soft skills) у молодших школярів в умовах позашкільних навчальних закладів: педагогічно-психологічний вимір*	***165***
Флорія Іван Сергійович	*Зарубіжний досвід формування національної ідентичності дітей молодшого шкільного віку*	***168***
Шаповалова Віталія Альфредо	*Формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках української мови засобом інтерактивних вправ*	***172***
Якшевич Юлія Сергіївна	*Вплив розвитку цифрової грамотності майбутніх учителів початкових класів на їх резильєнтність*	***178***

LEGO В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ НУШ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ОСНОВНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ НАВЧАННЯ

Аверіна Олександра Сергіївна, здобувачка освіти освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Науковий керівник: **Білошкурська Світлана Сергіївна,** викладач вищої кваліфікаційної категорії Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Ключові слова: *LEGO, Концепція Нова українська школа, іграшки, навчання через гру, ЛЕГО-педагогіка.*

Мета нової української школи (далі – НУШ) – відійти від формальної освіти, яка має на меті донести інформацію, до навчання через гру, де в центрі процесу – дитина з її потребами. НУШ – це школа, яка вчить застосовувати знання та вміння у повсякденному житті, виховує новатора, громадянина, здатного приймати рішення. У рамках концепції НУШ також змінюються підходи до навчання та зміст освіти. Використання LEGO-технології в навчальному процесі зумовлено високими освітніми можливостями та виводить його на новий рівень.

Сьогодні бренд LEGO є найвідомішим у світі іграшок. Історія датської компанії почалася з виробництва звичайних дерев'яних виробів, тому перші іграшки LEGO були виготовлені з дерева. Історія LEGO починається з 1932 року, коли Оле Кірк Крістіансен заснував у Данії

компанію з виробництва прасувальних дошок і дерев'яних драбин. Свою назву компанія отримала в 1934 році від фрази «LEg GOdt» - «грати добре» в перекладі з датської мови. З тих пір ця назва прикрашає всю продукцію компанії. Разом із батьком працював його сімнадцятирічний син Годтфред, який пізніше очолив компанію та присвятив своє життя моделюванню та виготовленню дерев'яних іграшок. Пізніше керівництво Lego Group перейме онук засновника Кірк Крістіансен.

У 1949 році LEGO починає випускати універсальний блок «автоматично з'єднаних стрижнів» з чотирма або вісьмома виступами – в них вже можна впізнати прототип майбутнього відомого конструктора, який ліг в основу всіх нових наборів. У 1954 році їх почали називати «цеглинками LEGO». Сучасна система кріплення куба, яка має закруглені цвяхи, була запатентована в 1958 році [2]. У ці роки була розроблена нова «ігрова система» – набір основних і додаткових елементів конструктора, який згодом ускладнювався, так як з'являлися транспортні фігурки, фігурки людей, тварин, багато додаткових елементів і нові кубики.

Сучасні набори LEGO виготовлені з пластику, який не викликає алергічних реакцій і подразнень, стійкий до подряпин і ударів.

Тім Брукс, віце-президент LEGO з екологічної відповідальності, каже, що до 2030 року всі набори LEGO будуть виготовлені з пластику на основі цукрової тростини. В даний час, з моменту заснування компанії, блоки виготовляються з пластику на масляній основі. За словами експертів, екологічно чистий пластик зменшує вуглецевий слід продукту приблизно на 75%.

До переваг конструктора Lego можна віднести те, що який би конструктор не купили, його деталі будуть сумісні з деталями попередніх наборів конструктора. Тому іграшки Lego ніколи не набридають дітям. До особливостей використання можна віднести те, що кожен набір має

відповідне вікове маркування, тому дорослі зможуть безпомилково вибрати цікаву іграшку для дитини.

У 1990-х роках із впровадженням в освітній процес конструктора LEGO почав розвиватися особливий напрям – «ЛЕГО-педагогіка», який пов'язаний із філософією навчання – конструкціонізмом. С. Пейпет, автор напрямку, стверджував, що конструктор LEGO служить засобом створення нових знань, оскільки суб'єкт навчання взаємодіє з ним. Удосконалення конструкторів LEGO, систематизація їх використання в навчанні, а також позитивні результати в розвитку дітей дозволили сформувати особливу область знань - легопедагогіку, яка враховує розвиток і формування особистості в умовах освітнього середовища за допомогою проєктної технології.

Об'єктом LEGO-педагогіки є система зв'язків і явищ, які виникають у процесі створення змістовного продукту методами конструювання.

Назва LEGO в перекладі з данської означає «грати із задоволенням» або «захоплива гра». У методичних виданнях LEGO розглядається як різновид дитячого конструктора, що з'явився в 1950-х роках і є «яскравим, барвистим, багатофункціональним матеріалом, який надає величезні можливості для пошукової та експериментально-дослідницької діяльності дитини» [1].

Конструктори LEGO, які можуть бути різних розмірів, форм і складаються разом, є цікавим навчальним матеріалом для дітей, який стимулює їхню уяву, творчі здібності та допомагає розвивати моторику. Основним принципом навчання за допомогою конструктора є принцип «Навчання через дію», коли діти отримують знання в процесі вивчення моделей та конструювання. Незважаючи на значний інтерес до технології LEGO, у психології та педагогічній науці немає чіткого визначення. Зокрема, науковець К. Фішина намагалася обґрунтувати концептуальну приналежність LEGO до педагогічної технології: «залежність від якоїсь

наукової концепції, що передбачає філософські, психологічні, дидактичні та соціально-педагогічні обґрунтування. Технологія LEGO базується на ідеях STEAM-освіти та є її невід'ємною частиною (К. Крутій); відтворюваність, що означає здатність застосовувати (багаторазово, відтворювати) технологію в навчальних закладах незалежно від досвіду педагога, вислуги років, віку та особистісних особливостей. Конструктори LEGO можна використовувати в початковій школі в 1-4 класах; управлінські навички – цілепокладання, планування, діагностика тощо; алгоритмічність – наявність чітких етапів роботи; ефективність і передбачуваність результату» [4; 6].

Л. Романенко, Н. Воловенко визначають технологію LEGO як «сукупність методів інтерактивного та ігрового навчання, що спонукає учнів до моделювання творчо-продуктивної діяльності в навчальному предметно-ігровому середовищі та розвиває їх критичне мислення» [5]. За їх визначенням «LEGO-технологія» включає такі компоненти: мотиваційний (мотиви, інтереси, прагнення, що визначають бажання брати участь у моделюванні/грі); орієнтувальний (вибір методів, засобів і способів моделюючої творчо-продуктивної діяльності); виконавчий (певні дії та операції, що надають можливості впровадити дидактичну мету); контрольно-оцінювальний (виправлення та заохочення до активності в моделюючій творчо-продуктивній діяльності)» [5].

Технології LEGO разом із програмованим середовищем створюють умови для розвивального навчання дітей, оскільки дають змогу:

- розвивати образне мислення дитини, довільну пам'ять;
- розвивати вміння аналізувати об'єкти, складати план дій;
- формувати вміння самостійно розв'язувати задачу та знаходити власне рішення;
- розвивати дрібну моторику кистей рук;
- розвивати творчі здібності, логічне мислення;

- розвивати мовлення (пояснюють свої дії, міркування, розповідають, висловлюють власні думки);
- закласти основу комунікативних стосунків у групі та колективі, уміння співпрацювати;
- заохочувати в учнів кмітливість і винахідливість.

Так, Л. Романенко, Н. Воловенко вважають конструктор LEGO «зручним засобом, який дозволяє учням молодшого шкільного віку легко долати низку типових труднощів під час вивчення навчального матеріалу. Цеглинки LEGO — це наочні моделі інтелектуальних операцій, які виконують учні під час пізнавальної діяльності, що сприяє формуванню необхідних життєвих навичок LEGO-технологія сприяє розвитку комунікативних навичок, творчих здібностей у дітей, вирішенню пізнавальних, дослідницьких та комунікативних завдань» [5].

Л. Лисенко, І. Палазов окреслюють таку дефініцію «методиці 6 цеглинок» – «це конструктивно-ігровий інструмент LEGO DUPLO, який має низку характеристик, що суттєво відрізняють його від інших конструкторів, насамперед – широкий асортимент можливостей» [3].

На заняттях вчитель за допомогою конструктора Lego перетворює навчання на цікаву гру, де діти почуваються творцями. Завдяки використанню конструктора в освітньому процесі вчитель зможе підвищити мотивацію учнів до навчання, сформувати у дітей самоконтроль, уважність, терпіння, проявити фантазію.

Отже, Lego-технології допомагає впроваджувати в освітній процес ігрові методи навчання та стратегію діяльності. З моменту підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та LEGO Foundation всі перші класи 18 000 шкіл України отримали безкоштовні набори «Шість цеглинок».

Аналіз наукових підходів до сутності поняття «Lego–технології» дає підстави визначити її як сукупність методів і прийомів, що вкладаються в

реалізацію конкретної навчальної мети через систему створених завдань із різноманітних конструкторів Lego.

Використання LEGO-технології в початковій школі має на меті викликати в учнів інтерес до знань, заснованих як на змістовному, так і на цікавому матеріалі.

Список використаних джерел

1. Міхєєва О.В., Якушкін П.А. Набори LEGO в освіті, або LEGO + педагогіка = LEGO DACTA. *Інформатика і освіта*. 2016. №3. С.137-140.
2. Офіційний сайт Lego. URL: http://www.lego.com/enus/ (дата звернення: 01.05.2025).
3. Палазова І.М. Використання LEGO-технології в освітньому просторі Нової Української Школи. *На урок.* 2019. URL: https://naurok.com. ua/vikoristannya-lego--tehnologiy-vosvitnomuprostori-novo-ukra-nsko-shkoli-123419.html (дата звернення: 01.05.2025).
4. Петегерич О. М., Петегерич Л.П. Використання LEGO технології у вихованні учнів початкової школи. 2016. URL: https://osvita.ua/school/ lessons_summary/edu_technology/51011 (дата звернення 01.05.2025).
5. Романенко Л.В., Воловенко Н.П. Застосування LEGO технології на уроках математики в початковій школі: теоретичний вимір. *Молодий вчений.* 2020. 10(86). С. 429-433.
6. Фішіна О.В. Лего-конструювання в дитячому садку: навчально-методичний посібник. Сфера, 2012. 144 с.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБОМ ВПРАВ: ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Бадуненко Валентина Сергіївна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу ННІ Педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Вашуленко Микола Самійлович,** доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, професор кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова**: пізнавальний інтерес, мовленнєва компетентність, інноваційні підходи, технологічний підхід, вправи, ігрові технології.*

У контексті сучасної шкільної освіти одним із пріоритетних завдань є формування в учнів стійкого пізнавального інтересу до української мови. Це зумовлено потребою розвитку мовленнєвої компетентності, а також виховання національної ідентичності молодого покоління. Поєднання вправ із технологічним підходом значно активізує навчальну діяльність школярів, роблячи її більш осмисленою та мотивованою. Актуальність обраної теми обумовлена потребою в ефективних та інноваційних підходах до викладання, які відповідають сучасним освітнім стандартам і вимогам Нової української шк оли.

Метою дослідження є визначення дієвих засобів формування інтересу до української мови через впровадження технологічного підходу. Серед основних завдань – аналіз ролі вправ і педагогічних технологій у

процесі навчання здобувачів початкової освіти. Очікуваним результатом є підвищення рівня мотивації учнів до вивчення предмета та розвиток в них усвідомленого ставлення до української мови. Отже, питання формування інтересу учнів є надзвичайно актуальним для сучасної педагогіки.

Пізнавальний інтерес виконує функцію основного рушія освітньої діяльності, оскільки саме зацікавлення предметом забезпечує глибше осмислення та триваліше збереження знань. У початкових класах, коли учні лише адаптуються до шкільного навчання, важливо створювати мотиваційне середовище, яке спонукає їх до вивчення мови. Це досягається завдяки використанню різних методів, прийомів та дидактичних засобів, що стимулюють активну розумову діяльність і творчість [2].

Педагогічна практика доводить, що саме практична діяльність є найефективнішим інструментом у процесі формування пізнавального інтересу. Через виконання вправ учні не лише закріплюють здобуті знання, а й мають змогу застосовувати їх у конкретних мовленнєвих ситуаціях. Такі завдання активізують мислення, розвивають самостійність, а також сприяють переживанню ситуацій успіху, що посилює мотивацію до навчання [5, с. 13].

Вправи, як дидактичний засіб, відіграють центральну роль у формуванні мовно-мовленнєвих умінь. Їх використання дає можливість учням не тільки засвоювати теоретичний матеріал, але й розвивати вміння та навички практичного мовлення. Різноманітність вправ дає можливість ураховувати індивідуальні особливості учнів, а також поступово ускладнювати рівень завдань – від репродуктивних до творчих, що сприяє розвитку уяви, мислення та мовлення [4, с. 273].

Розглянемо приклади вправ, які є ефективними, як показує дослідження, для розвитку у молодших школярів пізнавального інтересу до рідного слова у процесі навчання української мови (4 клас):

Мовне лото: «Впізнай частину мови»

Мета: закріпити знання про частини мови.

Матеріали: картки з назвами частин мови.

Учитель озвучує слово, а учні мають визначити, до якої частини мови воно належить. Обговорення правильності відповідей сприяє формуванню критичного мислення. Ускладнення полягає у введенні слів з варіативним граматичним значенням [2]. Активізують діяльність учнів завдання на визначення прямого і переносного значення слів, добір синонімів та антонімів, пояснення особливостей використання частин мови у різних мовленнєвих ситуаціях.

Склади речення: «Побудуй правильне речення»

Мета: формування навичок побудови граматично правильних речень.

Матеріали: картки зі словами різних частин мови.

Завдання – скласти речення, дотримуючись граматичних правил. Результати обговорюються, акцентується увага на правильності побудови [2]. Розвитку пізнавального інтересу сприяє побудова з поданих слів різних за метою висловлювання та за інтонацією речень.

Граматичний квест: «Подорож країною Граматики»

Мета: інтерактивне закріплення знань з граматики.

Форма проведення: групова робота з маршрутними листами та завданнями (пошук прикметників у тексті, зміна дієслів за особами тощо). Такий підхід дозволяє поєднати ігровий і навчальний компоненти, забезпечуючи високу залученість учнів [2].

Сучасні цифрові технології розширюють можливості вивчення української мови. Мультимедійні засоби роблять навчальний процес наочним, динамічним і емоційно привабливим. Вони сприяють індивідуалізації навчання, даючи змогу кожному учню опрацьовувати матеріал у власному темпі [3, с. 12]. Окрім того, інтерактивні платформи,

електронні вправи та відеоуроки значно підвищують ефективність засвоєння інформації, особливо для учнів з візуальним або аудіальним типом сприйняття [3, с. 13].

Технологічний підхід у навчанні передбачає системне впровадження методів, які забезпечують цілеспрямовану організацію навчального процесу. Це включає ігрові, інформаційно-комунікаційні та проєктні технології. Такі підходи сприяють підвищенню якості освіти, особливо завдяки інтеграції різних форм діяльності, орієнтованих на розвиток компетентностей [1].

Ігрові технології, як підтверджує дослідження, є надзвичайно ефективними у формуванні зацікавленості. Вони створюють позитивний емоційний фон, що є важливою передумовою для засвоєння нового матеріалу. Ігри також сприяють розвитку мислення, уяви, мовлення, а їх використання дозволяє враховувати індивідуальні особливості учнів [2]. Дидактичні ігри, мовні ігри та рольові ситуації є тими формами, що найбільш результативно реалізуються в умовах інтегрованого підходу до навчання.

Роль учителя у цьому процесі є визначальною. Саме від його професійної майстерності, готовності впроваджувати інновації, гнучкості та творчого підходу залежить рівень мотивації учнів. Учитель має не лише передавати знання, а й формувати потребу у їх здобутті. Він повинен створювати умови для активної участі школярів у навчанні, застосовуючи технології, які враховують потреби сучасної дитини [1; 4, с. 274].

Сучасна система освіти вимагає постійного оновлення методичних підходів. Технологічний підхід, поєднаний з ігровими методами та вправами, забезпечує активізацію пізнавальної діяльності учнів. Це підвищує якість навчання, розвиває ключові компетентності та формує стійкий інтерес до вивчення української мови. Успішна реалізація таких підходів потребує відповідної підготовки вчителів, а також уваги до

індивідуальних освітніх потреб учнів [5, с. 14]. Подальші наукові дослідження можуть бути спрямовані на апробацію нових технологічних рішень та створення інтегрованих методичних систем, що сприятиме формуванню пізнавального інтересу учнів до слова у процесі вивчення української мови.

Список використаних джерел

1. Довбій Н.М. Використання сучасних технологій навчання на уроках української мови та літератури. Ігрові елементи. URL : https://urok.osvita.ua/materials/edu_technology/metodicna-rozrobka-vikoristanna-sucasnih-tehnologij-navcanna-na-urokah-ukrainskoi-movi-ta-literaturi-igrovi-elementi-na-urokah-ukrainskoi-movi-ta-literaturi/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 1.05.2025).

2. Захаркіна Світлана Леонідівна. Використання дидактичних ігор в межах програмових тем з української мови та літератури, орієнтованих на розвиток творчої особистості учня. URL : https://naurok.com.ua/vikoristannya-didaktichnih-igor-v-mezhah-programovih-tem-z-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-5-klas-69314.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 01.05.2025).

3. Козаченко Ю. В. Мультимедійні засоби навчання як чинник активізації пізнавального інтересу учнів 5 класу на уроках української мови. *Пріоритети філологічної освіти : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти філологічних спеціальностей ЗВО Рівненщини, учнів відділення філології та мистецтвознавства РМАНУМ.* Рівне : Рівненський державний гуманітарний університет, 2023. Вип. 11. 2023. С. 12.

4. Лущинська О., Ростикус Н. Використання мовленнєвих ситуацій та інтерактивної дошки на уроках розвитку зв'язного мовлення. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2016. Вип. 31. С. 272–277.

5. Трунова В. А., Пенькова С. Д. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках української мови та літературного читання. Balkan Scientific Review. 2021. Vol. 5. № 2(12). С. 10–15.

ЗАСТОСУВАННЯ АВТЕНТИЧНИХ АНГЛОМОВНИХ ДИТЯЧИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ, ЯК ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Бершадська Катерина Юріївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ННІ Педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Пінчук Ірина Олександрівна**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

***Ключові слова**: англомовні автентичні ресурси, здобувачі початкової освіти, використання відеоматеріалів на уроках англійської мови.*

У сучасних умовах реформування освіти в Україні та впровадження принципів Нової української школи значна увага приділяється формуванню в учнів початкових класів англомовної комунікативної компетентності [1; 3]. Основне завдання вивчення англійської мови на початковому етапі – розвиток здатності розуміти і використовувати англійську мову, як засіб спілкування у різних життєвих ситуаціях. Одним

із найбільш ефективних засобів досягнення цієї мети є використання автентичних англомовних дитячих відеоматеріалів, які сприяють природному засвоєнню мови у контексті живого спілкування.

Застосування автентичних відеоматеріалів в освітньому процесі має міцне теоретичне підґрунтя. Як зазначає вітчизняна вчена С. Ю. Ніколаєва, автентичні матеріали сприяють розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності відбувається через реальне англомовне середовище. Ю. Н. Федоренко та Н. А. Тарасюк акцентують увагу на тому, що в молодшому шкільному віці домінує мимовільна пам’ять і висока наслідувальна здатність, тому живі зразки автентичного мовлення особливо ефективні для формування базових мовленнєвих навичок [4].

Британські фахівці у сфері викладання іноземних мов [5] підкреслюють, що відеоматеріали допомагають розвивати не лише мовні, а й соціальні навички учнів. Молодші школярі навчаються взаємодіяти, обговорювати побачене, ставити запитання й відповідати на них, що формує їхню комунікативну та когнітивну активність. За словами вчених, використання автентичних відео дає змогу створити ситуації природного спілкування навіть у класних умовах, що позитивно впливає на рівень володіння мовою.

Переваги використання автентичних англомовних відеоматеріалів є численними. Відео сприяють розвитку навичок аудіювання, навчаючи учнів сприймати мовлення на слух у його природній швидкості, з різними інтонаціями та акцентами. Це формує стійкість до різноманітних мовленнєвих моделей. Також відеоматеріали збагачують словниковий запас і допомагають краще засвоювати граматичні структури завдяки повторюваності фраз у контексті. Наприклад, у мультфільмах *Peppa Pig* діалоги побудовані на простих реченнях і часто повторюються, що полегшує розуміння і запам’ятовування.

Важливим є яскравий візуальний супровід, який сприяє кращому розумінню змісту, навіть у випадку часткового незнання слів. Відеоматеріали активізують емоційну сферу молодших школярів, що підвищує мотивацію до навчання. Як показують дослідження [2], здобувачі початкової освіти, які працюють із автентичними відео, демонструють вищий рівень залученості та зацікавленості у процесі вивчення англійської мови. Також автентичні відео є джерелом інформації про культуру, традиції, звичаї англомовних країн, що сприяє формуванню соціокультурної компетентності учнів.

У практиці початкової школи ефективними є різні підходи до використання відеоматеріалів, перегляд серій популярних мультфільмів із наступним обговоренням, виконання інтерактивних завдань за мотивами відео, рольові ігри за сюжетом переглянутого матеріалу, створення коротких власних відео англійською мовою. Наприклад, після перегляду серії мультфільму *Bluey*, учні можуть розіграти діалоги між персонажами або скласти власні описи побачених ситуацій. Доволі популярною є робота із музичними відео, як пісні з каналу *Super Simple Songs,* які спонукають здобувачів початкової освіти до розвитку як мовленнєвих, так і рухових навичок, адже молодші школярі супроводжують спів жестами і рухами.

Як приклад проведення уроку з використанням автентичного відеоматеріалу, можна проаналізувати урок, тема якого «*My Family»*. На початку уроку вчитель активізує лексичний запас учнів за допомогою карток і запитань типу «*Who is this?»*, *«Do you have a sister?».* Після цього відбувається перегляд короткого мультфільму *Peppa Pig: My Family*. Під час перегляду учні мають звернути увагу на членів родини головної героїні. Після перегляду мультфільму відбувається обговорення, а здобувачі початкової освіти відповідають на запитання *«Who is Peppa's brother?*» «*What is her father's name?».* Далі діти малюють свою родину й коротко її описують англійською мовою (*«This is my mother. Her name is*

Anna»). На закріплення матеріалу вчитель організовує гру «Family Bingo», під час якої молодші школярі закреслюють малюнки членів родини за описом учителя. Такий урок дає змогу поєднати розвиток адитивних, мовленнєвих, творчих і комунікативних навичок, роблячи навчання цікавим і ефективним.

Важливою умовою успішного використання автентичних відеоматеріалів є правильний добір ресурсів. Необхідно враховувати такі критерії, як тривалість відео, до 5 хвилин, вікові особливості учнів, рівень складності мови, чіткість вимови та змістовність матеріалу. Важливо також супроводжувати перегляд активною діяльністю як, ставлення запитань, пропонувати учням передбачити розвиток сюжету, пояснювати ключові слова та фрази перед переглядом.

У ході дослідження ми відібрали найпопулярніші англомовні автентичні мультфільми, що сприяють розвитку англомовної комунікативної компетентності учнів початкових класів, що подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Англомовні автентичні відео ресурси для учнів початкових класів

№	Назва	Опис ресурсу
1	**Peppa Pig**	відомий британський мультсеріал, який часто використовується в школах для молодших класів. Сюжети мультфільму сприяють розвитку навичок аудіювання і знайомлять учнів з базовою лексикою.
2	**Bluey**	австралійський мультфільм, який чудово підходить для уроків з теми «Сім'я». Легкі, повсякденні діалоги допомагають дітям запам'ятовувати нові слова та фрази.
3	**Super Simple Songs**	YouTube канал, що пропонує пісні для дітей з простими текстами. Вони супроводжуються рухами, що сприяють розвитку моторики та допомагають дітям засвоїти фрази.

4	**Sesame Street**	класичне дитяче шоу, яке охоплює різні аспекти англійської мови та культури. Відеоматеріал легко засвоюється через гру та музику

Отже, автентичні англомовні дитячі відеоматеріали є потужним засобом формування англомовної комунікативної компетентності учнів початкових класів. Вони забезпечують розвиток навичок аудіювання й говоріння, сприяють збагаченню словникового запасу, формують позитивну мотивацію до вивчення англійської мови та розширюють культурний світогляд здобувачів початкової світи. Використання автентичних ресурсів під час освітнього процесу має відповідати сучасним вимогам до іншомовної освіти та сприяє розвитку гармонійної, відкритої до світу особистості.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87–2018-%D0%BF (дата звернення: 01.05.2025).
2. Пінчук. І. О. Сучасні технології навчання іноземних мов: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 Початкова освіта. 2024. 58 с. http://46.201.250.252/handle/123456789/2895 (дата звернення 1.05.2025).
3. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти. Рекомендовано МОН України для використання в початкових класах закладів загальної середньої освіти від 20.08.2018 р. № 1/9. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli (дата звернення: 01.05.2025).
4. Федоренко Ю. Н., Тарасюк Н. А. Іноземна мова в початковій школі : навчально-методичний посібник. Київ : Освіта України, 2017. 144 с.
5. TeachingEnglish by the British Council. URL: https://www.teachingenglish.org.uk/ (дата звернення: 1.05.2025).

ЦИФРОВІ РЕСУРСИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Бугаєва Марія Юріївна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Гордієнко Тетяна Володимирівна**, доцент, кандидат педагогічних наук Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Ключові слова: *креативність, початкова школа, цифрові ресурси, інтерактивне навчання, освітні технології.*

У сучасному інформаційному суспільстві здатність до креативного мислення є однією з ключових навичок XXI століття. Під впливом цифрової трансформації освіти зростає потреба у переосмисленні методів викладання, що стимулюють творчу активність учнів. Особливо важливим є розвиток креативності саме у початковій школі – на етапі, коли формуються базові когнітивні та емоційні навички. Цифрові ресурси, за умови їх грамотного використання, можуть стати потужним інструментом для розвитку уяви, інноваційності та самовираження у молодших школярів.

Мета – дослідити можливості цифрових ресурсів як засобу розвитку креативності учнів початкової школи, визначити ефективні форми, методи та прийоми їх застосування в освітньому процесі.

Поняття *креативності* в педагогіці охоплює здатність дитини мислити нестандартно, пропонувати оригінальні ідеї, знаходити нестереотипні рішення. У початковій школі креативність тісно пов'язана з ігровою діяльністю, уявою та емоційною залученістю [2, с. 46].

Цифрові ресурси – це освітні платформи, додатки, інтерактивні завдання, онлайн-середовища, які забезпечують динамічну взаємодію між учнем і матеріалом. Вони охоплюють візуальні, аудіальні та інтерактивні елементи, що сприяють активізації пізнавальної діяльності [4, с. 15].

До найефективніших цифрових ресурсів, що сприяють розвитку креативності, можна віднести *онлайн-редактори для малювання* (наприклад, Tux Paint, Paint 3D), які стимулюють уяву, дозволяють експериментувати з формами та кольорами; *інтерактивні платформи* (LearningApps, Wordwall), які формують навички конструювання власного контенту, створення завдань; *програмування в середовищах типу ScratchJr,* що розвиває логіку, уяву, дозволяє учням створювати власні мультфільми, історії; *аудіо- та відеозаписи, подкасти*, що збагачують досвід дитини, активізують образне мислення; *доповнена реальність* (AR), що відкриває нові візуальні шляхи сприйняття навчального матеріалу (наприклад, оживлення героїв книжок) [1, 3, 4, 5].

Для того, щоб цифрові ресурси дійсно сприяли розвитку креативності, необхідно забезпечити педагогічну підтримку та мотивацію, формувати безпечне цифрове середовище, надати учням свободу вибору та творчості, інтегрувати цифрові завдання у традиційні види діяльності (читання, малювання, групова робота).

Ми виокремлюємо такі психолого-педагогічні умови ефективного використання цифрових інструментів у НУШ [4, с. 137]:

– *дитиноцентризм та врахування вікових особливостей:* навчальні цифрові інструменти повинні бути адаптовані до пізнавальних можливостей учнів молодшого шкільного віку: ігровий характер завдань,

яскрава візуалізація, чітка структура дій. Педагог має орієнтуватися на потреби дитини, її інтереси та ритм розвитку;

– *педагогічне проєктування цифрового середовища:* цифрові ресурси мають бути інтегровані в освітній процес як логічна частина діяльності, а не як епізодичне доповнення. Важливо забезпечити відповідність обраних інструментів навчальним цілям, забезпечити поступовість і варіативність форм роботи;

– *розвиток самостійності та рефлексивного мислення учнів:* під час використання цифрових технологій слід створювати умови, за яких учень стає активним учасником процесу: приймає рішення, аналізує, обирає шляхи виконання завдань. Це формує креативність і відповідальність.

Інтеграція цифрових технологій у освітній процес початкових класів НУШ має такі переваги у формування творчого потенціалу учнів початкової школи [3, с. 6]:

– *активізація пізнавальної діяльності,* адже цифрові інструменти пробуджують інтерес до навчання, створюють ефект залучення;

–*можливість візуалізації абстрактних понять,* адже інтерактивні моделі, анімації, AR-елементи допомагають краще зрозуміти складні теми;

–*стимулювання індивідуальної творчості,* адже учень може створювати унікальні продукти: комікси, мультфільми, власні оповідання, ігри;

–*підтримка інклюзивного навчання,* адже цифрові інструменти адаптуються до потреб дітей з різними освітніми труднощами;

–формування навичок XXI століття, таких як критичне мислення, креативність, комунікація, цифрова грамотність.

Отже, цифрові ресурси, за умови їх цілеспрямованого і методично обґрунтованого використання, є потужним засобом розвитку креативності в учнів початкової школи. Вони стимулюють інтерес до навчання,

сприяють самовираженню та формують уміння створювати нові ідеї. Важливо, щоб педагоги усвідомлювали роль цифрової освіти не лише як інструмента, а як середовища для розвитку особистості, здатної творчо мислити у швидкоплинному світі.

Список використаних джерел

1. Ващенко Л. С. Цифрові технології в освіті: інтерактивні можливості для розвитку дитини. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 83, № 1. С. 21–30.

2. Гуревич Р. С., Пометун О. І. Нова українська школа: методологічні засади і технологічні рішення. Київ: Педагогічна думка, 2020. 192 с.

3. Крамаровська С. О. Використання цифрових ресурсів у початковій школі: переваги та ризики. *Початкова школа*. 2022. № 6. С. 3–8.

4. Цифровізація освіти: нові виклики і можливості : колективна монографія / за ред. М. І. Жалдака. Київ : Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2021. 220 с.

5. ScratchJr – навчальне програмування для дітей. URL: https://www.scratchjr.org/ (дата звернення: 03.05.2025).

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Буюн Наталія Володимирівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу ННІ Педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Науковий керівник: **Зенченко Тетяна Федорівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова*: комунікативна компетентність, мовно-літературна освітня галузь, мовленнєва діяльність, дистанційне навчання.*

Самооцінка – це одне з основних психологічних утворень, що визначає ставлення особистості до самої себе, своїх можливостей, досягнень і недоліків. Особливо значущою є самооцінка в юнацькому віці, оскільки саме в цей період життя відбувається активне становлення ідентичності, формується система цінностей, світогляд, а також соціальні ролі. Юнаки та дівчата починають більш глибоко усвідомлювати власні здібності, соціальну значущість, прагнуть досягти самоствердження й визнання. Це не просто уявлення про себе, а глибоке внутрішнє відчуття власної цінності, яке формується протягом усього життя, але особливо інтенсивно – у юнацькому віці. У цей період молодь активно шукає відповіді на питання: «Хто я?», «Чого я вартий?», «Яке моє місце у світі?». В умовах воєнного стану ці пошуки ускладнюються, адже зовнішній світ стає нестабільним, а звичні орієнтири – розмитими.

Умови воєнного стану в Україні створили нові, складні обставини для цього процесу, що потребують особливої уваги як з боку психологів, так і з боку педагогів та батьків. Війна в Україні змінила життя мільйонів підлітків. Вони стикаються з втратами, вимушеним переселенням, розлукою з близькими, перериванням навчання. Усе це створює хронічний стрес, який негативно впливає на психічне здоров'я та самооцінку молоді. Дослідження показують, що тривалий стрес може призводити до зниження самооцінки, розвитку тривожних та депресивних станів.

Воєнний стан, який виникає через збройний конфлікт чи агресію, різко змінює контекст життя підлітків і юнаків. Постійне перебування у стані тривоги, невизначеності, можливість втрати близьких чи домівки, відрив від звичного соціального середовища – усе це створює значний стресовий фон. Психологічні дослідження свідчать, що такі стресові умови суттєво впливають на розвиток особистості і можуть як порушувати, так і трансформувати механізми формування самооцінки. Зокрема, юнаки можуть сприймати себе більш безпорадними, відчувати втрату контролю над життям, що призводить до заниження самооцінки. Водночас для інших така криза може стати поштовхом до активізації особистісного потенціалу, формування більш реалістичного і стійкого образу себе.

Проте, навіть у таких складних умовах, існують психологічні чинники, які можуть підтримати та зміцнити самооцінку юнацтва. Один із них – соціальна підтримка. Підтримка з боку родини, друзів, вчителів допомагає підліткам відчувати себе значущими та потрібними. Особливо важливо, щоб дорослі демонстрували розуміння, прийняття та віру в сили молоді. Це створює відчуття безпеки та стабільності, які є основою для формування позитивної самооцінки.

Серед психологічних умов, що сприяють адекватному формуванню самооцінки у юнаків в умовах воєнного стану, важливо виділити стабільну підтримку з боку значущих дорослих – батьків, педагогів, наставників.

Соціальна підтримка, що проявляється через теплі взаємини, розуміння, прийняття та схвалення, створює відчуття безпеки та захищеності. Дослідження підкреслюють, що діти та підлітки, які відчувають підтримку сім'ї, мають більш позитивну самооцінку навіть у стресових ситуаціях (Buchanan & Bowen, 2008). Умови війни підсилюють потребу в цій підтримці, адже багато сімей опиняються у вимушеній міграції, розлуці, матеріальній скруті. Здатність дорослих залишатися опорою, демонструвати віру у сили та можливості дитини стає критично важливою.

Другою важливою умовою є забезпечення можливостей для відновлення соціальних зв’язків. Війна часто розриває коло друзів, руйнує усталені стосунки у класі, школі, громаді. Тому створення умов для спілкування, навіть в умовах евакуації чи дистанційного навчання, допомагає юнакам відчувати свою соціальну значущість, знижує рівень тривоги, формує відчуття приналежності до групи. Участь у волонтерських ініціативах, навчальних та позашкільних проектах, де підлітки можуть реалізувати свої здібності, отримати визнання та підтримку, позитивно впливає на самооцінку. Дослідження доводять, що участь у спільнотах та груповій діяльності є важливим чинником підтримки психічного здоров’я підлітків під час війни (Masten & Narayan, 2012).

Не менш важливим є формування у юнаків навичок саморегуляції і стресостійкості. У воєнний час зростає кількість психологічних травм, порушень сну, тривожних і депресивних станів. Тому важливо навчати підлітків технік релаксації, дихальних вправ, майндфулнесу, які допомагають впоратися зі стресом і напругою. Програми психосоціальної підтримки, які реалізуються в українських школах та громадських організаціях, включають такі елементи, зокрема вправи на усвідомлення

власних емоцій, розвиток емоційної грамотності, що сприяє формуванню більш стабільної самооцінки (UNICEF, 2023).

Також варто зазначити, що умови війни формують нові риси у самооцінці юнаків. Багато хто з них бере на себе додаткові обов'язки у родині, допомагає іншим, займається волонтерством. Це сприяє формуванню відповідального ставлення до себе і до інших, розуміння власної значущості, що позитивно впливає на самооцінку. Водночас разом із цим може виникати ризик перфекціонізму, гіпервідповідальності, коли юнак відчуває надмірний тягар за все, що відбувається. Завдання дорослих – підтримати баланс, допомогти юнакові усвідомити межі своїх можливостей і зберегти психічне здоров'я.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що формування самооцінки особистості юнацького віку в умовах воєнного стану залежить від ряду психологічних умов: наявності соціальної підтримки, можливості зберігати і відновлювати соціальні зв'язки, розвитку навичок саморегуляції та подолання стресу, а також створення умов для реалізації особистісного потенціалу. Усі ці фактори потребують уваги з боку держави, школи, сім'ї, адже саме вони здатні забезпечити молодим людям відчуття власної гідності, віри у себе та майбутнє навіть у найскладніших обставинах.

Список використаних джерел

1. Комарова, І. П. (2021). Психологічні основи розвитку самооцінки в підлітковому та юнацькому віці. *Психологічні науки: реалії та перспективи*, № 1, с. 12-18. URL: https://psscience.com.ua/article/view/2021/1/12-18 (дата звернення: 5.05.2025).

2. Левченко, Н. (2023). Вплив війни на психологічний стан підлітків та молоді: практичні аспекти підтримки. *Психологія і*

суспільство, №2, с. 45-52. URL: https://doi.org/10.33287/102403 (дата звернення: 5.05.2025).

3. Buchanan, R. L., & Bowen, G. L. (2008). In the Context of Family and Community Support: The Resilience of Youth. *Family Relations, 57*(3), 286–297. URL: https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2008.00501.x (дата звернення: 5.05.2025).

4. Masten, A. S., & Narayan, A. J. (2012). Child Development in the Context of Disaster, War, and Terrorism: Pathways of Risk and Resilience. *Annual Review of Psychology, 63*, 227–257. URL: https://doi.org/10.1146/annurev-psych-120710-100356 (дата звернення: 5.05.2025).

5. UNICEF (2023). Supporting Children's Mental Health in Ukraine during the War. URL: https://www.unicef.org/ukraine/en/mental-health (дата звернення: 5.05.2025).

ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНОГО ДОСВІДУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Вільковська Анна Володимирівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв ОПП Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Гордієнко Тетяна Володимирівна**, доцент, кандидат педагогічних наук Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Ключові слова: *сенсорний досвід, початкова школа, технологічна освітня галузь, НУШ, тактильне навчання, сприймання, розвиток дитини.*

Формування сенсорного досвіду в молодшому шкільному віці є надзвичайно важливою складовою всебічного розвитку дитини. Саме в цьому віці інтенсивно розвиваються органи чуття, здатність розрізняти властивості предметів на дотик, зір, слух, запах тощо. У контексті реалізації концепції Нової української школи технологічна освітня галузь відкриває широкі можливості для сенсорного навчання, адже передбачає залучення учнів до реального матеріального середовища через конструювання, ручну працю, дослідницьку діяльність. Однак на практиці ця можливість часто залишається недостатньо реалізованою, що зумовлює потребу в теоретичному й практичному осмисленні шляхів розвитку сенсорного досвіду.

Мета – проаналізувати особливості формування сенсорного досвіду учнів початкової школи в умовах технологічної освітньої галузі та окреслити ефективні педагогічні умови, методи і форми організації сенсорно орієнтованої діяльності.

Сенсорний досвід – це сукупність знань, умінь і навичок дитини, сформованих на основі органів чуття: зору, слуху, дотику, нюху та смаку. У початковій школі сенсорна сфера тісно пов’язана з емоційним та когнітивним розвитком, просторовим мисленням і образним уявленням про світ [2, с. 6].

Зміст технологічної освітньої галузі НУШ охоплює трудове навчання, дизайн і технології, конструювання, виготовлення виробів з різних матеріалів (тканина, папір, природні матеріали тощо), що є безпосереднім середовищем сенсорного розвитку. У цьому контексті важливими є вправа з різними текстурами: гладкі, шорсткі, м’які, тверді поверхні, спостереження за змінами матеріалу (наприклад, під час

нагрівання, змочування), робота з кольорами, формами, простором у процесі аплікації, дизайну, проєктної діяльності; орієнтація на естетичний складник результату розвиває візуальне сприймання.

Формування сенсорного досвіду учнів початкової школи в умовах технологічної освітньої галузі є багатовимірним процесом, що поєднує фізіологічне, психологічне й педагогічне підґрунтя. Цей досвід є основою пізнання навколишнього світу через органи чуття: зір, слух, дотик, нюх і смак.

Науковці виділяють такі особливості формування сенсорного досвіду в технологічній освітній галузі [1, 2, 3, 4]:

– практична діяльність як база сенсорного розвитку, на основія якої технологічна галузь у НУШ передбачає ручну працю, роботу з різними матеріалами (папір, тканина, дерево, природні елементи), що створює умови для активного дотикового, зорового, моторного сприймання;

– вплив матеріального середовища, оскільки важливим чинником є різноманітність предметів і текстур, з якими працює дитина, наприклад, виготовлення аплікацій, робота з глиною чи пластиліном активізує відчуття форми, температури, ваги;

– інтеграція з художньо-естетичним компонентом, бо через малювання, оформлення виробів, вибір кольорів і форм учні розвивають візуальне сприймання та уяву;

– системне збагачення словника сенсорних характеристик, що реалізується під час діяльності, коли учні вчаться усвідомлювати і називати свої відчуття: «м’який», «теплий», «шершавий», що сприяє усвідомленому аналізу сприйнятого;

– формування дрібної моторики та просторової уяви.

Такі навички є базою для подальшого розвитку логіко-математичних здібностей і навичок письма. У вигляді таблиці представляємо погляди науковців, які досліджували проблему сенсорного розвитку:

Науковець	Напрям дослідження
Марія Монтессорі [3]	Підкреслювала значення сенсорного виховання як фундаменту розвитку інтелекту. Створила дидактичні матеріали для тренування органів чуття.
В. О. Сухомлинський [3]	Наголошував на важливості гармонійного розвитку дитини через спостереження, дотик, слухання, залучення до природи.
О. Я. Савченко [4]	Досліджувала педагогічні умови розвитку особистості молодшого школяра, зокрема в контексті технологічної діяльності.
Н. Гавриш, Т. Пониманська [2]	Аналізували роль сенсорного виховання в дошкільному та молодшому шкільному віці, підкреслюючи значення різних форм і методів діяльності.
Л. Шелестова [2]	Працювала над розробкою ігор і вправ для розвитку мовлення та сенсорних навичок у дітей.
І. Богданова [1]	Розглядала сенсорний досвід як частину загального розвитку дитини у контексті початкової школи.

Виділяємо такі психолого-педагогічні умови ефективного сенсорного розвитку:

– *різноманіття сенсорних стимулів у навчальному середовищі:* створення тактильних куточків, стендів, інтерактивних сенсорних панелей;

– *індивідуалізація навчання:* урахування темпу сенсорного сприйняття кожної дитини;

– *інтеграція з іншими освітніми галузями:* природознавство, мистецтво, математика (через лічбу предметів, порівняння форм і розмірів);

– *педагогічна рефлексія:* важливо коментувати, запитувати, допомагати дитині називати відчуття («який на дотик?», «що ти відчуваєш?»).

Отже, формування сенсорного досвіду молодших школярів є не лише підґрунтям подальшого пізнання, а й важливим компонентом технологічної освіти. Використання різноманітних матеріалів, інструментів та сенсорно насичених завдань створює умови для всебічного розвитку учня. Успішна реалізація цього потенціалу вимагає усвідомленої педагогічної позиції вчителя, готовності до експериментування та

інтеграції міжпредметних методів. Саме технологічна галузь має потужний ресурс для розвитку не лише практичних, а й сенсорних і творчих здібностей дитини.

Список використаних джерел

1. Богданова І. М. Сенсорне виховання дітей молодшого шкільного віку. *Початкова школа*. 2020. № 3. С. 12-15.

2. Лобок М. І. Сенсорне навчання в освітньому середовищі НУШ. *Освіта України*. 2021. № 22. С. 5-9.

3. Мелещенко Л. І. Технологічна освітня галузь у контексті НУШ: методичні орієнтири. Київ : НУДПУ, 2021. 124 с.

4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник. Київ: Генеза, 2019. 288 с.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

Галюк Валерія Петрівна, здобувач освіти ОПС «Фаховий молодший бакалавр» КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**,**

Круглова Марія Володимирівна, здобувач освіти ОПС «Фаховий молодший бакалавр» КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Науковий керівник: **Любченко Інна Іванівна**, кандидат педагогічних наук,
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

***Ключові слова**: ключові компетентності, молодші школярі, початкова школа, НУШ, інтегроване навчання, компетентнісний підхід.*

Освіта XXI століття змінює фокус із накопичення знань на формування вміння діяти, критично мислити, вирішувати життєві проблеми. У цьому контексті особливого значення набуває компетентнісний підхід. В Україні цей підхід упроваджується на всіх рівнях освіти, починаючи з початкової школи – найважливішого етапу становлення особистості.

Сучасна система освіти України перебуває на етапі глибоких трансформацій, які зумовлені переходом до компетентнісно орієнтованого навчання. Важливою умовою цього процесу є формування ключових компетентностей, починаючи з молодшого шкільного віку. Початкова школа є фундаментом, на якому будуються подальші освітні досягнення учнів.

Початкова школа в умовах реалізації Концепції Нової української школи (НУШ) має завдання не лише надати базові знання, а й сформувати систему компетентностей, які дадуть змогу дитині ефективно навчатися впродовж життя, адаптуватися до змін, бути відповідальним і свідомим громадянином.

Поняття «ключові компетентності» охоплює знання, вміння, навички, цінності й ставлення, необхідні для успішної реалізації особистості в суспільстві. Ключові компетентності – це комплекс знань, умінь, навичок, цінностей та ставлень, що забезпечують здатність особистості діяти успішно в різних сферах життя. Вони мають міждисциплінарний характер, є універсальними, тобто застосовуються в різних життєвих ситуаціях, незалежно від предметної галузі. Згідно з Державним стандартом початкової освіти (НУШ), виділено 10 ключових компетентностей:

– мовно-літературна – вільне володіння державною мовою;

– математична компетентність – здатність до логічного мислення, розв’язування задач;

– природничо-наукова – розуміння явищ природи, розвиток дослідницьких навичок;

– інформаційно-комунікаційна компетентність – навички роботи з інформацією;

– уміння вчитися впродовж життя – самонавчання, самоорганізація;

– ініціативність і підприємливість – креативність, відповідальність;

– соціальна та громадянська компетентності – співпраця, емпатія, толерантність;

– культурна компетентність – обізнаність та самовираження у сфері культури;

– екологічна грамотність і здоровий спосіб життя;

– спілкування іноземними мовами.

Компетентнісний підхід орієнтує освітній процес на досягнення не лише знаннєвих результатів, а й практичного використання знань. Основна увага приділяється діяльності учня, його здатності застосовувати знання в реальному житті.

Інтеграція навчального змісту дозволяє формувати компетентності в умовах міжпредметних зв’язків. Наприклад, інтегрований курс «Я досліджую світ» поєднує елементи природознавства, історії, громадянської освіти.

Використання ігрових технологій, проєктної діяльності, кейс-методу сприяє розвитку креативного мислення, самостійності та відповідальності.

Педагогічні умови ефективного формування компетентностей:

– створення особистісно орієнтованого освітнього середовища;

– забезпечення емоційної підтримки;

– використання формувального оцінювання;

– підвищення професійної компетентності вчителя.

Учитель є фасилітатором, який:

– моделює навчальні ситуації;

– створює умови для роботи в групах;

– організовує навчальні ігри;

– сприяє самореалізації дитини.

Сучасне освітнє середовище має бути безпечним, доступним, мотивуючим, містити різноманітні зони: мовну, математичну, дослідницьку, художню, релаксаційну.

Формування компетентностей є ефективнішим за умов активної співпраці з батьками: участь у проєктах, тематичних виставках, читання вдома, обговорення шкільних тем.

Труднощі:

1. нестача часу на реалізацію проєктних форм роботи;
2. недостатня підготовка вчителів до роботи за новими методиками;
3. переобтяження навчального плану;
4. сприйняття батьками змін із пересторогою.

Шляхи подолання:

1. підвищення кваліфікації педагогів (курси, тренінги);
2. залучення батьків до освітнього процесу;
3. гнучке планування навчального часу;
4. обмін досвідом між учителями.

Формування ключових компетентностей у молодших школярів є стратегічно важливим завданням початкової освіти. Його реалізація можлива лише за умов застосування інтегрованого, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів. Зміна ролі вчителя, оновлення змісту та методів навчання, створення комфортного освітнього середовища – основа успішного розвитку сучасного учня. У подальшому

необхідно поглиблювати співпрацю школи з родиною, удосконалювати педагогічні технології та формати оцінювання.

Список використаних джерел

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий та український контекст. К.: Літера ЛТД, 2019.

2. Державний стандарт початкової освіти. К.: МОН України, 2018.

3. Левченко Н. Формування ключових компетентностей у молодших школярів: методичний аспект. *Початкова школа*. 2021. № 3.

4. Савченко О.Я. Розвиток молодшого школяра в умовах Нової української школи. К., 2020.

ІНТЕРАКТИВНІ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Гордієнко Дар'я Андріївна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Зенченко Тетяна Федорівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *інтерактивне навчання; цифрові технології; інноваційні технології; інтерактивна дошка; ігри для навчання; креативність; критичне мислення; комунікація; співпраця; візуалізація інформації; цифрові інструменти.*

У наш час використання інтерактивних та цифрових технологій стає дуже популярним. Зараз дітей дуже складно чимось зацікавити і тут на допомогу вчителю приходять інноваційні технології. Розглянемо поняття інтерактивного навчання та цифрових технологій.

Інтерактивне навчання – це особлива форма організації пізнавального процесу, спрямована на створення сприятливих умов для навчання та виховання, що забезпечують активну участь і взаємодію всіх учнів між собою та з учителем [4].

Цифрові технології – це набір засобів і систем, які працюють з цифровою інформацією, щоб її обробляти, передавати та зберігати [1].

Коли вчитель використовує інтерактивне навчання, він створює таке середовище, де учні постійно спілкуються між собою та з вчителем, разом шукають відповіді на питання, обговорюють різні ідеї та вирішують завдання. Діти не просто сидять і слухають, а й активно беруть участь у навчальному процесі. Це допомагає їм краще розуміти матеріал, розвивати навички спілкування та співпраці.

Цифрові технології доповнюють цей процес, надаючи нові можливості для роботи з інформацією. За допомогою комп'ютерів, планшетів, інтерактивних дошок та різноманітних освітніх програм вчителі можуть показувати складні поняття наочно, створювати цікаві завдання та перевіряти знання учнів у формі гри.

Поєднання інтерактивного навчання та цифрових технологій дозволяє враховувати різні стилі навчання дітей. Одні краще сприймають інформацію візуально, інші – на слух, треті – через практичні дії. Сучасні технології дають змогу поєднувати всі ці підходи, щоб кожна дитина могла навчатися найбільш ефективно.

Наприклад, під час вивчення природознавства вчитель може не просто розповідати про тварин і рослини, а показувати відео про їхнє життя, використовувати програми з 3D-моделями, організовувати

віртуальні екскурсії до лісу чи океану. Потім діти можуть обговорити побачене в групах, створити власні проєкти чи презентації про вивчених тварин.

На уроках математики замість простого розв'язування прикладів діти можуть використовувати спеціальні програми, які перетворюють вивчення чисел і геометричних фігур на захопливу гру. Вони можуть змагатися між собою або разом вирішувати математичні головоломки, що робить навчання цікавішим і приємнішим.

Вивчення мови також стає більш ефективним завдяки цифровим технологіям. Діти можуть слухати правильну вимову слів, дивитися відео з діалогами, грати в ігри на запам'ятовування нових слів, а потім використовувати ці знання в реальних розмовах з однокласниками.

Важливо розуміти, що технології не замінюють вчителя, а є його помічниками. Вчитель залишається головною фігурою в класі, яка направляє навчальний процес, допомагає дітям розвиватися та вчитися. Він повинен розумно використовувати цифрові інструменти, щоб вони приносили користь, а не відволікали від навчання.

Також треба пам'ятати про дотримання балансу між цифровими та традиційними методами навчання. Діти повинні вміти не тільки користуватися технологіями, але й писати від руки, читати паперові книги, спілкуватися віч-на-віч, працювати з реальними предметами. Тому важливо чергувати різні види діяльності протягом уроку.

Сучасний світ вимагає від дітей не тільки знань з різних предметів, але й вміння працювати з інформацією, критично мислити, спілкуватися та співпрацювати. Інтерактивне навчання та цифрові технології допомагають формувати саме ці навички, які будуть потрібні дітям у майбутньому.

Але особливо важливо дотримуватися балансу між традиційними та інноваційними методами, враховуючи вікові особливості дітей.

Використання цифрових технологій може перевантажити дитину, відволікти її від живого спілкування та реального досвіду.

Серед найефективніших інтерактивних та цифрових технологій, які доцільно використовувати в освітньому процесі початкових класів, варто виділити цілий спектр сучасних інструментів і зараз їх дуже багато.

Одним із найпоширеніших інструментів є платформа LearningApps, яка дозволяє створювати інтерактивні вправи різного типу – класифікацію, вибір правильної відповіді, встановлення відповідностей тощо. Учитель може або використати вже готові вправи, або створити власні за шаблонами. Це сприяє активному навчанню, адже діти не просто слухають, а взаємодіють із завданням [2].

Ще одним потужним інструментом є платформа Kahoot, яка дає можливість проводити вікторини у формі гри. Таке навчання захоплює дітей, мотивує їх відповідати швидко і правильно, формує позитивну емоційну атмосферу в класі. Вчитель створює запитання з варіантами відповідей, додає до них ілюстрації чи відео, а учні дають відповіді зі своїх пристроїв. Одразу після завершення можна побачити результат і дати зворотний зв’язок.

Велике значення має і онлайн-дошка Padlet, яка дає змогу учням і вчителю спільно працювати в одному просторі. На цю дошку можна додавати тексти, фото, малюнки, відео, посилання, і все це бачать усі учасники. Її зручно використовувати для організації тематичних проєктів, виставок, збирання ідей чи думок класу.

Серед інструментів для творчого самовираження дітей варто згадати програму Tux Paint – яскравий та простий у користуванні редактор для малювання. Діти можуть створювати власні ілюстрації, використовуючи зручні інструменти з анімаційними підказками. Малюнки можна зберігати та використовувати в проєктах. Ще один цікавий додаток – Androidify, що дозволяє створювати власного анімованого персонажа-робота. Учні

можуть обирати форму тіла, одяг, аксесуари, настрій свого героя. Такі вправи стимулюють креативність та індивідуальне мислення.

Цікавим і простим у використанні є сервіс Tagxedo, що дозволяє створювати хмари слів у вигляді різних форм – сердець, зірок, облич тощо. Учні можуть вводити слова на задану тему, і програма автоматично перетворить їх на яскраве зображення. Такий інструмент добре працює як підсумок до теми, засіб рефлексії або просто як елемент оформлення класу.

Для роботи з освітнім контентом важливе місце займає YouTube. Це не лише джерело розвивальних відео, а й платформа для руханок, пояснень нових тем, демонстрацій дослідів, мультфільмів, які можна обговорювати з учнями. Завдяки цьому діти сприймають інформацію в зручному для себе візуальному форматі.

Корисним ресурсом для натхнення є Pinterest – візуальний пошуковик, який дозволяє знаходити цікаві ідеї для занять, оформлення, ігор, аплікацій, тематичних проєктів. Учитель може створювати власні дошки з ідеями, які легко переглядати і систематизувати.

Генератор завдань на платформі Childdevelop дає змогу швидко створювати й роздруковувати індивідуальні завдання з математики, читання, письма. Вчитель задає параметри, а система автоматично формує аркуші, які можна використовувати на уроці чи для домашньої роботи.

Для ведення комунікації з учнями та батьками доцільно використовувати Blogger. Це безкоштовна платформа, де можна створити блог класу, розміщувати оголошення, розклади, фото з подій, домашні завдання, матеріали для підготовки. Це створює відчуття спільноти й відкритості.

Trello – інструмент, який допомагає організовувати завдання та проєкти. Його можна використовувати для планування класних заходів, розподілу обов’язків, відстеження прогресу виконання. Учитель може

створити дошку для себе або залучати учнів і батьків до спільної роботи [2].

Canva – це безкоштовний графічний редактор, адаптований для освітнього середовища. Учні можуть створювати листівки, колажі, презентації, ментальні карти або комікси. Він дуже простий у використанні навіть для дітей молодшого шкільного віку, має готові шаблони, кольорову гаму, елементи дизайну. Робота в Canva допомагає розвивати візуальне мислення, креативність, логіку, а також вчить структурувати інформацію.

Дієвим інструментом є Wordwall. Це платформа для створення інтерактивних завдань: вікторин, парних карток, обертових коліс, класифікацій, діаграм. Усі завдання можна використовувати як на екрані, так і у друкованій формі. Така різноманітність форматів дозволяє залучати до навчання різні типи мислення – зорове, логічне, асоціативне.

Для уроків математики та логіки дуже добре підходить Math Learning Center, зокрема його інструменти Number Frames, Pattern Shapes, Number Line тощо. Ці онлайн-застосунки імітують роботу з маніпулятивами, що є особливо важливо для учнів початкової школи, які навчаються через дію. Вони допомагають не лише розв’язувати приклади, а й формувати математичне мислення, розуміння кількості, структури числа, зв’язків.

Цікавим інструментом для створення навчального контенту є Genially – платформа для створення інтерактивних презентацій, навчальних квестів, ігор. Вона дозволяє перетворити звичайний урок на захопливу пригоду з завданнями, підказками, переходами між етапами.

Для розвитку мовлення, читання і роботи з текстами дуже корисним буде використання Read Along by Google – безкоштовного мобільного додатку, в якому дитина читає уголос, а голосовий помічник слухає і підказує, якщо десь помилка. Це чудовий спосіб формувати навички плавного читання в ігровій формі.

Ще один ресурс, що заслуговує уваги, – StoryJumper. Він дає змогу створювати ілюстровані казки й історії. Учні можуть писати свої тексти, додавати персонажів, обкладинку, ілюстрації, а потім ділитися книжкою онлайн або роздрукувати. Це ідеальний інструмент для інтегрованих уроків з літератури, письма, мистецтва.

Не менш цікавою є платформа ClassDojo, яка поєднує функції цифрового щоденника, системи заохочень, зворотного зв'язку з батьками та учнями, а також платформи для обміну фото, відео, короткими повідомленнями. Вона допомагає вибудовувати позитивну атмосферу в класі, підтримувати мотивацію учнів, створювати доброзичливу комунікацію з родинами.

Отже, в наш час поєднання інтерактивного навчання та цифрових технологій є не лише актуальним, а й необхідним інструментом ефективної освіти молодших школярів. Воно сприяє розвитку ключових компетентностей, підвищує мотивацію до навчання та дає можливість враховувати індивідуальні особливості кожної дитини. Проте важливо використовувати ці інструменти з розумом, дотримуючись балансу між традиційними та сучасними методами, щоб зберегти гармонійний розвиток дитини та забезпечити її успішне майбутнє.

Список використаних джерел

1. Гулай О., Кабак В., Герасимчук Г. Засоби та технології цифрового навчання: теоретичний та практичний аспекти : монографія. Луцьк : ЛНТУ, 2023. 160 с.

2. Гущина Н. Путівник світом цифрових технологій : посіб. для вчителів початк. кл. Київ : Вид. дім «Освіта», 2018. 32 с.

3. Державний стандарт початкової загальної освіти. *Початкова освіта*. 2011. № 18. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text (Дата звернення 1.05.2025).

4. Дубяга С. Педагогічні технології в початковій освіті : *навчально метод. посіб.* Мелітополь : МДПУ ім. Б. Хмельн., 2015. 160 с.

5. Федорчук В. Педагогічні технології в початковій школі *: навч.-метод. посіб.* Кам'янець-Подільський : Вид. ПП Зволейко Д.Г, 2014. 268 с.

ГУРТКОВА РОБОТА УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Грицаєнко Ірина Миколаївна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу ННІ Педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Решетняк Віктор Федорович**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти

Ключові слова: *воєнний стан, гурткова діяльність, молодші школярі, дистанційне навчання, екологічне виховання, інтерактивні технології.*

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну кардинально змінило умови функціонування закладів позашкільної освіти. Найбільш вразливою групою в нових умовах стали учні молодшого шкільного віку. Психологічні навантаження, втрата звичного освітнього середовища та кола спілкування, потребують пошуку та підбору нових форм організації освітнього процесу, згідно із нових вимог життя. Особливого значення у цьому процесі набули екологічні гуртки, діяльність яких направлена не лише на покращення взаємодії дітям молодшого шкільного віку з природним середовищем, а й позитивно впливає на психологічний стан.

Мета – проаналізувати особливості організації гурткової діяльності в умовах воєнного стану, визначити ефективні форми та засоби роботи з учнями молодшого шкільного віку в дистанційному та очному форматах.

Молодший шкільний вік є однією з найуразливіших категорій у часи суспільних потрясінь, особливо під час воєнного стану. З початком

повномасштабного вторгнення в Україну значно зросла роль позашкільної освіти, зокрема гурткової діяльності, яка стала не лише освітнім інструментом, а й засобом психологічної підтримки дітей та їхніх родин.

Гурткова робота, зокрема екологічного спрямування, зазнала трансформацій. Діти з прикордонних регіонів втратили можливість безпечно проводити спостереження в природному середовищі: у лісах, на річках, під час екскурсій. Водночас, переживання, пов'язані з війною, посилили емпатію, спонукали до глибшого усвідомлення цінності природи та необхідності її захисту. Екологічна діяльність у цих умовах стала не лише засобом вивчення природоохоронних проблем, а й способом адаптації, формування критичного мислення та активної громадянської позиції.

За нових обставин виникла потреба у зміні підходів: стратегія гурткової роботи була переосмислена з урахуванням безпекових обмежень та психологічного стану дітей. Найбільш актуальною стала дистанційна форма навчання, яка дозволила зберігати зв'язок із дітьми, підтримувати почуття дому навіть на відстані.

Дистанційне навчання як форма освітнього процесу у воєнний період ґрунтується на сучасних психолого-педагогічних і комунікаційних технологіях. Його переваги:

1. Актуальність, адже воєнний стан вимагає безпечного освітнього простору.
2. Гнучкість, що дає змогу враховувати індивідуальні особливості учнів.
3. Інтерактивність, яка підвищує мотивацію, зацікавленість, якість засвоєння матеріалу.
4. Масовість – доступ до матеріалу для широкого кола учасників.
5. Єдність освітнього простору – організація групової взаємодії без психологічних бар'єрів.

Однак дистанційна форма має низку об’єктивних недоліків:

1. Низький рівень цифрової компетентності у частини вихованців.
2. Обмеження практичного навчання через відсутність безпосереднього контакту з природою.
3. Соціальна нерівність – різний рівень технічного забезпечення та доступу до Інтернету.
4. Обмеженість концентрації уваги у молодших школярів.

Пошук ефективних засобів реалізації змісту еколого-просвітницької роботи у дистанційному форматі зумовив активне використання сучасних інтерактивних технологій:

1. Мультимедійні презентації, інформаційні дошки, фотоколажі, каталоги (створені в PowerPoint, Canva) для зорового сприймання.
2. Відеозаняття та онлайн-майстер-класи, включаючи віртуальні екскурсії, інструктажі, виготовлення виробів із природного матеріалу.
3. Освітні платформи («На Урок», «Всеосвіта») для створення тестів, опитувань.
4. Ігрові ресурси (LearningApps, Wordwall, Jigsaw Planet) як засіб рефлексії, закріплення матеріалу.
5. Соціальні мережі й месенджери (Telegram, Viber) для комунікації, зворотного зв’язку та емоційної підтримки.

Ці інструменти дозволили створити нову якість навчання, спрямовану на комфорт, зацікавленість та активну участь дітей у гуртковому процесі.

З поверненням до очного навчання з’явилася можливість повернути традиційні форми роботи, які мають глибоку виховну та розвивальну цінність:

1. Спостереження за об’єктами природи – сезонними змінами, птахами, тваринами, рослинами.

2. Прогулянки та екскурсії в рідному краї, природоохоронні експедиції.

3. Участь у природоохоронних акціях – «Годівничка», «Посади дерево», «Допоможи пернатим друзям».

4. Експериментальна діяльність – вирощування рослин, пророщення насіння, фільтрація води.

5. Практична праця – підгодівля птахів, виготовлення екологічних поробок, догляд за кімнатними рослинами.

6. Організація свят, конкурсів, фотовиставок – як засіб екологічного просвітництва й творчого розвитку.

Отже, умови воєнного стану зумовили перегляд підходів до гурткової діяльності. У дистанційному форматі акцент змістився на інноваційні технології, що забезпечують мотивацію, ефективне навчання й психологічну підтримку. Повернення до очного формату дозволило реалізувати повноцінну природничу й практичну діяльність, що є критично важливою для формування екологічної свідомості в дітей молодшого шкільного віку. Гурткова робота виявилася багатофункціональним інструментом, що допомагає адаптуватися до складних обставин, зберегти зв’язок із природою та сформувати активну позицію в умовах війни.

Подальше вивчення форм гурткової діяльності в умовах воєнного стану потребує глибшого аналізу впливу інноваційних освітніх технологій на формування екологічної свідомості молодших школярів. Актуальним є дослідження довготривалих результатів участі дітей у природоохоронній діяльності як чинника психологічної стабільності та соціальної адаптації. Перспективними напрямами є розробка методичних рекомендацій для керівників гуртків еколого – натуралістичного напряму позашкільних закладів щодо формування екологічної свідомості учнів молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел

1. Хлус Л. М., Кузьмінська В. В. Особливості екологічного виховання дітей та учнівської молоді в сучасних умовах. *Освітній фактор: Всеукраїнський науково-педагогічний журнал*, № 2(10), Розділ І. Екологічна освіта. 2024. С. 6.

2. Вікові особливості молодших школярів. URL: https://naurok.com.ua/vikovi-osoblivosti-molodshih-shkolyariv-195112.html (дата звернення: 05.05.2025).

3. Лебідь, І. Формування екологічної свідомості дітей молодшого шкільного віку в процесі освітньої діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2021. № 3(107). URL: https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/40.pdf (дата звернення: 05.05.2025).

4. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу у 2022–2023 н. р. 2022. *Освітній фактор: Всеукраїнський науково-педагогічний журнал*, випуск від 11.04.2022, С. 7.

5. Литовченко О. В. Діяльність закладів позашкільної освіти України в умовах війни: важливі вектори. *Освітній фактор: Всеукраїнський науково-педагогічний журнал*, випуск від 11.04.2022/ 2022. С. 129.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕРШОКЛАСНИКІВ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Демченко Сергій Олексійович, здобувач третього рівня вищої освіти факультету початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Пішун Сергій Григорович,** кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова**: громадянська компетентність, компетентнісний підхід, початкова освіта, першокласники, формування.*

Необхідність упровадження компетентнісного підходу зумовлена кризою, в якій опинилася українська система освіти, внаслідок активізації вимог інформаційного суспільства до підростаючої особистості, яка має володіти не стільки знаннями, уміннями й навичками, скільки базованими на них, а також на досвіді, цінностях, схильностях компетентностями. Компетентнісно орієнтована освіта є складною, багатоаспектною проблемою, яка на сьогоднішній день залишається недостатньо дослідженою. Аналіз літератури з цієї проблеми, особливо історії становлення компетентнісного підходу, показує всю складність, багатовимірність і неоднозначність трактування як самих понять компетенція, компетентність, так і заснованого на них підходу до процесу і результату освіти.

Проблема компетентнісного підходу в освіті перебуває в полі зору значної кількості українських дослідників. Вона відображена в науковому доробку таких вчених, а саме: І. Бех, Н. Бібік, Н. Гавриш, М. Гончарової-Горянської, А. Мудрик, Л. Лєпіхової, О. Онопрієнко, С. Паламар, Т. Поніманської, Д. Пузікова, М. Савченко та багатьох інших. Однак, єдиної думки щодо визначення поняття «компетентність» серед авторів немає, кожен дослідник визначає його по різному.

Так, С. Паламар пропонує таке визначення: «компетентність – це спеціально структурований комплекс знань, умінь, навичок і ставлень, що набуваються особистістю в процесі навчання» [5, с. 268].

Дещо подібним до попереднього є визначення, запропоноване О. Онопрієнко: «компетентність – інтегрована здатність особистості, набута у процесі навчання» [4, с. 116].

Як зазначає О. Красільнікова, становлення компетентнісно орієнтованої освіти почалося ще в 1970-х роках в США. Проте, витоки даного підходу сягають корінням ще епохи Просвітництва, коли в європейському суспільстві відбувалися капіталістичні трансформації. Системи освіти в багатьох країнах Західної Європи були орієнтовані на задоволення потреби промислових виробництв у кваліфікованих спеціалістах. У процесі розвитку науки і техніки в постіндустріальному суспільстві активізувалася проблема нестачі фахівців, здатних швидко адаптуватися у нових умовах та вдосконалювати свої знання. Саме в цьому і полягає основна причина звернення європейської освітянської спільноти до компетентнісного підходу [3, с. 149].

Становлення компетентнісного підходу в освіті відбувалося в три етапи (рис. 1).

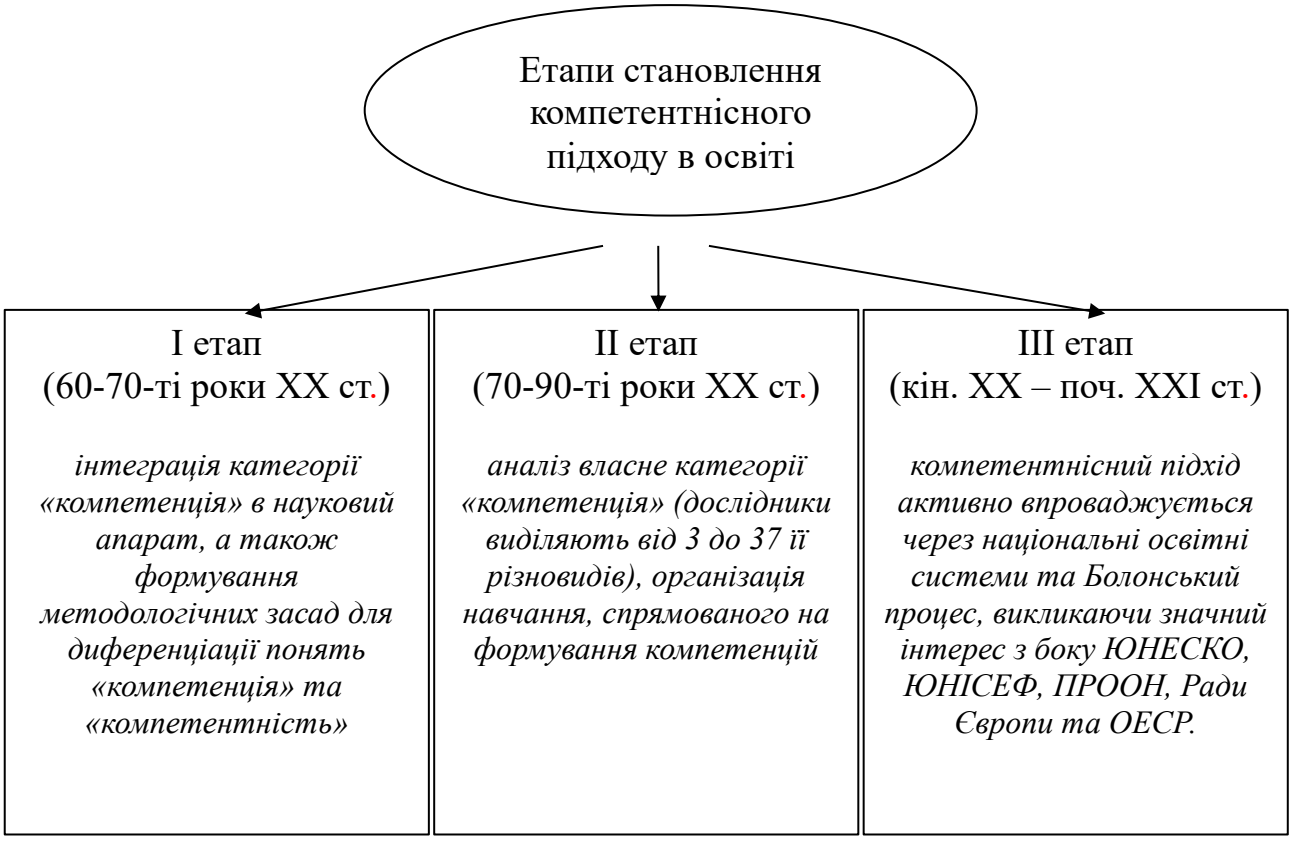

Рис. 1. Етапи становлення компетентнісного підходу в освіті [3, с. 149-150].

Відповідно до Державного стандарту ключовим аспектом української освіти є орієнтування вимог на розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти. Компетентність – здатність дитини реалізувати на практиці набуті знання та вміння. Діти мають набути тих компетентностей, які допоможуть їм втілювати себе в житті [2].

Впровадження компетентнісного підходу в освіту означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, зміщення акцентів із накопичення, визначених програмою знань, умінь і навичок на важливість формування й розвитку у здобувачів освіти здатності діяти практично, опираючись на власний досвід.

Однією з ключових і найбільш важливих компетентностей учнів початкових класів є громадянська. Формування цієї компетентності у першокласників відіграє важливу роль у процесі становлення особистості, адже саме з початком шкільного навчання діти починають усвідомлювати себе як членів суспільства, знайомляться з основами громадського життя, вчаться співпрацювати, спілкуватися, дотримуватися правил і поважати інших.

Як зазначає Н. Бібік, компетентнісно орієнтований підхід відображається у формуванні позитивних моделей поведінки у громадських місцях, а також у накопиченні досвіду взаємодії з іншими під час участі в громадянськозначущій діяльності. Дослідниця також зауважує, що формування громадянської компетентності як результату початкового навчання найбільш ефективне за умов активної взаємодії дитини з навколишнім середовищем, що реалізується через спільну діяльність учнів. Україна, її державотворчі цінності та формування громадянських

почуттів є ключовими складовими змісту, які визначають цілі компетентнісної освіти [1, с. 11].

Отже, формування громадянської компетентності першокласників на засадах компетентнісного підходу є важливим напрямом сучасної початкової освіти, що сприяє всебічному розвитку особистості дитини як активного, відповідального та свідомого члена суспільства.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Громадянська компетентність молодшого школяра у вимірах діяльнісного підходу. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез IV Всеукраїнської науково практичної інтернет конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи»,* 2024. С. 10-13.

2. Державний стандарт початкової освіти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text (дата звернення: 07.05.2025).

3. Красільнікова О. Компетентнісний підхід як основа філософії освіти. *Вісник КНТЕУ*, 2018. Вип. 1. С. 147-156.

4. Онопрієнко О. В. Формування в учнів початкової школи наскрізних умінь засобами навчальних досліджень. *Ціннісна складова соціалізації особистості дитини в умовах сьогодення,* 2020. С. 114-116.

5. Паламар С. Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти. *Освітологічний дискурс*, 2018. С. 267-278.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ГНУЧКОСТІ МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Довга Аліна Володимирівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарного менеджменту Національного університету «Острозька академія»

Науковий керівник: **Недзведовська Ольга Євгеніївна**, викладач кафедра педагогіки та методики початкового навчання Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарного менеджменту Національного університету «Острозька академія»

Ключові слова: *гнучкість мислення, молодші школярі, штучний інтелект, інноваційні освітні технології, початкова освіта, адаптивне навчання, інтерактивні платформи, освітні чат-боти, цифрова педагогіка, критичне мислення.*

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується динамічними змінами, цифровізацією всіх сфер життя та зростанням ролі новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту (ШІ). У зв’язку з цим зростає потреба у нових підходах до освіти, які мають на меті не лише засвоєння знань, а й розвиток критичного, творчого та гнучкого мислення, особливо в молодшому шкільному віці, коли формуються основи особистості й пізнавальних стратегій. Гнучкість мислення є однією з ключових складників креативності та адаптивності – якостей, необхідних людині в умовах нестабільності та швидких змін.

За словами таких дослідників, як Дж. Гілфорд , Е. Торренс , а також сучасних українських науковців (зокрема, К. Л. Крутій, С.М. Дмитрієва, Н.В. Гаврилова), гнучкість мислення є важливою складовою частиною інтелектуального розвитку дитини та її здатності до навчання впродовж життя. Саме в молодшому шкільному віці мозок найбільш пластичний, тому розвиток цієї якості є максимально ефективним.

Інтеграція технологій штучного інтелекту в освітній процес відкриває нові можливості для персоналізації навчання, створення адаптивного освітнього середовища, а також стимулювання когнітивної активності учнів. Водночас це потребує ґрунтовного аналізу педагогічної доцільності використання таких технологій, розробки методик, що не лише відповідають віковим особливостям учнів, а й сприяють розвитку гнучкого мислення.

У контексті модернізації сучасної початкової школи виникає потреба у впровадженні інноваційних освітніх технологій, які не лише забезпечують засвоєння навчального матеріалу, а й розвивають важливі когнітивні якості, зокрема гнучкість мислення. Ця якість є запорукою успішної адаптації до змін, здатності мислити в кількох напрямках, бачити нестандартні шляхи вирішення проблем. З огляду на вікові особливості молодших школярів, особливої ваги набувають методики, які поєднують елементи гри, інтерактиву та особистісно орієнтованого підходу.

Одним із ключових векторів сучасної педагогіки є інтеграція технологій штучного інтелекту в освітній процес. І хоча застосування ШІ в початковій освіті ще не набуло масового поширення в Україні, світовий досвід демонструє значний потенціал таких технологій. Упровадження технологій штучного інтелекту (ШІ) в освітній процес початкової школи сьогодні постає не просто як інноваційна забаганка, а як необхідність, зумовлена змінами в суспільстві, запитами сучасного покоління дітей та завданнями Нової української школи. Разом із тим, важливо розуміти, що

ефективність застосування ШІ залежить не стільки від технічних можливостей, скільки від методичного підґрунтя, на якому будується освітній процес.

Насамперед, застосування ШІ в роботі з молодшими школярами має відбуватися з урахуванням вікових та психолого-педагогічних особливостей дітей. Молодші школярі мають підвищену емоційну чутливість, конкретно-образне мислення, схильність до гри. Саме тому навчальні продукти на основі ШІ повинні бути візуально насиченими, інтерактивними, інтуїтивно зрозумілими та «дружніми» до дитини.

Методично доцільним є включення штучного інтелекту не як самостійного елемента, а як частини системи – інструменту, що допомагає реалізовувати певні дидактичні цілі. Наприклад, використання чат-ботів для тренування навичок письма чи вправ з математики слід поєднувати з живим обговоренням у класі, колективним аналізом помилок та рефлексією, що дозволяє формувати не лише предметні знання, а й навички критичного мислення.

У практичній площині застосування ШІ в початковій школі варто враховувати такі методичні підходи:

1. інтеграція в навчальні теми, адже найбільшу ефективність ШІ демонструє тоді, коли він не «випадає» з контексту уроку, а логічно вплітається в нього, до прикладу, віртуальний помічник на уроці природознавства, що «відповідає» на дитячі запитання про природу, або чат-бот для мовної практики на уроці англійської мови;

2. комбінація традиційних форм (робота з підручником, зошитом, спілкування з учителем) із цифровими (робота з навчальними додатками, платформами, ботами) дає змогу підтримувати інтерес учнів, варіювати рівень складності та темп, створювати ситуації успіху;

3. індивідуалізація та диференціація навчання, оскільки засоби ШІ дозволяють швидко аналізувати успішність дитини та адаптувати

завдання під її рівень знань, що дає змогу вчителю більше уваги приділяти учням, які потребують підтримки або навпаки – додаткових викликів;

4. формування метапредметних компетентностей, адже робота з інтелектуальними цифровими інструментами сприяє розвитку в учнів навичок аналізу, рефлексії, інформаційної грамотності. Діти вчаться не просто шукати відповіді, а перевіряти джерела, аргументувати свою думку, мислити альтернативно.

Окрему увагу слід приділяти етичним аспектам: учні мають поступово засвоювати основи безпечного використання цифрових технологій, розуміти, як працює штучний інтелект, чим він відрізняється від людини, чому не завжди варто сліпо довіряти технічним відповідям. Усе це також потребує методичного осмислення і включення до освітнього процесу.

Приклади інноваційних технологій для розвитку гнучкості мислення:

1. Адаптивні освітні системи (наприклад, Smart Sparrow, Squirrel AI Learning, українські аналоги – «Моя школа», «Всеосвіта»). Ці платформи аналізують індивідуальні особливості учня, його темп роботи, типові помилки й відповідно до цього пропонують навчальні завдання різного рівня складності. Такий підхід стимулює учня до самостійного пошуку рішень, формує навички рефлексії та аналізу, що є складниками гнучкого мислення.

2. Інтерактивні ігрові платформи з елементами штучного інтелекту (наприклад, LearningApps, WordWall, Learning.ua). Гра як форма діяльності є природною для дитини молодшого шкільного віку. Водночас платформи, що поєднують гру та ШІ, дають змогу створити ситуації вибору, креативного мислення, випробування альтернативних стратегій. Учень не просто обирає правильну відповідь, а й взаємодіє з системою, яка реагує на його дії, пропонуючи нові сценарії.

3. Моделювання ситуацій вибору у віртуальному середовищі. Наприклад, під час вивчення природознавства учні за допомогою освітніх VR-програм можуть досліджувати навколишній світ у різних сценаріях. Така діяльність вимагає від учня мислити альтернативно, робити припущення, виявляти наслідкові зв’язки.

4. Освітні чат-боти, що побудовані на основі ШІ (наприклад, навчальні боти у Viber чи Telegram: «SchoolHub.ai», «EducationUaBot», «SpellingMasterBot»), дозволяють забезпечити додаткову комунікацію з учнем, повторення матеріалу, постановку логічних задач. Чат-боти можуть моделювати діалоги, у яких дитина має приймати рішення, аргументувати свою думку.

Варто зауважити, що формування гнучкості мислення в молодших школярів є актуальним завданням сучасної освіти, оскільки ця якість забезпечує адаптивність, креативність і здатність до самостійного мислення. Технології штучного інтелекту відкривають нові можливості для персоналізованого та інтерактивного навчання, сприяючи розвитку цих якостей у дітей. Ефективне впровадження ШІ в початковій школі потребує методичного осмислення, адаптації до вікових особливостей учнів і збереження ролі вчителя як провідника в освітньому процесі. За умови грамотного педагогічного супроводу ШІ може стати потужним інструментом розвитку гнучкого мислення та підвищення якості початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Бердо Р. С., Расюн В. Л., Величко В. А. Штучний інтелект та його вплив на етичні аспекти наукових досліджень в українських закладах освіти. Академічні візії. 2023. № 22. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/469 (дата звернення: 29.04.2025).

2. Гачак-Величко Л.А. Виклики та потенціал застосування штучного інтелекту в освітньому середовищі. URL: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-405-4-5 (дата звернення: 29.04.2025).

3. Тополенко Н. М. Сутність, переваги та недоліки розвитку штучного інтелекту в освіті. Технології доброчесного використання штучного інтелекту у сфері освіти та наук: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 31 липня – 10 вересня 2023 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 221-225.

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ СУЧАСНИХ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Закаленко Юлія Олександрівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, відділення дошкільної і початкової освіти Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Науковий керівник: **Шимкова Юлія Миколаївна,** викладач вищої кваліфікаційної категорії Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Ключові слова: *онлайн-платформи, функціональні можливості платформи, цифрова грамотність, генератор практичних завдань.*

Організація роботи всього класу під час дистанційного навчання – справжній виклик для вчителів. Плутанина в групі Viber, електронні листи

не надходять, занадто багато часу витрачається на написання завдань для кожного учня тощо. Платформи для дистанційного навчання вирішують цю проблему. Розглянемо основні переваги платформ для дистанційного навчання

Найпростіший спосіб організувати онлайн-навчання – використовувати Google Classroom, безкоштовну платформу для організації групової роботи. Інтерфейс платформи настільки простий і зрозумілий, що з його можливостями не важко розібратися. На вкладці «Завдання» нотатки, документи та підручники можна згрупувати за темами та організувати у зручному для користувача вигляді. Учні можуть виконувати ці завдання, а вчитель може контролювати та оцінювати їх.

Moodle – одна з найвідоміших платформ для організації послідовного онлайн-навчання. Вона широко використовується багатьма закладами освіти, оскільки є чудовим помічником для комплексної організації дистанційного навчання. Однак, на відміну від Google Classroom, ця платформа вимагає більш оригінального підходу та поглибленого вивчення інструментів.

Edmodo – ще один з найпоширеніших сервісів для проведення дистанційних занять. Він дуже простий у використанні, безкоштовний і має всі функції, необхідні вчителям для дистанційного викладання. Що робить Edmodo унікальним? Перш за все, це соціальна мережа, якою можна почати користуватися, просто зареєструвавшись. Не потрібно нічого встановлювати, що є великою перевагою. По-друге, можна створювати групи класу, в яких вчителі можуть ділитися необхідною інформацією: надавати плани уроків, використовувати календарі для кращої візуалізації, прикріплювати файли з завданнями та різноманітні навчальні матеріали. По-третє, можна створювати різні форми управління учнями (тести, опитувальники, завдання). Там же можна їх заповнювати. І останнє, є журнал для обліку успішності учнів [3].

Мій Клас – платформа з українським інтерфейсом для онлайн-навчання. Має зрозумілий, простий і дуже зручний інтерфейс, достатню кількість різноманітних функцій, можливість давати учням завдання різного формату та складності, а також можливість автоматичної перевірки цих завдань. Платформа дуже корисна для вчителів, тьюторів та організаторів курсів, які переходять на онлайн-навчання. Причини, чому цей сервіс корисний: інтерфейс україномовний; є величезна кількість завдань і тестів (близько 2 мільйонів) з різними рівнями складності для учнів різного рівня підготовки; є відповіді до завдань; завдання учнів автоматично перевіряються [4].

LearningApps.org – це сервіс, що підтримує процес навчання та викладання за допомогою невеликих інтерактивних модулів. Ці модулі можна використовувати безпосередньо як навчальні ресурси або як самостійну роботу. Мета – створити загальнодоступну бібліотеку незалежних модулів, які можна повторно використовувати та змінювати. Модулі (звані вправами) не слід розглядати як повноцінні уроки або завдання, оскільки вони не є частиною конкретного сценарію або програми, а радше можуть бути використані у відповідних освітніх сценаріях [1].

«Вивчаю – не чекаю» – безкоштовний застосунок розроблений War Child та «Освіторія» у співпраці з Міністерством освіти і науки України, щоб надати українським дітям 1-4 класів ефективні інструменти онлайн-навчання. Серед спонсорів проєкту - фонд UBS Optimus, фонд Jacobs, фонд Роджера Федерера та фонд Forfold. За допомогою застосунку діти навчаються, переглядаючи освітні відеоуроки, розроблені з використанням мікрометоду навчання. Інтерактивні міні-ігри допомагають закріпити навчальний матеріал. Застосунок ґрунтується на перевіреній методиці організації War Child, яка з 1993 року допомагає дітям, постраждалим від війни, отримати доступ до освіти [2].

Розвиток дітей – за допомогою цього генератора практичних завдань ви зможете створювати й одразу ж роздруковувати завдання для дітей різного віку з математики, читання та письма відповідно до заданих параметрів. Генератор дає змогу створювати завдання будь-якого рівня складності в режимі онлайн. Вибравши потрібні завдання, ви можете завантажити їх і роздрукувати на своєму принтері [5].

Список використаних джерел

1. LearningApps.org – interaktive und multimediale Lernbausteine. *LearningApps*.
URL: https://learningapps.org/impressum.php (дата звернення: 08.03.2025).

2. Вивчаю – не чекаю | Застосунок для учнів 1-4 класу. *Вивчаю – не чекаю – Застосунок для учнів та учениць 1-4 класу, з яким весело і цікаво навчатися.* URL: https://primary.org.ua/ (дата звернення: 08.03.2025).

3. Освітня технологічна платформа Edmodo (з досвіду використання у загальноосвітній школі). *Освітній проект «На Урок» для вчителів*. URL: https://naurok.com.ua/osvitnya-tehnologichna-platforma-edmodo-z-dosvidu-vikoristannya-u-zagalnoosvitniy-shkoli-84824.html (дата звернення: 08.03.2025).

4. Платформа для дистанційного навчання «МійКлас». Детальна інструкція з реєстрації та користування. Букі | Buki – ваш репетитор з будь-якого предмету. Репетитори України. URL: https://buki.com.ua/news/platforma-dlya-dystantsiynoho-navchannya-miyklas-detalna-instruktsiya-z-reyestratsiyi-ta-korystuvannya/ (дата звернення: 08.03.2025).

5. Розвиток дитини – сайт для розумних батьків. *Розвиток дитини*. URL: https://childdevelop.com.ua/ (дата звернення: 08.03.2025).

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Зеленюк Юлія Миколаївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка,

Скрипка Сніжана Сергіївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Литвинов Андрій Сергійович**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова**: Нова українська школа, інноваційні методи навчання, початкова школа, ігрові технології, проєктна діяльність, групова робота.*

Реформа «Нова українська школа» (НУШ), започаткована 2017 року, спрямована на модернізацію освіти, запровадження європейських стандартів і формування навичок XXI століття. Головне завдання НУШ – навчити дітей застосовувати знання на практиці, при цьому дитина ставиться в центр освітнього процесу. Освітня система більше не повинна обмежуватись передачею фактів: вона має навчати життєвим компетентностям, що дозволяють учням ефективно функціонувати у сучасному світі.

У цьому контексті важливо усвідомити, що сучасна освітня парадигма вимагає підготовки школярів до життя у мінливому, непередбачуваному світі. Глобалізація, стрімкий технологічний прогрес та соціальні зміни висувають нові вимоги до змісту навчання, акцентуючи увагу на навичках XXI століття – таких як критичне мислення, креативність, цифрова грамотність, вміння працювати в команді тощо [4]. НУШ має на меті дати відповіді на ці виклики, адже її концепція підкреслює розвиток саме таких наскрізних умінь. Міжнародні організації, зокрема ОЕСР, формулюють цілі освітнього процесу, орієнтовані на розвиток знань і навичок нового типу [4], що є своєрідним підтвердженням актуальності обраного Україною вектору освітньої реформи.

Попри стратегічну перспективність реформи, українська освіта нині переживає важкі випробування, викликані збройною агресією. За оцінками Світового банку, понад 10% навчальних закладів в Україні пошкоджено або зруйновано, а близько 740 тис. дітей змушені навчатися у змішаному (частково онлайн) режимі через відсутність укриттів. ЮНЕСКО звертає увагу, що війна поставила під загрозу освіту близько 5,7 млн українських школярів [2]. У таких умовах інноваційні підходи стають критично важливими: вони не лише зберігають неперервність навчання, а й забезпечують його адаптивність і якість навіть у надзвичайних ситуаціях.

У відповідь на ці виклики інноваційна педагогіка пропонує нові рішення, що здатні змінити спосіб засвоєння знань та розвитку компетентностей. Йдеться не лише про застосування нових технологій, а про зміну самого підходу до навчання – від орієнтації на результат до акценту на процес пізнання. Інноваційна педагогіка прагне сформувати так звані компетентності XXI століття – розвиток критичного мислення, уміння співпрацювати, креативність і комунікацію. Запровадження цих принципів дозволяє зробити навчання більш гнучким, глибоким та орієнтованим на учня [4].

Такі підходи мають практичний вимір: інноваційні методи суттєво підвищують ефективність навчання. Вони спонукають учнів досліджувати матеріал і шукати рішення самостійно, що розвиває критичне мислення та практичні навички. Інформація подається через інтерактивні завдання та проєкти невеликими, осмисленими блоками, що полегшує її засвоєння. Учні краще розуміють, навіщо вивчають кожен елемент курсу [9], що істотно підвищує їхню мотивацію. Групова робота й проєктні завдання додатково формують навички співпраці, відповідальності та креативності [6]. У результаті інновації сприяють формуванню самостійних, дослідницьких учнів, які охоче навчаються й розвивають широкий спектр компетентностей.

Особливу роль інновації відіграють у початковій школі, де гра є ключовим елементом навчання. Ігрові технології є фундаментальними для цього рівня освіти. За даними UNICEF, «активне, ігрове навчання може трансформувати освітній досвід дітей молодшого шкільного віку та посилити їхню мотивацію та результати» [5]. Масштабний огляд LEGO Foundation підтверджує: гра – це не просто забава, вона «відіграє центральну роль у навчанні та підготовці нас до викликів, що виникають пізніше» [8]. Отже, ігрові методи дозволяють малюкам досліджувати світ творчо, розвивати уяву, соціальні навички й здатність до самостійного навчання. Прикладом може бути навчальна гра, де діти моделюють поведінку об’єктів або вирішують завдання через рольові ситуації.

Не менш важливе місце посідає групова (колаборативна) робота. Учні об’єднуються в групи чи пари для спільного розв’язання проблем, пояснювання один одному нових концептів і формулювання висновків. Таке навчання стимулює глибше засвоєння матеріалу: коли кожен доповнює відповідь товариша, виникає синергія знань. Дослідження вказують, що спільне навчання «сприяє глибшому навчанню і розумінню, а також розвитку критичного мислення, комунікації, вирішення проблем і

вмінь працювати в команді» [6]. Ще одним ефективним підходом є інтегроване навчання, що передбачає об'єднання кількох предметів у межах одного уроку чи проєкту. Наприклад, на уроці математики учні можуть обчислювати площу спортивного майданчика або даху будинку, застосовуючи при цьому знання з природознавства чи креслення. Такий міждисциплінарний підхід допомагає учням бачити зв'язки між науками та засвоювати знання в реальних контекстах.

Разом з методичними інноваціями, дедалі вагомішу роль у навчальному процесі відіграють цифрові технології. Сучасні уроки часто доповнюються цифровими ресурсами: інтерактивними платформами, електронними підручниками, навчальними відео й освітніми іграми. Згідно з ЮНЕСКО, цифрові інновації можуть «доповнювати, збагачувати та трансформувати освіту», покращуючи якість навчання і розширюючи його доступність [1]. Паралельно з цим, активно використовується проєктне навчання, під час якого учні протягом кількох тижнів працюють над практичними завданнями: досліджують реальні проблеми, формулюють гіпотези, збирають інформацію і презентують результати. Такі завдання мотивують дітей братися за складні проєкти та сприяють розвитку творчості і навичок співпраці.

Разом зі зміною підходів до навчання змінюється і роль учителя. У НУШ педагог уже не є єдиним авторитетом і джерелом знань; натомість він стає фасилітатором та наставником навчального процесу [7]. Учитель організовує навчальне середовище, задає проблемні питання, направляє групові дискусії та проєкти, допомагає учням працювати самостійно та в команді. Іншими словами, він стає «драйвером» реформи – мотивує учнів до навчання і адаптується до ролі учня, що навчається разом із дітьми. Міжнародні експерти наголошують, що технології мають допомагати учням опановувати ключові навички майбутнього (аналітичне мислення,

креативність, проєктну діяльність, комунікацію), а успіх інновацій залежить від якісної підготовки вчителів для їх впровадження [3].

Проте навіть найефективніші інновації не можуть бути втілені без належної підтримки. Впровадження інновацій стикається з рядом труднощів. Війна пошкодила інфраструктуру: понад 10% навчальних закладів зруйновано, а у чверті шкіл досі немає надійних укриттів. Брак часу на підготовку інтерактивних уроків і перевантаженість адміністративною роботою відволікають учителів від інноваційних практик. ЮНЕСКО також звертає увагу, що війна погіршила психологічний стан дітей і педагогів [2], підкреслюючи потребу в психологічній підтримці та додатковому навчанні вчителів. Подібні висновки роблять і зарубіжні експерти: естонські освітні лідери зазначають, що «технології самі по собі не змінюють освіту; їхній вплив залежить від того, наскільки добре ми готуємо вчителів до їхнього використання» [3]. Таким чином, проблеми впровадження включають брак технічного забезпечення, необхідність додаткових тренінгів для педагогів та умови воєнного часу, що накладають додаткові виклики.

Отже, впровадження інноваційних методів навчання в початковій школі повністю відповідає концепції Нової української школи та сучасним освітнім тенденціям. Розглянуті підходи – навчання через гру, співпраця, інтегровані проєкти, цифрові інструменти – спрямовані на розвиток у дітей активної позиції та життєвих компетентностей. Вони роблять уроки цікавішими і значущішими, підвищують мотивацію учнів і якість їхніх освітніх результатів. Водночас ефективна реалізація цих методів вимагає комплексної підтримки: необхідні постійна професійна підготовка вчителів, модернізація матеріальної бази шкіл та продумана державна політика. Подальше дослідження може сфокусуватися на оцінці ефективності конкретних інноваційних методик і поширенні кращих практик з урахуванням українських реалій.

Список використаних джерел

1. Digital learning and transformation of education. URL: https://surl.li/zjpisw (дата звернення: 02.05.2025).
2. Ensuring teaching and learning continues in Ukraine. 2024. URL: https://surl.lt/svfmnp (дата звернення: 03.05.2025).
3. Estonia wins Global Future Fit Award for digital education. 2025. URL: https://surl.li/lwtnbq (дата звернення: 02.05.2025).
4. Kirti Diddi, Antony Joseph Nirappel INNOVATIVE PEDAGOGY IN EDUCATION PROGRAMS: A COMPREHENSIVE REVIEW AND PRACTICAL APPLICATIONS. 2023. URL: https://surli.cc/nkoige (дата звернення: 02.05.2025).
5. Learning through play. 2018. URL: https://surl.gd/vyokan (дата звернення 02.05.2025).
6. Using Collaborative Learning to Elevate Students' Educational Experiences. 2024. URL: https://surl.li/hbpklv (дата звернення: 04.05.2025).
7. Денисюк О. Я., Титаренко Н. В., Ткаченко В. В., Дронь Т. О. Учитель нуш та його роль у реалізації реформи шкільної освіти. *Освітня аналітика України*. 2024. № 3 (29). С. 49-63
8. Зош Д., Хопкінз Е., Дженсен Х., Лю К., Ніл Д., Хірш-Пасек К., Соліс С. Л., Вайтбрейд Д. Навчання через гру та діяльнісний підхід: огляд доказів. 2017. URL: https://surl.lu/trsdaz (дата звернення: 03.05.2025).
9. Інноваційні технології навчання у сучасній школі. URL: https://surl.lu/zlyznh (дата звернення: 02.05.2025).

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ НУШ

Іноземцев Сергій Анатолійович, здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки та психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Бірюк Людмила Яківна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *екологічна компетентність, Нова українська школа, молодші школярі, позашкільна освіта, методичні підходи, виклики освіти.*

Сучасна система освіти України переживає фундаментальні зміни, зумовлені реформуванням у межах реалізації Концепції Нової української школи (НУШ). Ключовими засадами цієї реформи є компетентнісне навчання, інтеграція змісту, орієнтація на практичну діяльність учнів, педагогіка партнерства, дитиноцентризм. У цьому контексті особливої уваги набуває формування екологічної компетентності здобувачів освіти як одного з наскрізних результатів навчання та виховання.

Формування екологічної компетентності має бути невіддільною складовою освітнього процесу вже на початковому етапі шкільного навчання. Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для становлення екологічної свідомості, відповідального ставлення до природи та усвідомлення себе як частини екосистеми. При цьому значну роль у реалізації екологічного компонента освіти відіграють заклади

позашкільної освіти, які забезпечують додаткові можливості для формування досвіду природоохоронної діяльності, експериментування, занурення в дослідницьку та проєктну роботу в екологічному напрямі.

Актуальність розробки ефективної методики формування екологічної компетентності молодших школярів зростає на тлі сучасних викликів, серед яких – глобальна екологічна криза, урбанізація, цифровізація освітнього процесу та необхідність розвитку сталого мислення у дітей. Це потребує від педагогів оновлення змісту, форм і методів організації екологічної освіти, особливо в умовах позашкільного середовища.

Екологічна компетентність у педагогічній науці розглядається як інтегрована характеристика особистості, що поєднує знання про природу, уміння діяти екологічно доцільно, досвід взаємодії з природним середовищем і ціннісні орієнтири щодо збереження довкілля [2, с. 46]. Вона є однією з ключових компетентностей, необхідних для життя в умовах глобальних змін. У контексті НУШ екологічна компетентність формується як наскрізна, тобто та, що має проявлятися в різних освітніх галузях і видах діяльності [1].

На думку Н. Побірченко, розвиток екологічної свідомості потребує не лише передачі знань, а й створення умов для особистого переживання взаємозв’язку з природою, формування емоційно-ціннісного ставлення до неї, рефлексії власної поведінки у навколишньому середовищі [3, с. 57]. Особливої ваги набуває формування екологічної компетентності в молодшому шкільному віці, оскільки саме в цей період інтенсивно формуються пізнавальні інтереси, моральні якості та засади відповідального ставлення до природи.

Реалізація завдань екологічної освіти в умовах НУШ супроводжується низкою викликів, які потребують переосмислення

методичних підходів у позашкільній роботі з молодшими школярами. Серед основних таких викликів варто виокремити:

– інтеграцію екологічної тематики в усі освітні напрями – за умов інтегрованого навчання в початковій школі виникає потреба поєднувати екологічну проблематику з іншими галузями знань, що вимагає творчого переосмислення змісту програм і занять [1];

– необхідність формування практичного досвіду. Діти мають не лише знати про екологічні проблеми, а й відчувати себе суб'єктами природоохоронної діяльності. Тому важливо залучати їх до практичних форм взаємодії з природою [4, с. 58];

– цифровізація освіти, оскільки з одного боку, цифрові технології відкривають нові можливості для екологічної освіти (віртуальні екскурсії, інтерактивні мапи, ігри); з іншого – віддаляють дитину від безпосереднього контакту з природою. Важливо зберігати баланс між реальним та віртуальним досвідом;

– обмеженість природного середовища в містах. У міських умовах часто складно організувати контакт дитини з природою, що потребує створення штучного навчального середовища – еко-центрів, куточків природи, шкільних теплиць тощо [5, с. 49];

– потреба в підвищенні кваліфікації педагогів. Багато педагогів не мають достатнього досвіду роботи з екологічною тематикою або користуються застарілими методами, необхідне постійне професійне вдосконалення в цьому напрямі [4, с. 61];

– методичне забезпечення екологічної освіти в закладах позашкільної освіти має враховувати вікові особливості дітей, специфіку освітнього середовища та сучасні вимоги НУШ.

Серед найефективніших підходів можна виокремити кілька, поданих нижче.

Інтегрований підхід. Передбачає об’єднання різних навчальних галузей навколо екологічної проблематики. Наприклад, на заняттях із природознавства, трудового навчання, образотворчого мистецтва можна порушувати спільну екологічну тему (збереження води, переробка сміття тощо) [2, с. 47].

Діяльнісний підхід. Основою є активна взаємодія дитини з природою. Це участь у посадці дерев, створенні еко-клубів, екологічних толок, спостереженнях за явищами природи, веденні щоденників спостережень [3, с. 59].

Проєктний підхід. Діти беруть участь у мініпроєктах, дослідженнях, екологічних експериментах. Це стимулює розвиток критичного мислення, командної роботи, самостійного пошуку інформації та рішень [5, с. 51].

Особистісно орієнтований підхід. Важливо враховувати інтереси, темперамент, пізнавальні потреби кожної дитини. Наприклад, одна дитина захоплюється малюванням – її можна залучити до створення еко-плакатів; інша – до організації еко-акцій.

Ігровий підхід. Екологічні ігри, квести, вікторини, рольові ігри – це ефективний інструмент у роботі з молодшими школярами. Через гру дитина засвоює знання та формує ціннісні орієнтири [4, с. 60].

Заклади позашкільної освіти мають унікальні можливості для створення екологічно орієнтованого освітнього середовища. У гуртках еколого-натуралістичного напряму реалізуються авторські програми, що враховують місцеву екологічну специфіку, регіональні особливості природи та екологічні проблеми.

Практика показує, що ефективною формою є організація екологічних експедицій, виїзних еко-занять, конкурсів, фестивалів. Під час таких заходів у дітей формується досвід командної діяльності, громадянська позиція та екологічна культура. У роботі також активно використовуються

цифрові ресурси: Google Earth, онлайн-курси з еко-освіти, мобільні додатки для визначення рослин і тварин.

Отже, формування екологічної компетентності молодших школярів у позашкільних закладах є важливим елементом реалізації концепції НУШ. З огляду на сучасні виклики, методична система екологічного виховання потребує оновлення та орієнтації на інтегровані, діяльнісні, особистісно орієнтовані та ігрові підходи. Використання різноманітних форм роботи, активне залучення дітей до дослідницької, проєктної та практичної природоохоронної діяльності забезпечують не лише засвоєння знань, а й формування екологічно свідомої поведінки.

Екологічна компетентність – це не лише елемент навчальної програми, а необхідна життєва якість громадянина XXI століття. Саме тому позашкільна освіта має всі передумови для того, щоб стати ефективним майданчиком для її формування.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. URL доступу: https://mon.gov.ua/ua/nova-ukrainska-shkola (дата звернення: 5.05.2025).

2. Антонюк О. В. Теоретико-методичні засади формування екологічної компетентності молодших школярів. *Педагогічні науки*. 2021. №3. С. 45–50.

3. Побірченко Н. С. Методика формування екологічної культури учнів початкової школи. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2020. 88 с.

4. Малихіна Л. М. Сучасні підходи до формування екологічної компетентності в освітньому просторі. *Освітній дискурс*. 2022. №2. С. 56–62.

5. Глазунова С. І. Позашкільна освіта в системі формування екологічної культури учнівської молоді. Київ: ІЗМН, 2020. 64 с.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Кадуріна Христина Андріївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ННІ Педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Собко Валентина Олексіївна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *українська мова, навчання грамоти, розвиток мовлення, мовленнєві уміння, ігрова діяльність.*

В умовах сьогодення проблема розвитку мовлення молодших школярів набула особливої актуальності. Початковій школі належить важлива роль у мовному вихованні дітей. Від глибини знань рідної мови й уміння користуватися нею буде залежати розумовий розвиток особистості, її внутрішня культура, естетичні ідеали й моральні засади. У процесі реформування початкової школи, оновлення змісту її освіти відбувається переорієнтація навчання української мови на розвиток мовленнєвих умінь молодших школярів, формування їхньої комунікативної компетентності.

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що основною метою вивчення української мови та літератури є «формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей [5, с. 6]. Тому першочерговим завданням учителя початкової ланки освіти

є формувати мовно-мовленнєву компетентність школярів як основу комунікативної.

Аналіз наукової психолого-педагогічної й лінгводидактичної літератури з теми дослідження показав, що чимало науковців цікавилися означеною проблемою (Бадер В., Варзацька Л., Вашуленко М., Вашуленко О., Вишник О., Гац Н., Захарійчук М., Зенченко Т., Лобчук О., Мельничайко В., Пономарьова К., Потоцька Т., Савченко О., Синиця І., Собко В., Цепова І. та ін.).

Процес навчання української мови учнів початкових класів має велике значення, бо мова є основним засобом одержання знань з інших шкільних предметів. Оволодіння молодшими школярами рідною мовою виступає головною умовою й засобом їхнього мовленнєвого розвитку й розумового зростання, які сприяють забезпеченню готовності здобувати подальшу освіту.

Вашуленко М. зазначає, що «мовленнєвий розвиток дитини-школяра/школярки є досить широким поняттям, яке охоплює рівень сформованості звуковимовляння, його відповідності загальноприйнятим орфоепічним нормам української мови, обсяг словникового запасу та граматичну організацію мовлення» [1, с. 71]. Тому на уроках читання і письма важливо забезпечити діяльність першокласників, спрямовану на удосконалення звуковимови, розвиток мовленнєвого слуху, збагачення, уточнення й активізацію словникового запасу, роботу над граматичним ладом мовлення учнів.

Мета нашої публікації – запропонувати навчальний матеріал, вправи і завдання для формування мовленнєвих умінь (говоріння) першокласників у процесі навчання грамоти.

Вивчення лінгводидактичних засад роботи над розвитком мовлення на уроках української мови дало можливість визначити основні напрями залучення учнів до активної мовленнєвої діяльності: розвивати уміння

слухати запитання й розуміти його, відповідати на поставлене питання, говорити на задану тему, приєднуватися до розмови, висловлювати власну думку, заперечувати, доповнювати інших. Учителеві, як підтверджує дослідження, треба так будувати освітній процес, щоб він був близьким до захопливої гри, беручи участь в якій, першокласник буде знаходити правильні відповіді, звикатиме на слух сприймати мову й практично оволодівати діалогічною і монологічною формами мовлення.

Під мовленнєвими уміннями розуміємо здатність мовця виконувати мовленнєві дії відповідно до комунікативних умов і мети спілкування. Комплексний підхід до розвитку мовленнєвих умінь першокласників на уроках читання і письма передбачає інтеграцію різних методів і видів діяльності. Це дозволяє створити активне й зацікавлене середовище, де діти можуть вільно виражати свої думки, розвивати критичне мислення та соціальні навички, що є основою для їхнього подальшого навчання. К. Пономарьова наголошує: «Учні мають бути активними співучасниками навчального процесу, співпрацювати один з одним. Цьому буде сприяти атмосфера доброзичливості, взаєморозуміння і взаємодопомоги [4, с. 14]. Тому у формуванні мовленнєвих умінь першокласників використовували визначені методистами прийоми таких груп: 1) інтелектуальні; 2) словесні; 3) ігрові; 4) практичні [2]. У дослідженні брали до уваги рекомендації про те, що головним компонентом методу гри є ігрова ситуація (за наявності сюжету, ролей, ігрових та операційних дій), яку здобувачі освіти уявляють, а практичні методи повинні мати ігровий характер (дидактичні ігри, ігри-інсценівки, наочні ігри-заняття та ін.) [1; 2; 4].

Ефективним у розвитку навичок усної взаємодії учнів є використання малих фольклорних жанрів (загадок, скоромовок, прислів'їв, приказок, лічилок та ін.), які спрямовані на формування естетичних смаків школярів і становлять моральну й етичну основу їхнього розвитку.

Відгадування *загадок* дає можливість дітям уточнити уявлення про назви предметів, самі предмети та їх властивості, сприяє розвитку здатності до аналізу, узагальнення, формуванню вмінь робити самостійно висновки, чітко виділяти виразні, характерні ознаки предмета або явища, допомагає мислити образами, розуміти переносне значення висловів і слів.

Скоромовки, як особлива мовна гра*,* спрямовані на вдосконалення звукової вимови, на розвиток мовлення в діалозі. Цей фольклорний жанр будується на поєднанні звуків, які ускладнюють швидку вимову слів. Швидкий ритм і цікавий зміст допомагають легко запам'ятати скоромовку, викликають бажання в дитини її проговорювати.

Особливо подобаються першокласникам *чистомовки, жарти-чистомовки* — мовний ритмічний матеріал, який вміщує нескладне поєднання звуків, важких слів для вимови. Повторюючи їх, діти навчаються вимовляти звуки, склади, правильно інтонувати висловлення.

Для *прислів'їв* та *приказок* характерна особлива організація, інтонаційне забарвлення, використання мовних специфічних засобів виразності (епітетів, порівнянь), що є важливими елементами для передачі ставлення народу до предметів і явищ навколишнього світу.

Використання *лічилок* в іграх навчає дітей відчувати ритм, що важливо для правильного мовлення, допомагає взаємодіяти один з одним, що розвиває їхні комунікативні навички.

Проведене дослідження показало, що малі фольклорні жанри є необхідним матеріалом в ігровій діяльності над розвитком звукової культури мовлення на уроках навчання грамоти, допомагають засвоїти інтонаційні багатства (здивування, ніжність і ласка, засмучення, попередження тощо) й різні темпи мовлення, навчають першокласників висловлюватися з певною інтонацією, сприяють вирішенню майже всіх завдань методики розвитку мовлення, комунікативної компетентності.

Представимо окремі приклади розробленої нами типології ігрових вправ і завдань для розвитку мовленнєвих умінь (говоріння) учнів першого класу, яка поєднує всі напрямки розвитку мовлення й спирається на навчальний матеріал Букваря:

1. Вправи на артикуляцію, вдосконалення звуковимови (ігри: «Які звуки живуть у будиночках?»; «Яким звуком відрізняються слова?»; «Чи однаковий перший звук?» (наприклад: у словах *синій, сірий*); «Знайти зайве слово» (наприклад, під час вивчення букви «ща»: *щедро, щиро, гордо*).

2. Вправи на розширення словникового запасу (ігри: «Розсипані слова»; «Добери назви ознак до зображених предметів»; «Тематичний словничок»; «Хто зайвий?/Що зайве?»).

3. Вправи на побудову речень (переставити слова, щоб утворилося речення; доповнити речення; вибір із тексту речення, яке відповідає малюнку; скласти речення за малюнком).

4. Вправи на розвиток діалогічного мовлення (відтворення, доповнення діалогів; розігрування діалогів; побудова діалогів на задану тему відповідно до ситуацій: у магазині, розмова по телефону, на прогулянці, улюблена книга та ін.).

Отже, важливе завдання учителя початкової школи на уроках української мови – навчити учнів висловлюватися й спілкуватися, дотримуватися вимог культури спілкування й культури мовлення. Реалізація цього завдання у процесі ігрової діяльності на уроках навчання грамоти сприятиме розвитку їхніх комунікативних навичок, ефективній соціалізації школярів, вихованню громадянина своєї держави, який уміло використовує українську мову в різноманітних життєвих ситуаціях, може спілкуватися нею для національного, духовного й культурного самовираження.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М.С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Основа», 2019. 192 с.

2. Лавренова М. В. Робота над словниковими словами в початкових класах. Цікаві вправи та ігри для їх засвоєння. Львів : Видавець ФОП Бадікова Н.О. 2015. 92 с.

3. Нова українська школа: Порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н.М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяда», 2017. 206 с.

4. Пономарьова К.І. Пріоритети в навчанні грамоти першокласників НУШ. *Початкова школа.* 2018. № 8.

5. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

АНАЛІЗ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ПРАВОВОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ЄВРОСОЮЗІ ТА УКРАЇНІ

Кмець Дмитро Ігорович, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Коренева Інна Миколаївна,** доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *еколого-правова грамотність, екологічна освіта, екологічне виховання, методичні підходи, початкова школа.*

Україна як майбутній член Європейського союзу прагне до інтеграції у європейський освітній простір. Для цього необхідний комплексний підхід, що охоплює реформування навчальних програм, впровадження сучасних методик навчання, підвищення кваліфікації вчителів. Це стосується всіх аспектів, зокрема й екологічної освіти і виховання, які відіграють провідну роль у формуванні еколого-правової грамотності учнів, починаючи з навчання у першому класі.

Екологічна освіта в найширшому розумінні є життєво важливою складовою створення нових взаємовідносин у системі «природа-людина-суспільство» та виховання більшої чуйності до екологічних проблем [2]. У переважній більшості країн Євросоюзу та в Україні, екологічна освіта є системною, неперервною й охоплює всі верстви населення. Отже формування екологічної культури, грамотності, поведінки, свідомості починається у родини і продовжується у закладах освіти всіх рівнів.

Теоретичний аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив, що у європейських країнах формування екологічної грамотності учнів у початковій школі є пріоритетом. Воно здійснюється комплексно, з використанням різноманітних підходів, завдяки яким екологічні та правові знання й навички інтегруються в різні навчальні дисципліни та повсякденне шкільне життя. Мета формування еколого-правової грамотності в європейській початковій школі – сформувати в учнів базове розуміння правил, відповідальності та прав, пов'язаних з довкіллям, а також усвідомлення того, що їхні дії мають правові наслідки.

Провідними методичними підходами до здійснення досліджуваного процесу є інтеграція навчального матеріалу еколого-правового змісту у різні навчальні дисципліни. Так, в процесі вивчення соціальних наук школярі вивчають основи суспільних правил, прав та обов'язків. Екологічний аспект інтегрується через обговорення, зокрема правил поведінки в природі. Але правила подаються не як «заборона», а як

«правило для збереження», що має за собою певне обґрунтування та, у випадку порушення, наслідки. На уроках природознавства, під час вивчення живих організмів та екосистем, обговорюються питання їх захисту. Учні дізнаються про рідкісні та зникаючі види рослин і тварин, а також про те, чому вони охороняються законом. Також їм пояснюється призначення природоохоронних територій та особливості правового режиму. В ході вивчення природничого матеріалу обговорюються моральні аспекти взаємодії людини з природою, відповідальність за свої дії, поняття шкоди та її відшкодування. Розігрування на уроках ситуацій, де діти стикаються з екологічними проблемами та правовими дилемами, розвиває навички вирішення проблем та звернення до відповідних інстанцій. Наприклад, хтось викинув сміття в лісі, на березі озера: що робити? Куди звернутися?

В українській початковій школі предмет "Я досліджую світ" (ЯДС) є ідеальною платформою для формування еколого-правової грамотності учнів, оскільки він за своєю суттю інтегрує знання про природу, суспільство та людину. Мета формування еколого-правової грамотності полягає в тому, щоб учні розуміли важливість правил поведінки в природі, наслідки їх порушення та свою роль у збереженні довкілля.

На основі здійсненого нами теоретичного аналізу навчальної програми «Я досліджую світ» та методичної літератури ми визначили загальні методичні підходи для формування еколого-правової грамотності. Це проєктна діяльність, застосування сюжетно-рольових ігор, дискусії та дебати, екскурсії до очисних споруд (якщо можливо), лісництва, відділення поліції (щоб дізнатися, хто слідкує за порядком), створення інформаційних матеріалів (плакати, буклети, малюнки з екологічними правилами та їх правовими наслідками), запрошення спеціалістів. Окремої уваги, на нашу думку, заслуговує прийом використання казок та оповідань де порушуються питання відповідальності за довкілля, дотримання правил. У

цьому контексті цікавою є розробка авторів І. Кореневої, О. Міськової та Н. Єременко «Марійчині сни: Екологічні казки». Казки з цієї книжки в доступній формі розкривають головні ідеї деяких Директив Європейського Союзу у сфері екологічної безпеки [1].

Отже, в українській методиці ключовим є не зазубрювання законів, а формування ціннісного ставлення до довкілля, розуміння взаємозв'язку між діями людини та їхніми наслідками, а також усвідомлення особистої та колективної відповідальності за збереження природи. Це і є основа еколого-правової грамотності на початковому етапі. Тож усі зарубіжні та вітчизняні методичні підходи можуть бути реалізовані задля досягнення мети.

Список використаних джерел

1. Коренева І.М., Міськова О.В., Єременко Н.С. Марійчині сни: Екологічні казки. Суми. 2017. 22 с.

2. Мельник О.С., Коренева І.М., Загородня Л.П., Данильченко І. Г. Досвід європейських країн у вирішенні питань екологічної безпеки: навчальний посібник / Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія». 2017. 400 с.

МАТЕМАТИЧНА ПІДГОТОВКА УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ

Колот Інна Миколаївна, здобувачка освіти освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Науковий керівник: **Білошкурська Світлана Сергіївна,** викладач вищої

кваліфікаційної категорії Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Ключові слова: *учні початкових класів, особливі освітні потреби, задачі, уміння, вивчення математики.*

Одним із завдань трансформації нашого суспільства є вдосконалення всієї системи навчання та виховання молодого покоління, з метою формування активного, самостійного, всебічно розвиненого члена суспільства. Проблема виховання та навчання учнів з особливими освітніми потребами (ООП) є однією з найважливіших і актуальних проблем сучасної педагогіки.

На цьому етапі розвитку системи освіти на перший план висувається створення умов для формування особистості кожної дитини відповідно до особливостей її психофізичного розвитку, здібностей і можливостей. Необхідність віднесення цих дітей до категорії учнів з «особливими потребами», які потребують спеціальної корекційно-виховної підтримки зумовлюють саме серйозні обмеження освітніх та соціально-особистісних можливостей.

Цій проблемі останнім часом приділяється багато уваги різними авторами, але затвердженого плану дій наразі немає. У зв’язку з цим потрібен необхідний обсяг навчального матеріалу, який би відповідав пізнавальним можливостям таких учнів, для цього необхідна суттєва деталізація системи вивчення певної частини програми з математики: навчальний матеріал повинен бути поданий невеликими порціями, його слід ускладнювати поступово, необхідно знайти способи полегшення складних завдань [1; 2; 4; 5]:

– задавати додаткові навідні запитання;

– наочність – картинні плани, схеми узагальнень, «програмовані картки», графічні моделі, допоміжні картки, які складаються відповідно до характеру труднощів засвоєння матеріалу, презентації, дослідження;

– алгоритми розв’язання конкретної задачі;

– допомога в аналізі даних;

– зразки розв’язування задач;

– поетапна перевірка виконання прикладів, завдань і вправ;

– індивідуальні системи оцінювання.

Для успішного засвоєння дітьми з «особливими освітніми потребами» навчального матеріалу необхідна корекційна робота з нормалізації їх діяльності, яка проводиться на кожному уроці математики.

У молодших класах НУШ допускає розважальний компонент навчання, а в середній та старшій школі програма ускладнюється, тому не залишає місця для гейміфікації. Важливо відзначити, що у дитини з особливими потребами може бути недостатня мотивація до навчання, що може перешкоджати сприйняттю матеріалів, у яких немає гри як частини навчання.

Numicon — це ефективний та інклюзивний підхід до викладання математики, розроблений Оксфордським університетом. Він розвиває математичні навички та використовує декілька органів чуття одночасно (мультисенсорний метод). У «Нуміконі» повністю втілено принцип наочності: різноманітність фігур, що символізують числа, сприяє якісному засвоєнню основ математики, розвитку дрібної моторики рук, уяви, логічного мислення та пам’яті. Ця методика надзвичайно актуальна для роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку, дітьми з розладами аутистичного спектру, синдромом Дауна, гіперактивністю тощо.

Основою Нумікону є різнокольорові фігурки з отворами, де на останніх зображені цифри від 1 до 10. Коли фігурки вишикуються, школярам легше побачити зв’язок між цифрами (« на один більше», «на

один менше») і зрозуміти різницю між ними. Гра допомагає дітям не тільки вивчати арифметику, а й формувати поняття про величини та їх різницю, розвивати просторові уявлення, використовувати завдання на побудову та орієнтування на дошці тощо. Крім того, за допомогою конструкції можна легко пояснити такі математичні дії: додавання; віднімання; множення; ділення.

Розглянемо принцип роботи Numicon на простому прикладі: 5-4=1. Попросіть дітей взяти деталь із п’ятьма отворами та покласти на неї із чотирма отворами. В результаті п’ятірка матиме незаповнений отвір іншого кольору (в залежності від кольору базового дизайну виробника). Потім попросіть дітей порахувати: кількість отворів у більшій конструкції; число отворів у меншій конструкції; незаповнений отвір іншого кольору.

Тож школярі чітко побачать зв’язок між числами, зрозуміють принцип математичної дії. Коли ми даємо дітям щось відчутне, до чого вони можуть буквально «доторкнутися», їхня впевненість зростає.

Необхідні етапи роботи з Нуміконом:

– ознайомлювальний етап гри: діти дізнаються, що деталі мають різний колір і розмір, що кожна фігура має різне число отворів;

– конструктивний етап передбачає усвідомлення того, що кожне наступне число на один отвір більше попереднього, тобто на одиницю. Тут здійснюється підготовка до оволодіння діями додавання і віднімання;

– лічильний етап: вивчення числових назв фігур, знайомство з числами, навчання простому рахуванню отворів у фігурах;

– операційний етап: дітям пропонується з’єднати дві частини і визначити, на яку частину вони схожі, а для перевірки результату діти можуть взяти одну частину і поставити зверху «суму» [6].

Предмет математики спрямований на формування доступних кількісних, просторових і часових уявлень і понять, знань про величини, основ наочної геометрії; корекцію та розвиток психічних процесів,

пізнавальної діяльності та особистості учня; формування практичних умінь і навичок, що створюють умови для інтеграції дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в суспільство. Оцінювання навчальної діяльності учнів здійснюється за ступенем розвитку математичних компетентностей:

– уміння усвідомлювати роль математики в пізнанні дійсності;
– уміння користуватися математичною термінологією;
– уміння свідомо використовувати прийоми обчислення та виконувати арифметичні дії додавання, віднімання, множення та ділення;
– уміння застосовувати обчислювальні навички та досвід вимірювання величин у практичних ситуаціях;
– уміння розв'язувати прості та складені арифметичні задачі;
– уміння орієнтуватися в просторі та на площині.

Об'єктами оцінювання для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку є структурні елементи їхньої навчальної діяльності. Під час оцінювання аналізу підлягають такі властивості знань: повнота, точність, усвідомленість, застосування знань, відповідність, самостійність.

У процесі вивченні математики необхідно розглянути основні два компоненти: операційно-організаційний та емоційно-мотиваційний.

Дії, способи дій та діяльність належить саме *операційно-організаційному компоненту*, де вміння оцінюються за певними показниками:

– уміння виконувати дії, завдання за різними умовами новизни;
– самостійність у виконанні завдання, допомога;
– усвідомлення способу виконання завдання;
– виправлення помилок;
– усвідомлення мети, поетапність виконання завдання.

Оцінюванюються такі характеристики дій: швидкість та правильність.

У процесі розгляду математичних завдань слід враховувати, зокрема, такі особливості: розуміння поставленої задачі; новизна завдання; самостійність; усвідомлення методики виконання завдання; якість виконання роботи; цілеспрямованість та етапність виконання.

Емоційно-мотиваційним компонентом є ставлення до навчання. Аналізу підлягають такі характеристики: характер і сила; працездатність; константність.

Однією з найважливіших складових частин навчального процесу є домашні завдання учнів. Головною вимогою до виконання домашніх завдань є не лише акуратність, а й самостійність у їх виконанні. Знання можуть бути глибокими, повними і міцними лише тоді, коли вони самостійно осмислюються, відчуваються, засвоюються шляхом подолання певних труднощів.

Самостійний пошук і самостійне розв'язання питань виховує в учнів віру в знання, упевненість у собі, формує потребу самостійно займатися навчальною діяльністю та розвиває навички самоосвіти. У процесі самостійного виконання домашньої роботи кожен учень здійснює самоконтроль, який передбачає розвиток умінь аналізувати свої знання, знаходити недоліки та помилки, а потім виправляти їх.

Оскільки навчальна мотивація дітей з особливими освітніми потребами досить низька, домашні завдання мають бути максимально цікавими для учнів, викликати в них бажання до самостійної навчальної діяльності, розширювати кругозір – це можуть бути індивідуальні завдання [3].

Список використаних джерел

1. Астапов В.М. Хрестоматія. Діти з порушенням розвитку. Навч. посібник для студ. і слухачів спец. факультетів. Київ, Міжнародна педагогічна академія. 2000. 264 с.

2. Баєва Т. Корекційна педагогіка в системі педагогічних наук. *Українська наукова термінологія : зб. матеріалів наук.-практ. конф. «Українська наукова термінологія. Суспільні та гуманітарні науки.* НАН України. Київ. Видавництво «Наукова думка» НАН України. 2020. № 3. С. 235-245.

3. Навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Під ред. Б. П. Пузанова, Київ, 2011.

4. А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко, І.О. Білозерська та ін. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / за заг. ред.А.А. Колупаєвої. Київ, 2012. 308 с.

5. Придатченко П. М Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в України. Наук.-метод. зб. Київ, 2007. 180 с.

6. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Математика. 1-4 кл. Київ, «Перун», Ірпінь, 2005.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Копитько Ірина Володимирівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу ННІ Педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Науковий керівник: **Зенченко Тетяна Федорівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова**: комунікативна компетентність, мовно-літературна освітня галузь, мовленнєва діяльність, дистанційне навчання.*

Сучасна освіта в Україні зазнає значних трансформацій, зокрема у зв'язку з впровадженням дистанційного навчання, що стало актуальним під час пандемії COVID-19. У цих умовах особливої уваги потребує формування комунікативної компетентності учнів початкових класів на уроках мовно-літературної освітньої галузі. Це завдання є ключовим у контексті реалізації Концепції Нової української школи, яка акцентує на розвитку ключових компетентностей, зокрема комунікативної.

Комунікативна компетентність включає здатність ефективно спілкуватися, розуміти та передавати інформацію, дотримуючись норм мовного етикету. У початковій школі це передбачає розвиток усного та писемного мовлення, вміння слухати, читати, писати та говорити. Формування цієї компетентності є основою для подальшого успішного навчання та соціалізації учнів.

Перехід до дистанційного навчання висвітлив низку викликів, серед яких: обмежений доступ до технічних засобів, недостатній рівень цифрової грамотності учнів та батьків, а також потреба в адаптації методик викладання до онлайн-формату.

Особливості дистанційного навчання в початковій школі наголошують на необхідності врахування психолого-педагогічних особливостей учнів молодшого шкільного віку, які ще не мають достатнього рівня самостійності, дисциплінованості та навичок управління власною навчальною діяльністю. У дистанційному навчанні діти потребують постійного супроводу та підтримки як з боку вчителя, так і з боку батьків. Уроки онлайн значною мірою залежать від наявності

технічних засобів і стабільного інтернет-з’єднання, що створює додаткові виклики для організації освітнього процесу.

Важливою особливістю є зміна форм комунікації: діалогічне спілкування між учнями та вчителем трансформується в обмежене використання відеозв’язку, чату чи інших цифрових каналів, що позначається на зниженні рівня соціальної взаємодії та ускладнює розвиток комунікативних навичок. У такому середовищі особливо важливо створювати ситуації, які мотивують учнів до активної участі, формувати навички взаємодії та співпраці, оскільки навчання за комп’ютером може призводити до ізоляції та зниження інтересу до навчання. Окрім того, дистанційна форма зумовлює необхідність спрощення та адаптації навчальних матеріалів: не всі завдання, призначені для аудиторного уроку, однаково ефективно сприймаються в онлайн-форматі, тому вчителям доводиться переосмислювати зміст і структуру уроків, використовуючи короткі та яскраві завдання, мультимедійні ресурси, інтерактивні вправи.

Важливим аспектом дистанційного навчання є управління увагою та активністю учнів, оскільки вони швидко втомлюються від тривалого перебування перед екраном, і їхня здатність концентруватися значно знижується. Уроки мають бути максимально динамічними, чергувати види діяльності, містити паузи та фізичні розминки. Водночас дистанційне навчання розширює можливості індивідуалізації завдань, дозволяючи кожному учню працювати у власному темпі, проте цей потенціал реалізується лише за умови високої професійної готовності вчителя до використання цифрових інструментів. Відтак, ефективність дистанційного навчання у початковій школі значною мірою залежить від злагодженої взаємодії всіх учасників освітнього процесу, рівня технічного забезпечення та готовності педагогів до впровадження нових форм і методів навчання.

Дистанційне навчання також відкриває нові можливості для використання широкого спектру цифрових ресурсів до формування комунікативної компетентності.

Найпоширенішими засобами формування комунікативної компетентності в умовах дистанційного навчання є інтерактивні платформи та сервіси (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams), які дають змогу організовувати відеоконференції, під час яких учні можуть практикувати усне мовлення, брати участь у дискусіях та презентаціях; онлайн-дошки та спільні документи (Padlet, Jamboard, Google Docs),які забезпечують спільну роботу учнів над текстами, розвиток навичок письма та редагування; мультимедійні ресурси (спільна проєктна діяльність, залучення учнів до створення презентацій, відео, блогів сприяє розвитку навичок планування, організації та представлення інформації, використання освітніх ігор, квестів, вікторин).

У дистанційному навчанні вчитель виконує роль фасилітатора, координатора та наставника, який організовує навчальний процес, підтримує мотивацію учнів, надає зворотний зв'язок. Батьки є партнерами у навчанні, забезпечуючи технічну підтримку, допомагаючи організувати робоче місце та режим дня дитини.

Отже, формування комунікативної компетентності учнів початкових класів в умовах дистанційного навчання є складним, але досяжним завданням. Ефективне використання цифрових ресурсів, інтерактивних методів навчання, активна участь вчителів та батьків створюють умови для розвитку мовленнєвих навичок учнів, їх успішної соціалізації та подальшого навчання.

Список використаних джерел

1. Імбер В., Комарівська Н. Формування комунікативної компетентності учнів початкових класів в умовах змішаного навчання. Інновації в дошкільній і початковій освіті, 2024, №1, с. 17–24. URL: https://doi.org/10.31652/3041-2439-2024-1-2vspu.net (дата звернення: 05.05.2025).

2. Лавренова Т. Проблеми формування комунікативної компетентності учнів початкової школи на уроках української мови в умовах дистанційної освіти. На Урок. URL:https://naurok.com.ua/stattya-problemi-formuvannya-komunikativno-kompetentnosti-uchniv-pochatkovo-shkoli-na-urokah-ukra-nsko-movi-v-umovah-distanciyno-osviti-204416.htmlResearchGate+2На Урок+2На Урок+2 (дата звернення: 5.05.2025).

3. Єфіменко І. Формування комунікативних умінь і навичок учнів початкових класів шляхом використання інтерактивних методів навчання. Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. URL: https://surl.li/krzixi (дата звернення: 5.05.2025).

4. Максютенко Л. П. Формування комунікативної компетентності учнів початкових класів. Сучасна школа України. Сер. Шкільний світ. 2012. № 10 (жовт.). С. 50-58. URL:biblio.lib.kherson.ua (дата звернення: 5.05.2025).

5. Пономарьова К.І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови. Київ, 2019. 131 с. URL: На Урок+1biblio.lib.kherson.ua+1 (дата звернення: 5.05.2025).

6. Державний стандарт початкової загальної освіти. Міністерство освіти і науки України. URL: http://mon.gov.ua/content/derj-standart-pochatk-new.pdfНа Урок (дата звернення: 5.05.2025).

7. Концепція Нової української школи. Кабінет Міністрів України. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola.pdfНа Урок (дата звернення: 5.05.2025).

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Корнійчук Валерія Олегівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарного менеджменту Національного університету «Острозька академія»

Науковий керівник: **Недзведовська Ольга Євгеніївна**, викладач кафедри педагогіки та методики початкового навчання Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарного менеджменту Національного університету «Острозька академія»

Ключові слова: *цифровізація освіти, комунікативна компетентність, початкова школа, онлайн-застосунки, цифрові технології, мовленнєвий розвиток, освітнє середовище.*

Сучасна система освіти зазнає глибоких трансформацій під впливом цифрових технологій. Особливо відчутні ці зміни в початковій школі, де закладаються основи ключових компетентностей, серед яких важливе місце посідає комунікативна. Формування комунікативної компетентності є не лише освітнім пріоритетом, а й необхідною умовою соціалізації дитини в інформаційному суспільстві. З огляду на це, актуальним є дослідження впливу цифровізації освітнього процесу на формування комунікативної компетентності молодших школярів.

Формування комунікативної компетентності в початковій школі є одним з найважливіших напрямів особистісного розвитку дитини. Ця компетентність передбачає здатність ефективно взаємодіяти з іншими людьми, чітко й логічно висловлювати власні думки, уважно слухати, розуміти співрозмовника та відповідно реагувати. У молодшому

шкільному віці ці навички закладаються у процесі щоденної мовленнєвої практики: через бесіди, діалоги, ігрові ситуації, групові завдання. Значною мірою цьому сприяють також сучасні цифрові засоби, які інтегруються у навчальний процес.

Сама цифровізація освіти сьогодні розглядається як виклик, і як потужний ресурс. Вона трансформує традиційне уявлення про навчання, створюючи нові можливості для взаємодії учасників освітнього процесу. Інтерактивні дошки, онлайн-платформи, навчальні застосунки – усе це стимулює активну участь дітей у навчанні, заохочує до комунікації та створює середовище, в якому формується не лише мовлення, а й мислення.

Онлайн-застосунки стають важливим інструментом формування комунікативної компетентності. Наприклад, використання Google Classroom дозволяє організувати обговорення важливих для дітей тем. Учитель може поставити запитання, як-от: *«Що ти думаєш про героїв українських казок?»*, а учні коментують, дискутують, вчаться аргументовано висловлювати свою думку. Інший приклад – платформа Padlet, де школярі публікують враження від прочитаного, пишуть репліки від імені персонажів, що стимулює мовленнєву творчість і розвиває навички віртуальної взаємодії.

Застосунок LearningApps дає можливість створювати вправи, що імітують реальне мовленнєве середовище, наприклад, вправу «Склади діалог». Учні не лише обирають правильну послідовність реплік, а й усвідомлюють логіку спілкування. На платформі Zoom зручно проводити рольові ігри. У грі «У супермаркеті» діти вчаться вести діалог між продавцем і покупцем, застосовують мовленнєві конструкції, формули ввічливості та розвивають соціальні навички.

Платформа Kahoot, окрім ігрового змагання, часто стає поштовхом до подальшого обговорення. Після вікторини про пори року діти

обговорюють, яка пора року їм найбільше подобається і чому, формулюючи зв’язні висловлювання.

У такому цифровому середовищі змінюється й роль учителя. Тепер він виступає не лише як джерело знань, а як фасилітатор, модератор, натхненник взаємодії. Учитель організовує простір для безпечного та продуктивного онлайн-спілкування, навчає правил етикету в мережі, формує культуру цифрової комунікації.

Важливою умовою ефективного використання цифрових технологій у навчанні є методична продуманість. Інтерактивні уроки, робота в парах у Zoom, створення цифрових проєктів у Canva чи PowerPoint, використання відео й аудіоматеріалів – усе це сприяє поглибленню мовленнєвої практики. Методика має враховувати вікові особливості, індивідуальний темп роботи та психолого-педагогічні особливості учнів.

Проте цифровізація освіти має і свої виклики. Надмірне навантаження, зниження кількості живого спілкування, залежність від технічних засобів – усе це вимагає обережного підходу. Тому сучасний учитель має дбати про гармонійне поєднання традиційного й цифрового навчання, розвивати в учнів критичне мислення, навички усвідомленого споживання інформації та підтримувати емоційно безпечне середовище для навчання й спілкування.

Підсумовуючи зауважимо, що цифровізація освіти створює нові умови для формування комунікативної компетентності молодших школярів. Правильне й обґрунтоване використання онлайн-застосунків сприяє розвитку мовленнєвих, соціальних та емоційних навичок учнів. Водночас цифрові технології не повинні витісняти живу комунікацію, а мають гармонійно поєднуватися з нею. Компетентність учителя, адаптація методик до цифрового середовища та педагогічна творчість є ключем до ефективного формування комунікативної компетентності в умовах цифрової трансформації освіти.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексії науковця. *Початкова школа.* 2019. №3. С. 3–9.
2. Державний стандарт початкової освіти. К.: МОН України, 2018.
3. Єрмакова З. І. Сучасний стан розвиненості комунікативної компетентності викладачів професійно-технічних навчальних. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2014. Вип. 4. С. 100-109. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2014_4_16. (дата звернення: 02.05.2025).
4. Савченко О. Я. Розвиток мовленнєвої діяльності молодших школярів. К.: Видавничий дім «Слово», 2018.
5. Keresz A.A., Andresen J. Digital tools for communication skills: A pedagogical review. *Journal of Educational Technology*. 2021. №4.

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО МИСЛЕННЯ І ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Костікова Олександра В'ячеславівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Вишник Ольга Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *здобувачі початкової освіти, підприємницьке мислення, фінансова грамотність, уроки технологічної освітньої галузі.*

У процесі реалізації Концепції Нової української школи особливе значення надається формуванню в учнів ключових компетентностей, серед яких важливе місце займає підприємницька та фінансова грамотність. Саме ці навички є основою для самореалізації особистості в динамічному та конкурентному світі. Початковий рівень освіти – перша сходинка, на якій формуються базові навички мислення, планування, прийняття рішень, відповідальності та співпраці, тобто ті якості, які в подальшому складають фундамент підприємницької компетентності.

Технологічна освітня галузь у початковій школі сприяє розвитку економічного мислення. На уроках технологій здобувачі початкової освіти не лише здобувають практичні навички (виготовлення виробів, організація робочого процесу тощо), а й навчаються планувати послідовність дій, оцінювати витрати матеріалів, прогнозувати результат, працювати в команді, що співвідноситься з основами проєктного та підприємницького підходів.

Важливо, що розвиток підприємницького мислення та фінансової грамотності не вимагає окремого предмета – ці знання ефективно інтегруються у зміст наявних навчальних дисциплін. Наприклад, у рамках тем з виготовлення виробів учні можуть:

- визначати «собівартість» виробу (матеріали, час);
- створювати етикетки та рекламні оголошення;
- проводити умовний продаж своїх виробів;
- вести «класну бухгалтерію» (спрощену модель бюджету).

Використання ігрових методик, моделювання життєвих ситуацій («Сімейний бюджет», «Шкільна крамничка», «Майстерня подарунків») допомагає молодшим школярам зрозуміти, що таке дохід і витрати, як ухвалювати фінансові рішення та якими бувають наслідки бездумного споживання. Також важливо формувати ціннісне ставлення до грошей: не

як до мети, а як до ресурсу для реалізації ідей, підтримки сім'ї, допомоги іншим.

Доцільно залучати цифрові інструменти та інтерактивні платформи: вікторини, інтерактивні квести, навчальні мультфільми. Наприклад, платформи «Фінансова грамотність від НБУ», «Junior Achievement Ukraine» або «Дружні фінанси» надають готові матеріали для інтеграції у навчальний процес. Водночас важливу роль у формуванні таких компетентностей відіграє педагог, який має не лише знати методику, а й сам бути носієм підприємницького мислення: відкритим до нового, ініціативним, здатним надихати учнів на креативність і самореалізацію.

Доцільно організовувати проєктну діяльність, де учні обирають ідею, досліджують її, розробляють план реалізації, презентують результат.

Підприємницька і фінансова освіта в початковій школі не передбачає формального навчання бізнесу. Вона полягає у вихованні відповідального, ініціативного, економічно грамотного громадянина, який вміє співпрацювати, вирішувати проблеми та ставити цілі.

Таким чином, технологічна освітня галузь у молодшій школі є ефективним інструментом для реалізації завдань з формування підприємницького мислення та фінансової грамотності, що сприяє гармонійному розвитку особистості в умовах сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти : постанова КМУ від 21.02.2018 № 87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п. (дата звернення: 09.05.2025).

2. Савченко О. Я. Методика навчання в початковій школі. Київ : Освіта, 2019.

3. Юрійчук Ю. В. Формування ініціативності та підприємливості молодших школярів на уроках дизайну і технологій : кваліфікаційна

робота.
Чернівці, 2025. URL :https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11411/m_educ_2025_088.pdf (дата звернення: 09.05.2025).

4. Макарук О. Л. Підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу : дис. ... канд. пед. наук. Івано-Франківськ, 2022. URL: https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2023/05/makaryk_d.pdf (дата звернення: 10.05.2025).

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИЙ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Луценко Максим Миколайович, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Вишник Ольга Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *розвиток*, *творчі здібності, здобувачі початкової освіти, Нова українська школа*

Сучасний світ стрімко змінюється під впливом цифрових технологій, які проникають у всі сфери життя, включаючи освіту. В умовах глобальних змін, особливої актуальності набуває розвиток творчого потенціалу

особистості, здатності до нестандартного мислення, генерування нових ідей та їх втілення. Саме ці якості є ключовими для успішної адаптації в сучасному світі.

Початкова школа закладає фундамент для подальшого інтелектуального та особистісного розвитку молодшого школяра. У цей період відбувається активне формування пізнавальних процесів, уяви, фантазії, креативності. Цифрові інструменти, такі як комп'ютерні програми, мобільні додатки, онлайн-платформи, можуть стати потужним засобом для розвитку цих умінь. Проте, незважаючи на їх потенціал, багато вчителів стикаються з труднощами у впровадженні цифрових технологій у навчальний процес, що потребує детального аналізу та пошуку ефективних рішень.

Метою публікації є дослідження можливостей використання цифрових інструментів для розвитку творчих умінь молодших школярів на уроках технологічної галузі, а також окреслення шляхів ефективного впровадження таких інструментів у навчальний процес початкової школи.

Розвиток творчих умінь є одним із ключових завдань сучасної початкової освіти. На уроках технологічної галузі, цифрові інструменти можуть бути представлені по різному: від простих програм для малювання до складних систем для моделювання та програмування. Вони дозволяють учням не лише сприймати інформацію, а й активно взаємодіяти з нею, що є ключовим для розвитку творчих умінь.

До основних компонентів творчих умінь молодших школярів належать:

- *уява та фантазія* – створювати нове, уявляти результат праці, створювати нове комбінуючи відомі елементи;
- *оригінальність* – вміння створювати нестандартні ідеї та рішення;

- *гнучкість мислення* – вміння швидко вирішувати проблеми різними способами, аналіз проблем з різних точок зору;
- *експериментування* – готовність досліджувати нові матеріали, інструменти, технології та випробовувати різні підходи на практиці.

Цифрові інструменти мають значний потенціал для розвитку творчих умінь молодших школярів, проте в контексті уроків технологічної освітньої галузі найбільш ефективними є ті, що дозволяють учням створювати власні проєкти.

Як зазначала О. Слободянюк у своїй статті: «Із зростанням ролі інформаційних технологій в нашому сучасному світі важливо інтегрувати їх в навчальних процес. Використання цифрових інструментів може зробити процес навчання більш цікавим, зрозумілим і педагогічно ефективним» [1].

Серед найбільш відомих видів цифрових інструментів, можна виокремити:

- *графічні редактори* – легкі у використанні програми для створення та редагування зображень Paint, Tux-paint. Вони розвивають уяву та фантазію, дозволяючи учням візуалізувати свої ідеї, експериментувати з кольорами, формами та композицією [2, 3];
- *програми для створення презентацій та анімацій* – (Microsoft PowerPoint, Google Slides, Scratch – допомагають учням структурувати свої думки та візуалізувати етапи виконання проекту [4-6];
- *програми для 3D-моделювання* – Tinkercad – інструмент, що відкриває нові горизонти для розвитку просторової уяви. Учні можуть створювати віртуальні тривимірні моделі майбутніх виробів експериментуючи з їхніми формами та розмірами [7];

- *онлайн-платформи та веб-сервіси* – LearningApps – ресурси, що пропонують широкий спектр інтерактивних завдань, вікторин, кросвордів, ігор [8].

Використання педагогом цифрових інструментів для розвитку творчих умінь молодших школярів на уроках технологічної галузі має багато переваг:

- *інтерактивність, наочність та ігрові елементи* цифрових інструментів роблять навчання більш захопливим і цікавим;
- *індивідуалізація навчання* проявляється в тому, що цифрові інструменти дозволяють враховувати індивідуальні темпи навчання й потреби учнів;
- *формування ключових компетентностей* передбачає використання цифрових інструментів та сприяє розвитку інформаційно-комунікаційної, навчально-пізнавальної, соціальної та інших компетентностей;
- *розширення можливостей для творчого самовираження* означає. що цифрові інструменти надають здобувачам початкової освіти широкий спектр засобів для реалізації творчих задумів.

Водночас, використання цифрових інструментів у навчальному процесі пов’язане з певними проблемами, серед яких:

- *можливість відволікання учнів* – надмірне захоплення іграми та розважальним контентом може призвести до зниження концентрації уваги та ефективності навчання;
- *необхідність спеціальної підготовки педагогів* – використання цифрових інструментів вимагає від вчителя володіння відповідними знаннями та навичками.

Отже, цифрові інструменти мають великий потенціал для розвитку творчих умінь молодших школярів на уроках технологічної галузі. Вони

сприяють формуванню креативного мислення, розвитку технічних навичок та комунікативних здібностей.

Список використаних джерел

1. Слободянюк О. В. Використання інтерактивних симуляцій на уроках технологій та трудового навчання. URL: https://naurok.com.ua/prezentaciya-vikoristannya-interaktivnih-simulyaciy-na-urokah-tehnologiy-ta-trudovogo-navchannya-366458.html] (дата звернення: 10.05.2025).
2. Paint. URL: https://paint.js.org/ (дата звернення: 09.05.2025).
3. Tux-paint. URL: https://tuxpaint.org/ (дата звернення: 10.05.2025).
4. Microsoft PowerPoint. URL: https://powerpoint.cloud.microsoft/ru-ru/ (дата звернення 09.05.2025).
5. Google Slides. URL: https://workspace.google.com/products/slides/ (дата звернення 12.05.2025).
6. Scratch. URL: https://scratch.mit.edu/ (дата звернення 09.05.2025).
7. Tinkercad. URL: https://www.tinkercad.com/ (дата звернення 10.05.2025).
8. LearningApps. URL: https://learningapps.org/ (дата звернення 10.05.2025).

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ

Мараховський Владислав Олександрович, здобувач освіти освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр» Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Науковий керівник: **Любченко Інна Іванівна**, кандидат педагогічних наук, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Ключові слова: *гейміфікація, мотивація до навчання, освітній процес, ігрові технології, інноваційні методи навчання, учень, навчальна діяльність, цифрові інструменти, заклад загальної середньої освіти, активізація пізнавальної діяльності.*

У сучасному освітньому середовищі особливої актуальності набуває питання підвищення мотивації учнів до навчання. Одним із ефективних інструментів, здатних зробити освітній процес більш цікавим, динамічним та результативним, є гейміфікація. Упровадження елементів гри в навчальну діяльність сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання, активізує пізнавальну активність, розвиває критичне мислення, навички співпраці та самостійності. Гейміфікація дозволяє переосмислити традиційні підходи до навчання й адаптувати їх до потреб, запитів сучасного учня, зокрема в умовах реалізації концепції Нової української школи. У цьому контексті важливим є дослідження теоретичних засад та практичного досвіду впровадження підходів гейміфікаці в освітній простір закладів загальної середньої освіти.

Гейміфікація – це процес інтеграції ігрових елементів, технологій і стратегій у неігрові контексти, зокрема в освітню діяльність. Метою такого підходу є підвищення зацікавленості, активності та мотивації учнів, створення позитивного емоційного фону навчання.

До основних елементів гейміфікації, що застосовуються в школі, належать: система балів, рівнів, значків (бейджиків), рейтингові таблиці, квести, віртуальні нагороди, сюжетна лінія тощо. Ці інструменти активізують внутрішню мотивацію молодших школярів, спонукають їх до досягнення цілей і самореалізації в освітньому процесі.

Досвід показує, що використання гейміфікованих технологій в освітньому просторі дозволяє:

– знизити рівень тривожності здобувачів початкової освіти;

– підвищити інтерес до складних або теоретичних тем;

– сформувати навички командної роботи й відповідальності;

– індивідуалізувати підхід до навчання;

– активізувати когнітивну сферу учнів (увагу, пам’ять, мислення).

До найпоширеніших цифрових інструментів гейміфікації належать:

- *Kahoot!, Quizizz, Wordwall* – платформи для створення інтерактивних вікторин і тестів;
- *ClassDojo* – система мотивації та поведінкового заохочення;
- *Minecraft Education Edition* – віртуальний світ для досліджень і проєктної діяльності;
- *LearningApps, Genially, Blooket*, які дозволяють урізноманітнити подачу навчального матеріалу через ігрові завдання.

Гейміфікація також добре поєднується з іншими сучасними методиками: проєктним навчанням, технологією змішаного навчання, методами критичного мислення тощо.

Однак важливо враховувати й виклики:

– потреба в цифрових пристроях та інтернеті;

–ризик зниження внутрішньої мотивації при надмірному використанні зовнішніх стимулів;

– потреба у підвищенні цифрової грамотності педагогів.

Тому педагог має бути фасилітатором, який грамотно добирає гейміфіковані інструменти відповідно до освітніх цілей, вікових особливостей учнів та технічних можливостей закладу.

Гейміфікація є дієвим інструментом у підвищенні мотивації учнів початкових класів до навчання, особливо в умовах діджиталізації освіти та впровадження концепції Нової української школи. Вона сприяє розвитку ключових компетентностей, формуванню позитивного ставлення до навчання та забезпеченню якісної взаємодії між учнем і вчителем.

Ефективне впровадження гейміфікації можливе лише за умови педагогічного осмислення її змісту, вибору відповідних інструментів і

системного підходу до організації освітнього процесу. Таким чином, гейміфікація стає не лише модним трендом, а й необхідним складником сучасної шкільної освіти, що відповідає запитам учнів нового покоління.

Список використаних джерел

1. Андреєва О. М. Гейміфікація в освітньому процесі: сутність, можливості, перспективи. *Інноваційна педагогіка*, № 30. 2020. С. 12–16.

2. Биков В. Ю., Шишкіна М. П. Цифрова трансформація освіти: виклики та перспективи. 2021. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України.

3. Золотухіна С. Т. Ігрові технології як інструмент підвищення навчальної мотивації учнів початкової школи. *Початкова школа*, № 7, 2022. С. 22–26.

4. Пінчук О. П. Інноваційні технології навчання в умовах Нової української школи. *Педагогічний альманах*, № 42. 2019. С. 130–134.

5. Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011). From Game Design Elements to Gamefulness: Defining «Gamification». *Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference: Envisioning Future Media Environments*, pp. 9–15.

6. Міністерство освіти і науки України. 2016. Концепція «Нова українська школа». URL: https://mon.gov.ua https://learningapps.org/ (дата звернення: 11.05.2025).

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Новак Юлія Андріївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Непомняща Галина Іванівна**, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і

методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова**: компетентнісний підхід, інноваційні технології, математика, інтерактивність, педагогічні інструменти.*

Успішна реалізація компетентнісного підходу в сучасній початковій школі є неможливою без оновлення методики викладання, особливо з такої базової дисципліни, як математика. Адже саме вона є не лише навчальним предметом, а й ефективним інструментом для розвитку когнітивних здібностей, аналітичного мислення та вміння вирішувати життєві ситуації.

В умовах трансформації освіти, яку передбачає Концепція Нової української школи, особливе значення надається формуванню ключових і предметних компетентностей. Серед них математична компетентність посідає центральне місце, оскільки вона формує в учнів здатність логічно мислити, аналізувати інформацію, порівнювати дані, обґрунтовувати власні судження та приймати виважені рішення. Це відповідає сучасному розумінню освіти як підготовки учнів до життя в динамічному, складному й інформаційно насиченому світі.

Як наголошував Жан Піаже, видатний швейцарський психолог, який зробив значний внесок у розуміння дитячого мислення, що дитина не є порожньою посудиною, яку треба наповнити, а фактично – активний творець власного пізнання.

Ця думка цілком узгоджується з вимогами компетентнісного підходу: навчання має будуватися на діяльності самого учня, його особистій зацікавленості, взаємодії з навчальним середовищем, можливості робити вибір, ставити запитання, досліджувати й відкривати нове.

Підхід до навчання змінюється: від простого запам’ятовування та відтворення знань до формування здатності до їх застосування, рефлексії

та створення нових знань на основі вже набутих. Учитель у цьому процесі перестає бути єдиним джерелом інформації, а трансформується у фасилітатора, наставника, провідника в освітньому середовищі.

Використання інноваційних технологій у процесі навчання математики є гарним прикладом, який не обмежується лише автоматизацією завдань. Їх роль – набагато глибша. Вони забезпечують цілу низку методичних, дидактичних та психологічних функцій, які повною мірою підтримують реалізацію компетентнісного підходу:

1. *Урізноманітнення форм і методів навчальної діяльності*. Цифрові платформи дозволяють поєднувати різні типи вправ – від класичних завдань до інтерактивних ігор, пазлів, вікторин, тестів, класифікацій, перетягувань об’єктів, відкритих запитань тощо. Це забезпечує мультимодальне навчання, що враховує індивідуальні стилі сприймання учнів (візуальний, аудіальний, кінестетичний).

2. *Створення інтерактивного середовища*. У такому середовищі учень не є пасивним спостерігачем, а активним дослідником, який взаємодіє з контентом. За теорією Джерома Брунера, навчання має ґрунтуватися на дії, і це стає можливим завдяки інтерактивності, коли учень клацає, пересуває, змінює, перевіряє.

3. *Адаптація темпу і складності до індивідуальних можливостей*. Сучасні освітні платформи надають можливість налаштовувати рівень складності відповідно до потреб молодшого школяра, що важливо для підтримки інтересу, уникнення перевантаження і підтримки віри у власні сили.

4. *Швидкий та точний зворотний зв’язок*. Учень одразу бачить результат виконаного завдання, має змогу проаналізувати помилки та виправити їх. Це реалізує принцип «навчання через помилку» та підвищує ефективність саморефлексії.

5. *Формування навичок XXI століття*. Інтерактивні технології сприяють формуванню ключових компетентностей:

- критичного мислення (аналіз варіантів відповідей, знаходження помилок);
- креативності (виконання нестандартних завдань, застосування знань у нових ситуаціях);
- командної роботи (групові завдання, обговорення);
- цифрової грамотності (орієнтація у цифровому середовищі, робота з інтерфейсами, навчальними платформами).

Загалом інноваційні платформи перетворюють традиційний урок математики на динамічний процес, у якому здобувач початкової освіти виступає не споживачем, а співтворцем навчального контенту. Такий підхід відповідає положенням конструктивістської парадигми навчання, згідно з якою знання не передаються, а вибудовуються у процесі активної діяльності учнів початкових класів.

На основі проведеного педагогічного експерименту у 2 класі доведено ефективність систематичного використання цифрових інструментів, таких як платформи Matific, Wordwall, Novatika, WordSheets. Ці інструменти стали не просто допоміжним засобом, а повноцінною частиною освітнього процесу, сприяючи формуванню в молодших школярів низки важливих якостей і компетентностей, зокрема:

- позитивної мотивації до вивчення математики, що виявлялася в зацікавленості учнів, бажанні виконувати завдання навіть поза межами уроку;
- різнопланової активності, що охоплювала як когнітивну (розумову), так і емоційну залученість;
- практичних умінь застосування знань у повсякденному житті — наприклад, учні могли пояснити, як використовувати математичні поняття в побутових ситуаціях (лічба, гроші, час).

Заняття проводились чотири рази на тиждень, і чергування платформ дозволяло уникнути монотонності та зберігати високу пізнавальну активність. Завдяки цьому учні працювали в різних форматах: індивідуально (самостійне виконання завдань), у парах (парна взаємодія), у малих групах (кооперативне навчання). Такий підхід сприяв не лише засвоєнню матеріалу, а й розвитку таких гнучких навичок (soft skills) як вміння домовлятися, висловлювати свої думки, вислуховувати інших.

Особливо варто відзначити позитивну динаміку серед учнів з нижчим рівнем навчальних досягнень. Можливість багаторазового виконання завдань, супроводжених візуалізацією та гейміфікацією, створювала ситуацію успіху, що мотивувало їх до подальшої роботи.

На основі проведеного дослідження хотіла б зазначити, що у сучасному освітньому процесі важливим є не лише освітній контент, а й способи його презентації. Застосування інноваційних технологій у навчанні молодших школярів відповідає не лише методичним, а й глибоким психолого-педагогічним засадам розвитку дитини.

Учні початкової школи за своєю природою є дослідниками. Вони навчаються через гру, емоції, діалог, досвід. Саме тому цифрові інструменти, що поєднують пізнавальний матеріал із ігровими елементами (гейміфікацією), створюють ситуацію психологічного комфорту. Молодші школярі не бояться діяти, експериментувати, припускатися помилок і шукати правильні рішення.

Зменшення рівня тривожності та страху перед невдачею – важливий аспект для формування мотивації. Інтерактивні платформи, що дозволяють багаторазово виконувати завдання без осуду, сприяють зміцненню впевненості у власних силах, що особливо важливо для учнів із заниженою самооцінкою.

Формування самостійності й внутрішньої мотивації. Учні самі обирають завдання, виконують їх у власному темпі, аналізують результати.

Таким чином реалізується підхід «навчання через відкриття», коли учень не просто споживає знання, а будує їх у процесі самостійної діяльності.

Психологічна підтримка вчителя. Завдяки аналітичним інструментам платформ учитель бачить динаміку навчальних досягнень кожного учня – не лише кінцевий результат, а й процес: на яких етапах виникають труднощі, скільки часу витрачається, які типи завдань є ефективними. Це дозволяє:

- своєчасно надавати індивідуальну допомогу;
- створювати персоналізовані маршрути навчання;
- розвивати сильні сторони кожного учня.

Педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського про необхідність емоційної підтримки, гуманного ставлення, диференційованого підходу набувають практичного втілення саме через використання цифрових освітніх технологій: «Школа має бути школою радості, а не тягарем. Успіх у навчанні – це передусім радість пізнання».

Ці слова надзвичайно актуальні в контексті сучасного компетентнісного навчання, що будується не на примусі, а на співпраці, емоційній залученості та пізнавальному інтересі.

Отже, інноваційні технології – це інструменти, що допомагають учителеві досягти головної мети – розкрити потенціал кожного учня початкових класів, створити умови для розвитку критичного мислення, творчості, комунікації та здатності приймати рішення.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: https://mon.gov.ua (дата звернення: 09.05.2025).

2. Савченко О. Я. Сучасний урок у початковій школі. Київ: Освіта, 2019. 192 с.

3. Матвєєва Н. В. Інтерактивні технології навчання в початковій школі. Харків: Основа, 2020. 186 с.

4. Ткаченко І. Психолого-педагогічні засади використання інформаційних технологій у навчанні молодших школярів. *Початкова школа*. 2022. № 5. С. 11–15.

5. Хмелюк Л. В. Компетентнісний підхід у викладанні математики в початкових класах. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2020. 263 с.

ЗАСТОСУВАННЯ СИТУАТИВНО-РОЛЬОВИХ ВПРАВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Пантелієнко Аліна Олексіївна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Гордієнко Тетяна Володимирівна**, доцент, кандидат педагогічних наук Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

***Ключові слова**: рольова гра, ситуативні вправи, початкова школа, методика навчання, ігрові методи, НУШ, комунікативна компетентність, соціалізація, педагогічна технологія.*

У сучасному освітньому середовищі, сформованому на засадах компетентнісного підходу, важливим методичним складником є рольова гра, що поєднує навчання з емоційно забарвленою діяльністю. Особливої ваги вона набуває в початковій школі, де є провідною діяльністю молодшого школяра. У системі Нової української школи (НУШ) ситуативно-рольові вправи допомагають розвивати мовлення, критичне

мислення, емоційний інтелект, комунікативність та здатність до співпраці. Проте методичне наповнення, варіанти впровадження і дидактичне забезпечення цього виду діяльності потребують подальшого дослідження.

Мета дослідження – охарактеризувати методичні особливості застосування ситуативно-рольових вправ у початковій школі, визначити їхню педагогічну ефективність у контексті реалізації завдань НУШ та запропонувати приклади інтеграції таких вправ у навчальний процес.

Проблему ігрових методів у навчанні досліджували О. Савченко, Т. Поніманська, Н. Гавриш, Л. Шелестова, М. Єфименко, Н. Бібік та інші [2, 3, 4, 5]. Савченко О. Я. підкреслювала важливість інтерактивних форм навчання для формування ключових компетентностей молодших школярів [5]. Поніманська Т. І. акцентує на розвитку особистісної активності дитини в ході грі [4]. Гавриш Н. В. аналізує специфіку організації сюжетно-рольової гри в початковій ланці школи як засобу соціалізації [2]. Проте питання методичної реалізації ситуативно-рольових вправ у навчальному контексті з урахуванням нових освітніх підходів досі не вичерпано.

Ситуативно-рольові вправи – це ігрові форми навчання, що моделюють життєві або уявні ситуації з розподілом ролей між учнями. Вони передбачають занурення у певну соціальну або професійну модель, у якій учень виконує роль, близьку до реальної чи вигаданої (учень – вчитель, лікар, продавець, герой казки тощо) [3, с. 22].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури з теми, виділяємо такі *функції* ситуативно-рольових вправ у навчанні [1]:

– *розвивальна,* коли ситуативно-рольові вправи активізують мислення, мовлення, фантазію;

– *навчальна,* в ході реалізації якої ситуативно-рольові вправи сприяють засвоєнню навчального матеріалу в цікавій формі;

– *виховна,* коли ситуативно-рольові вправи розвивають навички співпраці, самоорганізації, емоційної чуйності.

Методичні особливості застосування ситуативно-рольових вправ у початковій школі тісно пов’язані з віковими та психолого-педагогічними особливостями молодших школярів, а також з концепцією Нової української школи (НУШ), яка ставить у центр уваги розвиток ключових компетентностей, критичного мислення та здатності до комунікації й співпраці.

По-перше, слід враховувати органічне поєднання навчального змісту з ігровою ситуацією, вправа має бути не лише цікавою, а й чітко пов’язана з навчальними завданнями. Наприклад, рольова гра «У магазині» під час вивчення теми «Гроші» на уроках математики;

по-друге, потрібно дотримуватись простоти і зрозумілості ролей, вони мають бути доступні для розуміння дитини віком 6–10 років, учитель має пояснити функції кожної ролі та створити умови для їхнього повноцінного виконання;

по-третє, рекомендуємо використовувати наочність та предметне середовище, реквізит, костюми, картки, предмети з реального життя (іграшкові гроші, продукти, квитки) посилюють ефект занурення в ситуацію;

по-четверте, важливо структурувати гру: мотиваційний етап – введення в ситуацію; основний етап – виконання дій відповідно до ролей; рефлексивний етап – обговорення почуттів, поведінки, засвоєного матеріалу);

по-п`яте, необхідно враховувати індивідуалізацію участі, адже учні з різними темпераментами можуть виконувати як активні, так і допоміжні ролі. Вчитель має стимулювати всіх до участі без тиску [4, с. 73].

Дослідження переконують, що ситуативно-рольові вправи є потужним методичним інструментом, який перетворює навчання на життєво значущий процес для молодшого школяра. Вони активізують не лише пізнавальну, а й емоційну та соціальну сфери особистості, готуючи

учнів початкових класів до викликів реального життя в умовах динамічного суспільства. Для ефективного впровадження ситуативно-рольових вправ необхідно чітко формулювати навчальну мету гри; підбирати ролі, доступні для розуміння дітей віку 6–10 років; використовувати реальні предмети або символічні замінники для підсилення занурення у роль; проводити рефлексію після гри: «Що ти відчував?», «Що нового дізнався?».

На уроці української мови пропонуємо провести такі ситуативно-рольові вправи: *«Інтерв'ю з героєм казки», «Телепередача «Речення тижня»*; на уроці математики: *«Каса в магазині», «Подорож до геометричного міста»*; на уроці «Я досліджую світ»: *«Лікарі й пацієнти», «Екскурсія до зоопарку».*

Отже, ситуативно-рольові вправи є ефективним дидактичним інструментом, що поєднує емоційне, соціальне та інтелектуальне навчання. Їх використання в початковій школі сприяє переходу від репродуктивного до творчого стилю навчання, формує комунікативні й соціальні навички, підвищує мотивацію до навчання. Методична обґрунтованість і варіативність застосування таких вправ є запорукою успішної реалізації завдань компетентнісного підходу в НУШ.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: методичні орієнтири для вчителя. Київ : Ранок, 2021. 144 с.

2. Гавриш Н. В. Сюжетно-рольова гра в освітньому процесі: методичні рекомендації. Київ : Педагогічна думка, 2018. 120 с.

3. Єфименко М. Ігрова діяльність як засіб соціалізації молодших школярів. *Початкова освіта*. 2022. № 1. С. 20–25.

4. Поніманська Т. І. Психологія гри: навч. посібник. Київ : Академвидав, 2020. 256 с.

5. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник. Київ : Генеза, 2019. 288 с.

ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УСПІШНІСТЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Півовар Сергій Петрович, здобувач третього рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка**,**

Півовар Наталія Володимирівна, заступник директора з навчально-виховної роботи Конотопської початкової школи «Казка» Конотопської міської ради Сумської області

Ключові слова*: емоційний інтелект, здобувачі початкової освіти, НУШ, соціалізація, дистанційне навчання.*

Постановка проблеми. Сучасні умови дистанційного навчання ставлять нові виклики перед формуванням емоційного інтелекту учнів, який є важливим для успішної взаємодії, саморегуляції та академічних досягнень. Відсутність безпосереднього контакту між учнями й учителями ускладнює розвиток соціально-емоційних навичок, таких як емпатія, емоційна стійкість та ефективне спілкування, що вимагає перегляду педагогічних підходів.

Дослідження проблеми формування емоційного інтелекту здобувачів освіти як психолого-педагогічній проблемі загалом та зокрема soft-skills (м'які/гнучкі навички) присвячено праці вітчизняних (Н. Арістової, Н. Бишевець, О. Малихіна, М. Павельчук, Р. Попова, М. Стасюк, О. Топузова, М. Шпак тощо), а також зарубіжних науковців (M. Amalu, M. Brackett, A. Chaudhry, P. Datta, F. Romanelli, P. Salovey, N. Schutte, A. Usman); питанням підвищення успішності та ефективності навчання

здобувачів освіти опікувалися вчені С. Алєксєєва, Н. Арістова, Т. Засєкіна, Л. Калініна, О. Малихін, О. Топузов та інші.

Водночас, питання впливу емоційного інтелекту на успішність і ефективність навчання учнів початкових класів в умовах дистанційного навчання не є змістовно дослідженим.

Мета публікації – дослідити, як розвиток емоційного інтелекту впливає на навчальні досягнення молодших школярів під час дистанційного навчання, показати важливість емоційного інтелекту для адаптації до нових умов навчання, підвищення мотивації, зниження стресу та покращення загальної успішності учнів.

Виклад основного матеріалу. Школа є однією з найважливіших соціальних інституцій, що сприяють формуванню особистості та її соціалізації. Сучасний освітній процес все більше орієнтується на впровадження в повсякденну практику не лише методів розвитку інтелектуальних здібностей учнів, а й на розвиток низки наскрізних особистісних умінь і навичок, які сприяють академічній і соціальній успішності. Серед ключових навичок, якими повинні оволодіти учні згідно з програмою Нової української школи відповідно до Державного стандарту, є вміння конструктивно керувати емоціями, передбачають:

- здатність розпізнавати свої емоції та емоційний стан інших,
- сприймати емоції без осуду,
- адекватно реагувати на конфліктні ситуації,
- розуміти, як емоції можуть допомагати або заважати в діяльності, налаштовуючи себе на пошук внутрішньої рівноваги, конструктивну комунікацію, зосередження уваги та продуктивну діяльність.

Усі вище зазначені складники емоційного інтелекту є одним із основних компонентів психічного розвитку особистості, до структурних елементів якого належать:

- самопізнання – здатність розпізнавати свої емоції, мотивацію в ході прийняття рішень, усвідомлювати свої переваги й недоліки, визначати цілі й життєві цінності;
- саморегуляція – здатність контролювати свої емоції;
- соціальні навички – здатність будувати стосунки з іншими людьми;
- емпатія – здатність враховувати почуття інших людей під час прийняття рішень, а також співпереживати їм;
- мотивація – здатність прагнути до досягнення мети.

Розвиток емоційного інтелекту має свої особливості та етапи, але його основні компоненти формуються протягом усього життя. Найважливіший період для цього – навчання у школі, адже саме в цей період є можливість і необхідність розвивати соціально-емоційні складники особистості, що є ключем до успішності в навчанні, міжособистісному спілкуванні та майбутньому житті.

В умовах дистанційного навчання, час, який учні могли б витратити на безпосереднє спілкування з однолітками та педагогами, на жаль, скорочується. Тому формування емоційного інтелекту молодших школярів має певні труднощі:

- спілкування та навчання переважно відбуваються онлайн, що негативно впливає на розвиток емоційно-соціальних навичок;
- недостатнє спілкування з однолітками та дорослими;
- порушення гармонійного розвитку особистості учнів, включаючи їх емоційний інтелект, через тривалі періоди ізоляції під час пандемії та конфлікту.

Дослідження емоційної сфери виявило, як зазначені труднощі вплинули на психологічний стан учнів. Приблизно четверта частина опитаних зараз відчувають переважно негативні емоції. Водночас половина учнів мають гармонійний емоційний стан, а 19% відчувають

переважно позитивні почуття. Дослідження емоційної зрілості показало, що найбільш нерозвиненим складником наших учнів є емпатія. Майже третина з них має низький рівень емпатії, і лише 9% – високий. Це може бути прямим наслідком умов, у яких молодші школярі навчалися протягом останніх кількох років.

Саморегуляція та емоційна виразність також потребують додаткової уваги для розвитку, хоча ситуація з ними не настільки критична. Зважаючи на результати дослідження, стає очевидним, що гармонійний розвиток емоційного інтелекту учнів вимагає додаткових зусиль з боку педагогів та батьків. Процес надолуження втраченого для повноцінного розвитку цієї сфери, ймовірно, буде досить тривалим.

Важливу роль у формуванні емоційного інтелекту відіграє середовище, в якому навчаються учні початкових класів. Освітнє середовище має сприяти створенню дбайливих та підтримуючих відносин, що забезпечать ефективніше навчання, розвиток соціально-емоційних компетентностей та підвищення психологічної стійкості учнів.

До системи створення сприятливої атмосфери, заснованої на міжособистісних взаєминах, належать такі елементи:

- навчальне середовище (затишок, можливість бачити одне одного);
- вербальна і невербальна комунікація з учителем (учні відчувають настрій учителя, мовлення педагога має бути ввічливим і поважним);
- шанобливе спілкування (заохочення толерантного спілкування між учнями, адекватна реакція на суперечки);
- конфіденційність у спілкуванні з учнями як основа для формування довіри.

Серед педагогічних факторів, що сприяють формуванню емоційного інтелекту учнів початкових класів, можна виділити такі: емоційність учителя, атмосфера емоційного комфорту, партнерські взаємини та

завдання, що допомагають виявляти й контролювати власні емоції та емоції інших.

Методики та прийоми, які сприяють розвитку емоційного інтелекту під час навчального процесу, дуже різноманітні. Вони включають релаксаційні вправи для зняття психологічної напруги і тривожності, навчання прийомам саморегуляції з використанням музики, кольору та елементів арт-терапії. Завдання, що підвищують самооцінку учнів і допомагають їм відчувати власну цінність й упевненість у собі, також є важливими. Дискусії, рольові ігри, ситуативні ігри та завдання, що сприяють оволодінню прийомами міжособистісного спілкування, розвивають вербальні й невербальні засоби комунікації. Вербалізація учнями власного емоційного стану та використання невербальної мови, завдання, що допомагають учням дізнатися про інтереси, звички, переваги й характер один одного, а також проблемні ситуації, що передбачають самостійний пошук, є важливими елементами. Ці елементи можуть бути інтегровані безпосередньо в уроки. Наприклад, підручники з української мови для класів, які навчаються за програмами НУШ, містять багато завдань, спрямованих на розвиток як внутрішньоособистісної, так і міжособистісної складових емоційного інтелекту.

Висновки. Емоційний інтелект визначається як здатність ідентифікувати, аналізувати й контролювати власні емоції, а також емоції інших людей, має вирішальне значення у визначенні особистого успіху та благополуччя. Успішність навчання в сучасному світі, що швидко змінюється, залежить не лише від технічних навичок, а й від таких нематеріальних рис, як емоційний інтелект та кар'єрна спрямованість. Вивчення наукового підґрунтя процесів прямо чи опосередковано пов'язано з розвитком здатності особистості ідентифікувати, розуміти й контролювати власні емоції, а також емоції інших людей, останнім часом привертає до себе значну увагу. Отже, можемо дійти узагальнювального

висновку про те, що позитивні результати та досягнення високих показників у навчанні тісно пов'язані з емоційним інтелектом, який є здатністю ідентифікувати, розуміти й регулювати власні емоції, а також емоції інших людей.

Список використаних джерел

1. Клименко А. Шляхи розвитку емоційного інтелекту учасників освітнього процесу. *ΛΌГОΣ.* 2020. Онлайн. URL: https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/6130 (дата звернення: 04.05.2025).

2. Костюк А. Емоційний інтелект та шляхи його розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія: Психологічні науки. 2014. Вип. 2(1). С. 85–89.

3. Котик Т. М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навчально-методичний посібник ля вчителів початкової школи. Тернопіль, Астон, 2020. 192 с.

4. Півень М. А. Стандартизація методики діагностики емоційної зрілості особистості. *Теорія і практика сучасної психології*. №2, 2018. С.32-37.

5. Розвиток емоційного інтелекту в закладі загальної середньої освіти / автор-укладач Г. І. Савонова. Лисичанськ, 2021. 70 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Покотило Альона Михайлівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарного менеджменту Національного університету «Острозька академія»

Науковий керівник: **Недзведовська Ольга Євгенівна**, викладач кафедри педагогіки та методики початкового навчання Національного університету «Острозька академія»

Ключові слова: *цифровізація, початкова школа, інформаційно-комунікаційні технології, українська мова, учні, цифрові ресурси.*

В умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та їхнього проникнення в усі сфери життя, включаючи освіту, питання цифровізації навчання, зокрема уроків української мови в початковій школі, набуває особливої актуальності. Впровадження цифрових інструментів може якісно змінити процес навчання, підвищити мотивацію учнів та сприяти формуванню ключових компетентностей.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та практичних аспектів упровадження інноваційних технологій у навчання української мови в початкових класах та визначити вплив на ефективність освітнього процесу.

Проблема використання цифрових інноваційних ресурсів у навчальному процесі загалом, та навчанні учнів початкових класів на уроках української мови зокрема, присвячені праці багатьох вітчизняних науковців: О. Рудницька, І. Крамаренко, Д. Васильєва, Г. Генсерук, В. Чайка, Г. Шишак.

Інформаційне суспільство сьогодні є двигуном розвитку промисловості, освіти, культури, саме у частині комп'ютеризації, інформатизації, автоматизації всіх циклів. Шкільна освіта сьогодні стоїть перед низкою викликів, зумовлених процесами цифрової трансформації суспільства та освіти зокрема, серед яких: доступ до якісного освітнього досвіду; необхідність розвитку застарілих методологій навчання; необхідність підготувати учнів до того, щоб стати частиною нової робочої сили в майбутньому; стрімке зростання життєвих витрат; необхідність утримувати доступну оплату за навчання; нове покоління, яке все частіше відмовляються від традиційного підходу та методів навчання [4].

Окремо варто зазначити про наслідки воєнних дій на території України. Специфіка навчання учнів початкових класів в умовах війни полягає в тому, що діти цього віку потребують особливої уваги, турботи та підтримки. Школа для них є одним зі стабільних пунктів у житті, де вони можуть отримати необхідну соціалізацію та живе спілкування. Тому важливо забезпечити молодшим школярам максимальний комфорт під час навчання, навіть дистанційного. Цифрові технології стали необхідним елементом освітнього процесу початкової школи. Вже не актуально думати про школу як про місце, де вчать лише знанням. У XXI столітті успіх у житті потребує від людей багатьох здібностей, зокрема, самостійної орієнтації в різних типах інформації, вирішення різноманітних задач, здатності розуміти певні ситуації, особливо кризові, та знаходити ефективні рішення [3].

Молодший шкільний вік характеризується особливою сприйнятливістю до яскравих, динамічних та інтерактивних форм навчання. Цифрові інструменти завдяки своїй візуальній привабливості, ігровим елементам та можливості миттєвого зворотного зв'язку здатні підтримувати високий рівень зацікавленості та мотивації учнів. Інтерактивні вправи та ігри сприяють активному залученню здобувачів

початкової освіти до освітнього процесу, кращому запам’ятовуванню матеріалу та формуванню позитивного ставлення до вивчення української мови.

У контексті початкової школи цифровізація навчання української мови передбачає системне впровадження цифрових технологій, інструментів та ресурсів у навчально-виховний процес із метою оптимізації викладання й навчання. До цифрових технологій навчання можна віднести електронні підручники, онлайн-ресурси, інтерактивні дошки, відеоуроки, аудіокниги, комп’ютерні ігри та програми для навчання мови, онлайн-тести та інші цифрові засоби для підтримки вивчення фонетики, лексики, граматики, читання та письма українською мовою.

Н. Бахмат вважає, що цифрові технології дозволяють якісно змінити контроль за діяльністю учнів, паралельно сприяючи забезпеченню гнучкості управління освітнім процесом. Цифрові технології допомагають розвивати творче та продуктивне мислення, що робить їх ефективним інструментом для формування та розвитку загальних психологічних якостей особистості учнів початкової школи [1]

Цифрові інструменти для навчання української мови в початкових класах можна класифікувати за такими критеріями:

1. За функціональним призначенням: інструменти для створення інтерактивних вправ (LearningApps, Wordwall); платформи для онлайн-тестування та вікторин (Kahoot!, Quizizz); засоби для створення мультимедійних презентацій (PowerPoint, Google Slides); електронні підручники та посібники, онлайн-словники та перекладачі, програми для створення інтерактивних історій (Storybird); платформи для організації спільної роботи (Google Classroom).

2. За типом контенту: текстові матеріали; графічні матеріали; аудіо-, відеоматеріали; анімації, інтерактивні симуляції.

3. За рівнем інтерактивності: пасивні (перегляд відео); частково інтерактивні (тестування з вибором відповідей); високоінтерактивні (створення власних проєктів).

Цифрові технології відіграють важливу роль у модернізації освітнього процесу. Їх інтеграція в навчання української мови в початковій школі сприяє підвищенню мотивації учнів, інтенсифікації навчального процесу та розвитку ключових компетентностей. Розглянемо основні аспекти ефективного використання цифрових інструментів на різних етапах уроку.

1. Актуалізація знань: інтерактивні опитування (наприклад, Kahoot, Mentimeter) для перевірки попередніх знань; хмари слів для візуалізації ключових понять; короткі відеофрагменти, що вводять у тему уроку або підсумовують вивчене.

2. Вивчення нового матеріалу: мультимедійні презентації з використанням анімації для пояснення нових понять; освітні відео та інтерактивні схеми для засвоєння граматики, лексики, літературознавчих термінів; інтерактивні таблиці для порівняння мовних явищ.

3. Закріплення знань: онлайн-вправи (LearningApps, Wordwall), ігри та тренажери для відпрацювання орфографічних і граматичних навичок; робота в групах у цифровому середовищі для виконання завдань на розвиток мовлення.

4. Контроль знань: онлайн-тести (Google Forms, Testportal) та вікторини; інтерактивні завдання для самоперевірки й оцінювання результатів навчання.

Інтеграція цифрових технологій у процес вивчення української мови в початковій школі позитивно впливає на мотивацію та пізнавальну активність молодших школярів. Інтерактивні елементи, ігровий формат завдань та візуальна привабливість цифрових ресурсів значною мірою підвищують зацікавленість учнів, роблячи навчання більш захопливим і

приємним. Використання цифрових інструментів сприяє активізації пізнавальної діяльності: учні отримують можливість самостійно досліджувати інформацію, виконувати інтерактивні завдання та миттєво отримувати зворотний зв’язок, що стимулює їхню інтелектуальну активність. Успішне виконання цікавих і доступних завдань сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання, підвищує впевненість у власних силах та мотивацію до подальшого вивчення української мови. Педагогічні дослідження та щоденні спостереження вчителів підтверджують позитивний ефект цифровізації, який виявляється у зростанні залученості учнів до навчального процесу, підвищенні їхньої успішності та стійкому інтересі до предмета.

Завдяки процесу цифровізації навчання уроків української мови в початковій школі формуються ключові компетентності, яких вимагає Державний стандарт початкової освіти: комунікативна, інформаційно-цифрова, навчально-пізнавальна компетентність, соціальна та громадянська [2].

Цифровізація навчання є важливим чинником модернізації освітнього процесу в початковій школі, зокрема у вивченні української мови. Грамотне та методично обґрунтоване використання цифрових інструментів сприяє підвищенню ефективності навчання, розвитку мотивації та ключових компетентностей учнів. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку оптимальних моделей інтеграції цифрових технологій в освітній процес з урахуванням вікових особливостей учнів та специфіки предмету.

Список використаних джерел

1. Бахмат Н. Роль цифрових технологій у навчанні математики учнів початкових класів. *Молодь і ринок*. 2022. № 2 (200). С. 65–71. URL: DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.256010

2. Державний стандарт початкової освіти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12 (дата звернення: 05.05.2025).

3. Качмар О., Барило С., Зінькова І. Цифрові технології в освітньому процесі початкової школи в реаліях масштабної військової агресії. URL: https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/336/323 (дата звернення: 04.05.2025).

4. Розвиток інформаційно-цифрового навчального середовища закладу загальної середньої освіти : методичний посібник / О.В.Овчарук, О.О.Гриценчук, І.В.Іванюк, Л.А.Карташова, О.Є.Кравчина, М.П.Лещенко, І.Д.Малицька. Київ: ІЦО НАПН України. 2022. 223 с.

СОЦІАЛЬНІ НАВИЧКИ ЯК ЧАСТИНА ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ОГЛЯД СУЧАСНИХ ТЕОРІЙ

Проскура Софія Андріївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти III курсу ОП Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя,

Гордієнко Тетяна Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

***Ключові слова**: емоційний інтелект, соціальні навички, молодші школярі, комунікативна компетентність, Д. Ґоулман, П. Саловей, початкова освіта.*

У сучасному суспільстві, що переживає стрімкі трансформації, успішність особистості дедалі більше залежить не лише від академічних знань, а й від розвинених соціально-емоційних компетентностей. Особливої значущості ці навички набувають у період ранньої соціалізації в молодшому шкільному віці. Соціальні навички є важливим складником емоційного інтелекту, оскільки забезпечують ефективну міжособистісну взаємодію, вміння співпрацювати, регулювати конфлікти й адаптуватися до соціальних ситуацій.

Огляд сучасних теорій емоційного інтелекту, зокрема моделей П. Саловея і Дж. Майєра, Д. Ґоулмана та інших, дозволяє глибше зрозуміти роль соціальних навичок як інтегрального елементу емоційного функціонування особистості [1, 2, 4]. Це, в свою чергу, створює підґрунтя для впровадження інноваційних підходів у педагогіці, спрямованих на формування гармонійної, емоційно компетентної особистості в умовах Нової української школи. Отже, серед найвідоміших концепцій емоційного інтелекту виділяють:

– *модель здібностей* (ability model) Дж. Майєра і П. Саловея, де соціальні навички розглядаються як вищий рівень емоційної компетентності. Ця модель розглядає емоційний інтелект не як сукупність рис характеру, а як когнітивну здатність, яку можна вимірювати й розвивати. Вона поділяє емоційний інтелект на чотири рівні здібностей, які розташовуються за принципом зростання складності: сприйняття емоцій, здатність розпізнавати емоції у себе, інших людей, у міміці, голосі, мистецтві тощо; використання емоцій для мислення; розуміння емоцій, знання того, як емоції розвиваються, змінюються, які причини їх викликають; управління емоціями є найвищим рівнем, який включає в себе вміння керувати емоціями в собі й в інших, ефективне спілкування, співпереживання, вирішення конфліктів, створення гармонійних стосунків.

Ця модель дає змогу чітко структуровано формувати емоційно-соціальну компетентність у дітей [4, с. 200].

– *модель компетенцій Денієла Ґоулмана,* яка виділяє чотири ключові сфери: самосвідомість, саморегуляція, соціальна обізнаність і соціальні навички. На відміну від Дж. Майєра і П. Саловея, Д. Ґоулман підходить до емоційного інтелекту як до набору практичних компетентностей, які можна розвивати, тренувати й застосовувати у повсякденному житті [1, с. 15].

Він структурував емоційний інтелект у вигляді двох основних сфер з чотирма ключовими блоками компетентностей:

– особиста компетентність (Personal Competence) описує здатність людини керувати собою, самосвідомість (Self-Awareness), саморегуляція (Self-Management), мотивація (Motivation) [1, с. 47];

– соціальна компетентність (Social Competence) – здатність налагоджувати взаємодію з іншими людьми, що включає емпатію (Empathy) та соціальні навички (Social Skills) [1, с. 64].

Ця модель прив’язана до реальної поведінки учня в соціумі та добре лягає в концепцію компетентнісного навчання в НУШ (особливо громадянської та емоційно-етичної компетентності), також дає чітке розуміння, на яких рівнях варто працювати вчителю: не лише академічні знання, а також емоційна зрілість і комунікативність.

Сучасні українські педагоги, зокрема Н. Гавриш, Т. Поніманська, звертають увагу на те, що розвиток емоційно-соціальної сфери учнів має починатися з перших років шкільного навчання [2, с. 32]. В умовах НУШ ці аспекти набувають особливої актуальності в контексті компетентнісного підходу. Отже, соціальні навички не є ізольованим феноменом, а невід’ємною складовою емоційного інтелекту, формування якого має стати одним із пріоритетів початкової освіти.

Таким чином, у результаті проведеного теоретичного аналізу встановлено, що соціальні навички посідають ключове місце у структурі емоційного інтелекту як у моделі здібностей (ability model), так і в моделі компетентностей. У підході П. Саловея і Дж. Майєра соціальні навички розглядаються як вищий рівень розвитку емоційних здібностей, що включає здатність ефективно керувати емоціями в міжособистісному спілкуванні. Натомість Д. Ґоулман виокремлює соціальні навички як одну з основних компетентностей, що визначає емоційну зрілість особистості. Узагальнення сучасних досліджень дозволяє стверджувати, що розвиток соціальних навичок у молодшому шкільному віці є не лише педагогічним завданням, а й запорукою ефективної соціалізації та психоемоційного благополуччя дитини. З огляду на це, формування емоційного інтелекту має бути інтегрованим компонентом сучасної системи освіти.

Список використаних джерел

1. Гоулман, Д. Емоційний інтелект: чому він може мати більше значення, ніж IQ; пер. з англ. Т. Цимбал. Харків : Віват, 2015. 476 с.

2. Поніманська, Т. І. Психологія спілкування дошкільника та молодшого школяра: навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2013. 232 с.

3. Савченко, О. Я. Психолого-педагогічні основи формування особистості молодшого школяра. *Початкова школа.* 2019. № 6. С. 3–7.

4. Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2004). *Emotional intelligence: Theory, findings, and implications*. Psychological Inquiry, 15(3), 197–215.

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НУШ

Проха Анастасія Геннадіївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Гордієнко Тетяна Володимирівна,** кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Ключові слова: *компетентнісний підхід, соціалізація, учні з особливими освітніми потребами, інклюзивне освітнє середовище, Нова українська школа, ключові компетентності, індивідуальна освітня траєкторія.*

У сучасних умовах трансформації української освіти важливим завданням є забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей, зокрема для учнів з особливими освітніми потребами (ООП). Основою освітньої реформи, що була ініційована Концепцією «Нова українська школа» (НУШ), є компетентнісний підхід, який націлений на формування в учнів ключових компетентностей, необхідних для активної участі в суспільному житті. Розгляд компетентнісного підходу як інструменту соціалізації учнів з особливими освітніми потребами набуває особливого значення, оскільки ефективне засвоєння соціальних норм і навичок є фундаментом їх інтеграції в суспільство.

Нова українська школа проголошує спрямованість на всебічний розвиток особистості, здатної до критичного мислення, співпраці в команді та відповідального ставлення до себе і суспільства. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, результатом навчання повинно бути формування ключових компетентностей, серед яких важливе місце займають соціальні та громадянські компетентності, а також здатність до навчання протягом життя, ініціативність і підприємливість.

За визначенням І. Беха, компетентнісний підхід є цілісною педагогічною технологією, що забезпечує не тільки знання, а й розвиток особистості через дію, досвід і відповідальність [1]. О. Таранченко наголошує, що в умовах інклюзії компетентнісний підхід дозволяє максимально адаптувати зміст і методи навчання до потреб кожної дитини, забезпечуючи її соціальну включеність [3].

Компетентнісний підхід орієнтований на формування цілісної системи знань, умінь і ставлень, необхідних для життя в суспільстві. Для учнів з ООП це означає набуття не лише академічних знань, а й життєвих, соціально-комунікативних, емоційно-вольових навичок. Як підкреслює Н. Гавриш, соціалізація дитини з ООП відбувається ефективніше за умов, коли освітній процес будується на засадах діяльнісного, особистісного та соціального підходів, що властиво саме компетентнісній парадигмі [2].

Компетентнісний підхід сприяє формуванню важливих якостей, таких як самоусвідомлення, вміння співпрацювати, навички розв’язання проблем та відповідальність за власні дії. Це є надзвичайно важливим для соціалізації учнів з особливими освітніми потребами, оскільки дозволяє їм не лише адаптуватися до освітнього середовища, а й ефективно взаємодіяти в суспільстві.

У контексті інклюзивної освіти компетентнісний підхід дає змогу реалізовувати індивідуальні освітні траєкторії, що відповідають здібностям і потребам кожного учня. За словами Л. Шульги, реалізація

компетентнісного підходу в інклюзивному середовищі передбачає розвиток соціально-комунікативних навичок, умінь працювати в парі й групі, навичок саморегуляції та відповідальності [4].

Учні з особливими освітніми потребами вимагають підтримки в опануванні таких життєвих навичок, як: комунікація (як вербальна, так і невербальна), емоційне самовираження, співпраця та взаємодія з оточенням, планування й виконання завдань, вирішення конфліктних ситуацій.

Компетентнісний підхід створює сприятливі умови для активної участі молодших школярів у соціально значущій діяльності, що допомагає інтегруватися в класний колектив, зменшити відчуття ізоляції та сприяє розвитку самооцінки.

У практиці інклюзивної освіти компетентнісний підхід реалізується через різноманітні форми та методи:

– *проєктна діяльність,* яка дозволяє дітям з особливими освітніми потребами брати участь у спільних завданнях, сприяючи розвитку співпраці;

– *інтегровані уроки,* що забезпечують різноманітність у подачі матеріалу (візуальні, аудіальні, тактильні);

– *методи навчання через гру*, які є особливо ефективними для учнів молодшого шкільного віку (за Т. Красновою);

– *індивідуалізація навчальних завдань* відповідно до індивідуальної програми розвитку (ІПР).

Наприклад, під час інтегрованого уроку з ЯДС та мистецтва учні можуть створити спільну аплікацію на тему «Друзі». У цьому процесі дитина з особливими освітніми потребами працює разом із однокласниками, відчуваючи свою значущість. Такі завдання сприяють розвитку соціальної компетентності та встановленню дружніх зв’язків.

Компетентнісний підхід є ефективним інструментом соціалізації учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі Нової української школи. Він не лише забезпечує якісне засвоєння навчального матеріалу, а й сприяє формуванню життєво важливих компетентностей, які допомагають здобувачам початкової освіти успішно інтегруватися в суспільство. Для реалізації цього підходу необхідна професійна підготовка педагогів, підтримка команди супроводу, а також створення доброзичливого й толерантного освітнього середовища. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку конкретних методик формування окремих соціальних компетентностей в умовах інклюзії.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теорія і технологія. Київ: Либідь, 2003. 280 с.

2. Гавриш Н. В. Соціалізація дитини в умовах інклюзивного середовища. *Дошкільна освіта*. 2020. № 2. С. 12–16.

3. Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: виклики сьогодення. Інклюзивна освіта: досвід і перспективи: зб. наук. пр. Київ: Видавництво Університету «Україна», 2012. С. 23–27.

4. Шульга Л. М. Соціальна адаптація дітей з ООП в умовах НУШ. *Початкова школа*. 2021. № 3. С. 18–22.

ПРОЦЕС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Рудницька Таїсія Ярославівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарного менеджменту Національного університету «Острозька академія»

Науковий керівник: **Недзведовська Ольга Євгеніївна**, викладач кафедри педагогіки та методики початкового навчання Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарного менеджменту Національного університету «Острозька академія»

Ключові слова: *інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами, доступність, співпраця.*

Інклюзивна освіта є важливим компонентом сучасної системи освіти, й спрямована на забезпечення рівних можливостей для всіх учнів, незалежно від їхніх фізичних, психологічних або інтелектуальних особливостей. Упровадження інклюзивних підходів є не лише моральним і етичним обов’язком суспільства, а й юридично закріпленим обов’язком багатьох держав, зокрема через ратифікацію Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. У загальноосвітніх школах діти з особливостями психофізичного розвитку стикаються з численними викликами, що можуть заважати їхньому навчальному процесу та соціалізації.

Метою дослідження є узагальнення механізмів, які сприяють успішному впровадженню інклюзивної освіти для дітей з особливостями психофізичного розвитку до загальноосвітнього простору. Ми розглянемо ключові проблеми, з якими стикаються такі діти та їхні вчителі, а також

проаналізуємо успішні практики та стратегії, що дозволяють забезпечити ефективний освітній процес для всіх учнів.

Сучасна педагогіка намагається створити такі умови, щоб кожна дитина могла розкрити свій потенціал, незважаючи на існуючі обмеження. Це передбачає розроблення адаптованих навчальних програм, забезпечення доступності шкільних приміщень, упровадження спеціальних методик навчання та надання психологічної підтримки. Проте, попри численні законодавчі ініціативи та зусилля окремих освітніх установ, існує значний розрив між теорією та практикою інклюзивної освіти [2].

Наразі в Україні широко використовують термін «діти з особливими освітніми потребами», який є дослівним перекладом англомовного терміну «children with special needs». В умовах нашого соціуму визначений термін не визначає, які, власне, «потреби» маються на увазі, які з них є «спеціальні» (або особливі), а які – ні. У той же час змістовий бік поняття «особливі освітні потреби» наразі має виключно психолого-педагогічне наповнення. Термін «особи з особливими потребами» був запропонований у Саламанській декларації, де зазначається, що «особливі потреби» стосуються всіх осіб, чиї потреби залежать від різної фізичної чи розумової недостатності або труднощів, пов’язаних із навчанням [1].

Працюючи з такими дітьми, деякі педагоги, а також батьки, не знають, з чого починати і як сформувати ключові навички (читання, писання, малювання і т.д.) у дітей з ООП, особливо тих, які мають порушення розвитку. В таких складних випадках роботи з дітьми ООП на допомогу приходять фахівці: педагоги, психологи, реабілітологи, фізичні терапевти, соціальні робітники та тьютори [4].

На сьогодні, домінуючим напрямком у стратегії розвитку освіти для дітей з особливими потребами є впровадження інклюзивного навчання в закладах загальної середньої та дошкільної освіти. Згідно з визначенням,

наведеним у нормативному документі, «інклюзивне навчання – це спосіб організації освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти. Організовується у формі інституційного (денного або вечірнього) навчання і передбачає включення дітей з особливими освітніми потребами в освітній процес.

Інклюзивна освіта, хоча й визнана на рівні державних політик та міжнародних угод, на практиці стикається з численними проблемами в ході впровадження в загальноосвітніх школах. Постановка проблеми передбачає кілька ключових аспектів, що потребують детального аналізу та вирішення: фізична доступність шкільних приміщень часто залишається на низькому рівні; недостатня підготовка педагогічного персоналу; відсутність або недосконаліть індивідуалізованих освітніх програм (ІОП); відсутність належної психологічної підтримки; низький рівень співпраці між школою та батьками [3].

Зрештою, важливо також зазначити недостатнє фінансування інклюзивної освіти. Багато шкіл не мають достатніх ресурсів для придбання необхідного обладнання, проведення тренінгів для педагогів та залучення фахівців, таких як психологи та логопеди. Це значно обмежує можливості впровадження ефективних інклюзивних практик.

Отже, для вирішення цих проблем необхідно впроваджувати комплексний підхід, що включає адаптацію фізичного середовища, підготовку педагогів, розробку індивідуалізованих освітніх програм, надання психологічної підтримки та активне залучення батьків до освітнього процесу. Тільки так можна забезпечити ефективну та якісну освіту для дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітньому просторі.

Дослідження інклюзивної освіти виявило ключові механізми для успішного навчання дітей з ООП: адаптація освітнього середовища (фізична доступність, адаптивні технології), професійна підготовка

педагогів (тренінги, методики роботи з ООП), індивідуалізація навчального процесу (ІОП, диференційовані методи), психологічна підтримка (спеціалісти, вирішення конфліктів), співпраця з батьками (залучення, комунікація).

У результаті можна визначити, що інклюзивна освіта стає необхідністю в сучасному світі, де кожна дитина має право на якісну освіту, незалежно від її особливостей. Ураховуючи складність психофізичного розвитку дітей, зокрема тих, хто потребує спеціальної уваги та підтримки, важливо забезпечити їм повноцінну участь у загальноосвітньому процесі.

Загалом, інклюзивна освіта потребує системного підходу та взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Лише шляхом спільних зусиль можна забезпечити кожній дитині доступ до якісної освіти та створити справжнє середовище рівних можливостей.

Список використаних джерел

1. Welcome to – Digital Library NAES of Ukraine. URL: https://lib.iitta.gov.ua/729481/1/Посібник_діти%20з%20особливими%20потребами%20у%20загальноосвітньому%20просторі.pdf (дата звернення: 11.03.2024).

2. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: https://naurok.com.ua/ditina-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-yak-sub-ekt-inklyuzivno-osviti-358937.html (дата звернення: 11.03.2024).

3. Ковригіна, Л. М. Формування готовності вчителя до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Освіта та розвиток обдарованої особистості : наук.-метод. журнал*. 2017. № 11. С. 10-16.

4. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М. А. Порошенко та ін. Київ, 2018. 252 с.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧКИ ЧИТАННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «НАВЧАННЯ ГРАМОТИ»

Савицька Тетяна Валентинівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Собко Валентина Олексіївна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *українська мова, навчання грамоти, навичка читання, учні першого класу, методи і прийоми.*

У сучасному освітньому просторі початкова школа виконує важливу роль у формуванні базових компетентностей, необхідних для успішного навчання й розвитку особистості. Однією з таких компетентностей є вміння читати, яке є основою для оволодіння знаннями у всіх інших освітніх галузях. Саме в перші роки навчання в школі формується фундаментальна навичка читання, що включає техніку читання, розуміння змісту прочитаного, інтерес до читання та читацьку культуру.

Важливим складником мети вивчення української мови та літератури, визначеної у Державному стандарті початкової освіти (2018 р.), є «формування комунікативної, читацької та інших ключових

компетентностей», а «читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово» віднесено до спільних для всіх ключових компетентностей умінь [5, с. 6–7]. Тому першочерговим завданням учителя початкової ланки освіти є формування навички читання.

З огляду на це, інтегрований курс української мови та читання «Навчання грамоти» у 1 класі набуває особливого значення, оскільки поєднує навчання читання, письма, мовленнєвого розвитку і сприяє комплексному підходу до засвоєння грамотності.

Проблема формування навички читання в інтегрованому курсі є актуальною через зростання вимог до якості освіти та необхідність урахування індивідуальних особливостей кожного учня. Крім того, впровадження інноваційних методик і технологій (інтерактивні форми навчання, цифрові ресурси) потребує наукового обґрунтування їх ефективності в процесі навчання читання.

Таким чином, дослідження методів і прийомів формування навички читання в рамках інтегрованого курсу «Навчання грамоти» у системі мовно-літературної освіти (українська мова) є важливим для забезпечення якісного навчання в початковій школі та розвитку читацької і ключових компетентностей учнів.

Мета нашої наукової розвідки – теоретично обґрунтувати та визначити методичні підходи до формування навички читання у першокласників в інтегрованому курсі «Навчання грамоти».

Аналіз психолого-педагогічної й методичної літератури з виділеної нами проблеми свідчить, що науковці виявляють зацікавленість питаннями формування навички читання в учнів початкової ланки освіти, і в першому класі зокрема. Означена проблема не є новою. У її розроблення значний внесок зробили Л. Варзацька, М. Вашуленко, О. Вашуленко, І. Ґудзик, М. Захарійчук, А. Каніщенко, К. Пономарьова, О. Савченко, В. Сухомлинський, І. Цепова та інші. Методисти зазначають, що основним

методом навчання грамоти є аналітико-синтетичний, який передбачає реалізацію принципу «від звука до букви». Це означає, що учні повинні спочатку навчатись виконувати різні аналітико-синтетичні дії зі звуками мовлення, що є базовим умінням для формування навичок читання і письма, оволодіти продуктивними способами читання (складами, словами); формування навички читання має здійснюватися з орієнтацією на її якісні характеристики: правильність, усвідомленість, виразність і швидкість [1; 2; 4]. Тому основною метою уроків навчання грамоти є формування в учнів базових навичок читання, здатності розуміти текст і позитивного ставлення до читання як до процесу.

У змістовій лінії «Читаємо» Типової освітньої програми під керівництвом О. Савченко визначено такі очікувані результати щодо формування і розвитку навички читання здобувачів освіти у 1 класі: «читає вголос тексти переважно цілими словами (окремі слова ускладненої структури – складами); виявляє у процесі читання розуміння значень більшості слів, звертає увагу на незнайомі слова, запитує у дорослих їх значення; правильно інтонує речення, у кінці яких стоять різні розділові знаки (після попередньої підготовки)» [5, с. 194].

На основі вивчення нормативних документів, аналізу відповідних науково-методичних джерел визначили основні напрями освітнього процесу у формуванні і розвитку навички читання першокласників:

1. Формування технічних навичок читання: освоєння звуко-буквеного аналізу; навчання злитого читання складів, слів і речень; розвиток правильності та швидкості читання.

2. Робота над розумінням значення слів, усвідомленням змісту прочитаного; навчання аналізу тексту через обговорення та відповіді на запитання; стимулювання вміння висловлювати власну думку.

3. Збагачення словникового запасу: ознайомлення з новими словами, фразеологізмами; активне використання лексики в мовленні та письмі.

4. Формування читацького інтересу: створення позитивного досвіду взаємодії з текстами; використання цікавих для дітей сюжетів, ілюстрацій та інтерактивних матеріалів.

До педагогічних основ формування навички читання відносимо:

1. Системний підхід до навчання. Організація навчання має враховувати поступовість: від простих до складних завдань. Використання різноманітних методів і форм роботи для забезпечення інтересу до читання.

2. Інтеграція різних видів мовленнєвої діяльності на уроках навчання грамоти: слухання-розуміння (аудіювання), говоріння, читання, письмо. Залучення першокласників до творчої діяльності.

3. Індивідуалізація та диференціація. Важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини: рівень підготовленості, темп роботи, здібності. Використання завдань різної складності.

4. Ігрові методи. Гра є природною діяльністю для дітей молодшого шкільного віку, тому інтеграція ігор в освітній процес сприяє ефективному формуванню навички читання.

5. Розвиток читацької компетентності. Робота з текстами різних жанрів: казки, оповідання, вірші, загадки. Навчання виразного читання, розуміння змісту прочитаного, аналіз тексту.

6. Використання сучасних технологій. Інтерактивні ресурси, мультимедійні презентації, електронні книги допомагають зробити процес навчання читання цікавим і доступним, краще сприймати й осмислювати інформацію.

Зміст освітньої діяльності на уроках навчання грамоти для першокласників має включати: 1) буквений склад слова: знайомство з буквами, їх звуковими та графічними особливостями; 2) складова структура слів: навчання складового читання; 3) читання слів і речень: перехід від читання окремих слів до речень і коротких текстів; 4) зміст

текстів: тексти повинні бути цікавими, відповідати віковим особливостям першокласників, містити елементи гри та знайомити з навколишнім світом.

У дослідженні орієнтувалися на висновки методистів (Вашуленко М., Вашуленко О., Пономарьова К., Цепова І. та ін.), що основний метод навчання грамоти *звуковий аналітико-синтетичний,* який «полягає у використанні різноманітних прийомів звукового аналізу і синтезу слів з метою підготовки учнів до самостійного читання складів і слів, а також запису їх за допомогою друкованих чи рукописних літер» (за Вашуленком М.). Назвемо окремі дидактичні прийоми вироблення у першокласників навички читання:

1. Звуко-буквений аналіз: визначення звуків у словах, співвіднесення їх із літерами.

2. Читання складів (читання букв на позначення голосних звуків, читання складів із приголосного і голосного звуків, читання складів зі збігом приголосних); розвиток навички складового читання для плавності й точності.

3. Читання слів (поділених на склади; цілих слів; підписів до малюнків; утворених слів за складовими таблицями); читання однакових слів і речень (за різним дидактичним матеріалом) для закріплення навички.

4. Вправи на швидкість читання: поступове збільшення темпу читання (за умови повного розуміння прочитаного); читання чистомовок, скоромовок.

5. Читання вголос і мовчки: поєднання цих видів читання для розвитку різних аспектів навички; читання з відповідною інтонацією.

Зауважимо, що ефективність формування навички читання залежить від мотивації першокласників до читання. Тому у дослідженні широко практикували використання цікавих для дітей таблиць, схем, ілюстрацій, ігор («Склади слово з букв», «Вгадай, про яке слово йдеться?», «Знайди

букву в слові», «Хто швидше прочитає слово»), рольових ігор. Особливо активізують читацьку діяльність першокласників інтерактивні прийоми, використання ігор, завдань на комп'ютері або планшетах, які дозволяють дітям активно взаємодіяти з матеріалом (використання програм на розвиток читання, онлайн-ігри на розпізнавання слів та букв). Такі прийоми роблять навчання цікавим і динамічним, стимулюють розвиток комунікативних навичок і підвищують зацікавленість до читання.

Таким чином, формування навички читання у першокласників є багатогранним процесом, що вимагає врахування вікових та індивідуальних особливостей дитини і використання сучасних підходів до навчання. За умови ефективної організації освітнього процесу, позитивної мотивації до читання діти з легкістю опановують навичку читання і відкривають для себе захопливий світ літератури. Успіх у формуванні навички читання залежить від систематичності діяльності, спрямованої на формування не тільки технічного, а й когнітивного та емоційного складників читання.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М.С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Основа», 2019. 192 с.

2. Вашуленко О. Організація навчання грамоти першокласників (читання) на засадах компетентнісного підходу. *Початкова освіта: портрет випускника початкової школи, розроблений відповідно до структури освітніх результатів на компетентнісній основі;* методичні рекомендації МОН України. Київ : УОВЦ «Оріон», 2017. С. 21–28.

3. Кірик М. Навчання грамоти: якій методиці надати перевагу? Особливості традиційних та нетрадиційних підходів до формування навичок читання і письма. *Учитель початкової школи*. 2018. №9. С. 13.

4. Пономарьова К.І. Пріоритети в навчанні грамоти першокласників НУШ. *Початкова школа.* 2018. № 8.

5. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ДОШОК ТА ПАНЕЛЕЙ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НУШ

Казак Олександр Олександрович, здобувач освіти освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр» Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»,

Сажієнко Алла Петрівна, викладач І кваліфікаційної категорії Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Ключові слова: *нова українська школа, інтерактивна дошка, інтерактивна панель, початкова школа, ІКТ, цифрові технології, освітній процес, компетентнісний підхід, мультимедійні засоби, сучасний урок.*

Освітня реформа в Україні передбачає докорінні зміни в підходах до навчання учнів, особливо в початковій школі. Однією з важливих складових Нової української школи є використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема інтерактивних дошок та панелей. Їхнє впровадження сприяє реалізації дитиноцентризму, розвитку критичного мислення, творчості, комунікації та співпраці.

Інтерактивна дошка або панель – це багатофункціональний інструмент, який поєднує можливості комп'ютера, проектора та сенсорного екрана. Вони дозволяють:

– демонструвати візуальний матеріал у цікавому форматі (відео, 3D-анімація, інтерактивні карти);

– проводити динамічні уроки з елементами гри;

– організовувати спільну роботу учнів біля дошки;

– використовувати електронні підручники та навчальні програми;

– створювати інтерактивні вправи для самостійної чи групової роботи [1].

Таке обладнання підтримує мультимодальне навчання, враховуючи різні стилі сприйняття інформації – візуальний, аудіальний, кінестетичний.

Інтерактивні засоби не лише підвищують зацікавленість учнів, а й допомагають:

– формувати ІК-компетентність з раннього віку;

– розвивати навички пошуку, аналізу та представлення інформації;

– стимулювати пізнавальну активність через дослідницьку та проєктну діяльність;

– створювати умови для індивідуального та диференційованого підходу [6].

Уроки з використанням інтерактивних панелей стають більш емоційно насиченими, інтерактивними, що особливо важливо для учнів молодшого шкільного віку.

Попри переваги, ефективне використання інтерактивного обладнання вимагає:

– належної технічної підготовки педагогів;

– доступу до якісного програмного забезпечення та навчальних матеріалів;

– регулярного оновлення технічної бази;

– мотивації вчителів до використання новітніх технологій [5].

У контексті впровадження Нової української школи передбачається не лише оновлення змісту освіти, а й трансформація методів навчання. Інтерактивні технології, зокрема дошки та панелі, відповідають ключовим принципам НУШ:

1. Компетентнісний підхід: технології сприяють формуванню навичок критичного мислення, аналізу інформації, командної роботи.

2. Партнерство між учнем й учителем: у роботі з інтерактивними засобами учні часто беруть на себе активну роль – демонструють відповіді, працюють над спільними проєктами, самостійно шукають рішення.

3. Інтегроване навчання: інтерактивні панелі зручно використовувати для міжпредметних зв'язків – інтеграції, наприклад, української мови з образотворчим мистецтвом чи інформатикою [2].

Таким чином, інтерактивне обладнання є не лише технічним засобом, а й інструментом реалізації філософії НУШ.

Практичні рекомендації для педагогів:

1) проєктуйте уроки з урахуванням можливостей інтерактивної дошки – інтегруйте відео, схеми, мапи, опитування;

2) використовуйте спеціалізоване програмне забезпечення – Google Jamboard, ClassFlow, OpenBoard, SMART Notebook;

3) регулярно підвищуйте цифрову компетентність через тренінги, вебінари та онлайн-курси;

4) залучайте учнів до створення власного контенту – малюнків, презентацій, міні-проєктів;

5) стимулюйте командну взаємодію через спільне розв'язання задач біля інтерактивної панелі.

Інтерактивні дошки та панелі є потужним засобом модернізації освітнього процесу, що відповідає викликам сучасної школи та стають важливим складником сучасного освітнього середовища початкової школи. Вони не лише осучаснюють процес ознайомлення з новим навчальним матеріалом, а й істотно впливають на розвиток пізнавальної діяльності

учнів, формування ключових компетентностей, залучення школярів до активного й усвідомленого навчання. В умовах НУШ вони сприяють реалізації компетентнісного підходу, забезпечують активну участь учнів у навчанні та роблять уроки ефективними, інноваційними та емоційно привабливими. Використання таких технологій є не просто бажаним, а необхідним кроком до створення школи, що відповідає потребам дітей XXI століття.

Список використаних джерел

1. Бібік Н.М. Нова українська школа: особливості впровадження. К.: Освіта, 2019.

2. Гільберг Т.Г. Цифрові технології в початковій школі: методичні рекомендації. Львів: Світ, 2021.

3. Коваленко І. В. Інтерактивні методи навчання у початковій школі: Практикум. Харків: Основа, 2020.

4. Міністерство освіти і науки України. Концепція Нової української школи. 2016. URL: https://mon.gov.ua (дата звернення 09.05.2025).

5. Савченко О. Я. Сучасний урок у початковій школі. К.: Літера, 2022.

6. Шиян Р. Б. Компетентнісний підхід: зміст і технології. Тернопіль: Мандрівець, 2018.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ SCRATCH У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАТИКИ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Семиволос Дар'я Олександрівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти відділення дошкільної і початкової освіти Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Науковий керівник: **Шимкова Юлія Миколаївна,** викладач вищої

кваліфікаційної категорії Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Ключові слова: *Scratch, молодші школярі, програмування, логічне мислення, абстрактне мислення, освітнє програмне середовище, компетентності.*

В останні кілька років заклади загальної середньої освіти впроваджують кардинально нові методики викладання, вдосконалюючи освітній процес і використовуючи новітні досягнення, покликані зробити навчання цікавим, ефективним, результативним і максимально адаптованим до сучасних дітей. Оскільки сучасні учні є теперішніми й майбутніми користувачами досягнень інформаційної та комп'ютерної індустрії, їх потрібно навчати основам інформатики та програмування практично з 1-го класу [4]. Реалізацією вищезазначених завдань протягом багатьох років займалися такі відомі дослідники й викладачі, як М. Левшин, Ю. Первін, А. Горячев, Н. Морзе та Я. Ривкінд. Однією з найбільш важливих і об'ємних тем у загальних курсах інформатики є тема, присвячена вивченню програмного середовища Scratch.

Scratch дозволяє користувачам (учням початкової школи) створювати ігри, фільми й анімаційні історії. Програмне забезпечення нагадує конструктор Lego, що складається з різнокольорових блоків команд, за допомогою яких можна створювати різні об'єкти. У середовищі Scratch програмні продукти створюються шляхом складання графічних блоків. Блоки розроблені таким чином, що їх можна об'єднувати лише в синтаксично правильні структури, що виключає можливість помилок.

Різні типи даних мають різну форму блоків, які можуть бути або не бути сумісними один з одним. Скретч-блоки мають різні кольори та форми і виглядають як пазли, тому є можливість запам'ятати, як виглядає певний

блок і як з’єднати блоки, щоб програма працювала правильно. Процес програмування можна звести до складання пазлу з блоків, і якщо пазл зібраний неправильно, бажаного результату не досягти. Редагування та зміни можна вносити навіть під час роботи програми. Це відкриває значні можливості для модифікації та експериментів. На сьогоднішній день Scratch вважається однією з найкращих програм для вивчення основ програмування в початковій школі, розвитку базових навичок розробки програм та навчання логічному мисленню. Навички логічного мислення є однією з найважливіших компетентностей, зазначених у Законі України «Про освіту» [3].

Навички логічного мислення слід розвивати з дитинства, оскільки вони допоможуть учням у майбутньому швидко і точно знаходити рішення поставлених завдань (наприклад, математичних задач, мовленнєвих навичок) на основі аналізу інформації [2]. Уміння абстрактно мислити та будувати чіткі алгоритми – це саме та навичка, яку молодші школярі розвивають під час створення власних продуктів за допомогою програмного середовища Scratch. Однією з фундаментальних переваг цього програмного середовища є те, що воно знаходиться у вільному доступі і не потребує інсталяції. Scratch було розроблено як освітнє програмне середовище для вивчення програмування учнів молодшого шкільного віку. Інтерфейс програми розроблений спеціально для учнів початкових класів, що робить її максимально інтуїтивно зрозумілою [1]. Важливо також, що здобувачі освіти можуть ділитися результатами своєї творчості з друзями та іншими користувачами.

Для ефективного засвоєння нової інформації учнів потрібно мотивувати. Мотивація до навчальної діяльності виникає тоді, коли молодші школяри відчувають особисту зацікавленість у отриманні знань для досягнення власних цілей. У даному середовищі учні можуть створювати історії, малювати та анімувати персонажів на екрані та вчитися

працювати з програмним забезпеченням, графікою та звуком в ефективний та цікавий спосіб, наприклад, під час гри [5].

Список використаних джерел

1. Дудка О. М., Власій О. О., Магомета Н. М. Реалізація компетентісного підходу до вивчення програмування Scratch. Open educational e-environment of modern University. 2018. № 5. DOI: https://doi.org/10.28925/2414-0325.2018.5.8896. (дата звернення: 28.09.2021).

2. Завадський І. О., Лапінський В. В., Семко Л. П., Кривокульський Л. Є., Німко Н. М. Методичні рекомендації щодо навчання інформатики у 2021–2022 навчальному році. URL: https://docs.google.com/document/d/1xgqCn50h0qB13-7vb_kFBCZOPmi5VGTS/edit (дата звернення: 28.09.2021).

3. Про освіту : Закон України від 05 липня 2017 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 28.09.2021).

4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3–4 класи. *Електронна шкільна бібліотека онлайн*. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf (дата звернення: 30.01.2025).

5. Філіна О. С. Особливості опанування програмного середовища Scratch під час вивчення інформатики у початковій школі. 2021. *Рекомендовано до друку вченою радою ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»(протокол № 3 від 30.09. 2021 р.)*

ВИКОРИСТАННЯ АРТТЕРАПІЇ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сердюк Валерія Олексіївна,
здобувачка другого (магістерського) рівня

вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Вишник Ольга Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова**: арт-терапія, цифрові технології, початкова школа, технологічна освітня галузь, STEAM-освіта, емоційний інтелект, інклюзивне навчання, творчий розвиток, інтегроване навчання, цифрова компетентність.*

У сучасному освітньому просторі особливої актуальності набуває використання арт-терапевтичних засобів та цифрових технологій у навчальному процесі початкової школи. Такий підхід сприяє формуванню емоційного інтелекту, розвитку творчих здібностей учнів, підвищенню їхньої мотивації до навчання та адаптації в освітньому середовищі [1].

Арт-терапія як педагогічна технологія базується на використанні мистецьких форм діяльності (малювання, ліплення, аплікація, колаж, створення мандал тощо) з метою зняття психоемоційного напруження, розвитку уяви, самовираження та гармонізації внутрішнього стану дитини. На уроках технологій така діяльність сприяє особистісному зростанню молодших школярів та розвитку ключових компетентностей [2]. Також застосування арт-терапевтичних практик дозволяє зробити уроки більш емоційно забарвленими, індивідуалізованими та наочними, що відповідає психолого-віковим особливостям молодших школярів.

У контексті впровадження інклюзивної освіти, арт-терапевтичні методи є особливо цінними, адже дозволяють ураховувати індивідуальні особливості кожного учня, зокрема дітей з особливими освітніми

потребами. Такі практики допомагають створити позитивний психологічний клімат у класі, активізують невербальне спілкування, що важливо для учнів із порушеннями мовлення чи соціальної адаптації [3]. Використання арт-методик дозволяє здобувачам освіти з різними рівнями розвитку вільно виражати свої емоції й переживання, не побоюючись критики.

Цифрові технології значно розширюють можливості арт-терапії в освітньому процесі. Вони забезпечують інтерактивність, візуалізацію та зворотний зв'язок. За допомогою цифрових інструментів, таких як Canva, Jamboard, Tayasui Sketches, Scratch, учні можуть створювати власні проєкти, анімації, колажі, що розвиває їхню цифрову та інформаційну компетентність [4]. Окрім цього, використання мультимедійних ресурсів та онлайн-платформ дозволяє організувати спільну творчу діяльність навіть у дистанційному або змішаному форматі навчання.

Поєднання арт-терапії та цифрових технологій сприяє реалізації міжгалузевої інтеграції, зокрема STEAM-підходу (наука, технології, інженерія, мистецтво, математика), який відповідає вимогам Нової української школи. У таких умовах учень виступає активним творцем власного освітнього продукту, що забезпечує суб'єктну позицію в навчанні [5]. Крім того, створення навчального середовища на перетині мистецтва й технологій формує у школярів навички критичного мислення, креативності, співпраці та комунікації.

На уроках технологій доцільно використовувати проєктну діяльність, в якій поєднуються елементи ручної праці, цифрового дизайну та емоційного самовираження. Наприклад, проєкт «Моя емоційна листівка» передбачає виготовлення листівки з паперу, фотографування етапів роботи та створення цифрової презентації зі звуковим супроводом. Такі завдання сприяють не лише формуванню технічних навичок, а й

розвитку емоційної грамотності, здатності до рефлексії та співпереживання.

Отже, впровадження арт-терапевтичних методів та цифрових інструментів у процес навчання технологічної освітньої галузі у початковій школі створює умови для повноцінного розвитку особистості, реалізації творчого потенціалу та формування емоційно-комунікативної компетентності молодших школярів. Такий підхід відповідає концепції особистісно орієнтованого навчання та сприяє формуванню в учнів початкових класів позитивної самооцінки, впевненості у власних силах, а також готовності до самостійної діяльності в цифровому та соціальному середовищі.

Список використаних джерел

1. Василенко С. Інноваційні підходи у формуванні емоційного інтелекту молодших школярів. *Початкова школа*. 2022. № 5. С. 14–18.

2. Колесникова І. Арт-терапія в початковій школі: практичний аспект. *Дошкільне виховання*. 2021. № 3. С. 20–23.

3. Ільченко Т. Арт-терапія як засіб розвитку творчих здібностей дітей з особливими освітніми потребами. *Інклюзивна освіта*. 2020. № 2. С. 45–48.

4. Савченко Л. Цифрові технології в початковій школі: нові можливості та виклики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2022. №1(87). С. 105–112.

5. Дяченко Н. STEAM-освіта в контексті Нової української школи. *Початкова освіта.* 2023. № 2. С. 37–41.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ІННОВАЦІЇ, ІНКЛЮЗІЯ ТА ЕТИКА ЗАСТОСУВАННЯ

Толкачов Дмитро Вікторович, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського

національного педагогічного університету імені Олександра Довженка,

Безкоровайний Іван Вікторович, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Литвинов Андрій Сергійович**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *штучний інтелект, початкова освіта, інклюзивне навчання, академічна доброчесність, етика використання ШІ*.

Сьогодні в Україні дедалі більше наукових досліджень зосереджено на вивченні можливостей застосування алгоритмів штучного інтелекту (ШІ) в освітньому процесі. Міністерство освіти і науки України наголошує, що ШІ може суттєво полегшити роботу педагогів, зокрема у створенні презентацій або формуванні індивідуальних освітніх траєкторій [3]. У співпраці з Міністерством цифрової трансформації МОН розробило методичні рекомендації щодо відповідального впровадження технологій ШІ у закладах освіти. Крім того, державні та приватні ініціативи, зокрема безоплатний онлайн-курс від Google і МОН, спрямовані на підготовку вчителів до ефективного використання інструментів ШІ в навчанні [1]. Таким чином формується цілісний підхід – від підвищення цифрової компетентності педагогів до впровадження локальних цифрових сервісів у шкільну практику.

У наукових дослідженнях ШІ розглядається як потужний інструмент індивідуалізації навчання в початковій школі. Зокрема, одним з акцентів є адаптація завдань до потреб кожного учня і розвиток критичного мислення [4]. Проведені наукові розвідки доводять, що сучасні сервіси на базі ШІ

можуть підвищити мотивацію учнів і залучати їх до активного навчання. Так, всеукраїнське дослідження підтверджує: найпопулярнішим у школах є чат-бот ChatGPT – з ним добре знайомі 76 % учнів і 68 % учителів [2]. Це свідчить про те, що навіть у початковій школі учні вже стикаються з ІТ-технологіями, тому важливо навчити педагогів і здобувачів освіти користуватися ними безпечно й ефективно. Серед прикладів практичного застосування – уроки, де вчителі долучають ШІ до творчих завдань. Зокрема, на уроці української мови в Харківській загальноосвітній школі № 119 учитель використав ШІ, щоб допомогти третьокласникам підбирати заголовки до різних текстів – і отримав «дуже цікаві спостереження та роздуми» учнів [2]. Подібний інтерактивний підхід, який поєднує класичні методи з допомогою ШІ, робить уроки живими і сприяє глибшому розумінню матеріалу.

Інклюзивна освіта в Україні також вбачає у ШІ вагомий ресурс для забезпечення рівного доступу. Як зазначає журнал «На Урок», цифрові технології на кшталт ШІ можуть створити «справді доступне та гнучке середовище навчання для будь-якої дитини» [5]. За рахунок ШІ учитель отримує інструменти адаптації контенту під різні потреби – наприклад, генерувати спрощені тексти чи змінювати формат подачі інформації.

У класі з учнями з особливими освітніми потребами програми на основі ШІ допомагають подолати бар’єри комунікації. Наприклад, існують сервіси перетворення тексту на мовлення для дітей із порушенням зору або інструменти голосового розпізнавання для тих, хто має труднощі з моторикою [5]. Додатково учні з невербальною поведінкою можуть обирати картинки-символи у спеціальних застосунках, а програми намагаються перетворювати їх в озвучені фрази. Завдяки цьому всі учні можуть активніше долучатися до уроків – відповідати на питання, висловлювати думки та запитувати [5].

Ще однією перевагою є економія часу вчителя на підготовку інклюзивних уроків. Адаптувати матеріали під різні потреби зазвичай складно й потребує багато сил. Натомість із ШІ можна швидко переформулювати складний текст простими словами, створити короткий виклад, згенерувати диференційовані завдання чи навіть перевірити роботи учнів на пропущені теми [5]. Наприклад, за допомогою чат-ботів учитель створює тест із різними рівнями складності або отримує підказки для індивідуальних вправ – і може витратити звільнений час на особисті консультації та підтримку молодших школярів. Таким чином, ШІ стає помічником у розвитку інклюзивної моделі освіти: він знижує навантаження на педагога й допомагає кожному учню рухатися у своєму темпі [5].

Водночас упровадження ШІ породжує гострі етичні питання. Експерти, які обговорювали тему «ШІ і доброчесність» у межах семінару, організованого проєктом «Академічна доброчесність в українських школах» (листопад 2023 року), зазначали, що поряд із перевагами – персоналізованим навчанням і автоматизацією рутинних завдань – існують серйозні ризики [5]. Зокрема, викладачі побоюються можливості плагіату та списування за допомогою генеративних сервісів, поширення неправдивої (фейкової) інформації через неконтрольовані алгоритми, а також виникнення нових форм залежності від технологій. Відтак автори семінару з академічної доброчесності наголосили на необхідності «розробки чітких етичних норм і правил» використання ШІ в навчанні [5]. Без відповідних правил ризик порушення прав дітей і зростання відриву в можливостях навчання стає суттєвим викликом.

Самі учні частково усвідомлюють нові небезпеки. Хоча більшість школярів бачить у ШІ потенціал зробити навчання більш цікавим, вони радше просять учителів навчити їх правильно користуватися такими інструментами. Як показало опитування, учні бажають «отримати від

учителів інформацію про те, як правильно використовувати ШІ етично, та які є його переваги й недоліки» [2]. Це свідчить про попит на освіту з цифрової та інформаційної грамотності: педагоги повинні стати провідниками відповідального використання ШІ, навчати молодших школярів критичному мисленню щодо отриманих від ШІ відповідей і підвищувати цифрову обізнаність усіх учасників освітнього процесу [2, 5].

Отже, ШІ у початковій школі України відкриває широкі можливості: може персоналізувати навчання, розвантажити вчителя від рутинної роботи та зробити уроки більш інтерактивними. Численні реальні кейси демонструють, що вже сьогодні вчителі успішно застосовують ШІ – від пошуку ідей для проєктів до адаптивного навчання учнів з особливими освітніми потребами [2, 5].

Разом із тим очевидно: без усвідомленого підходу та чітких правил технології можуть піддаватися зловживанню. Як зазначають фахівці з академічної доброчесності, тільки «свідомий підхід до використання ШІ у навчанні» та нові етичні норми дозволять зберегти за людиною провідну роль у школі [5]. Успішна інтеграція ШІ в українську початкову освіту залежатиме від гармонійного поєднання технічних новацій і гуманістичних цінностей – так, щоб технологія слугувала помічником, а не заміщенням учителя [5].

Список використаних джерел

1. Google та МОН запускають онлайн-курс для освітян про штучний інтелект. URL: https://surl.li/xwbtik (дата звернення 30.04.2025).

2. Всеукраїнське дослідження використання ШІ у шкільній освіті. URL: https://surl.li/xkghtr (дата звернення 30.04.2025).

3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти. URL: https://surl.li/koogxd (дата звернення 30.04.2025).

4. Пономар Л. І. Використання штучного інтелекту в початкових класах: нові можливості для індивідуалізації навчання та розвитку критичного мислення. URL: https://surl.li/yuzcpu (дата звернення 30.04.2025).

5. Штучний інтелект та інклюзія: нові можливості для навчання. URL: https://surl.li/uapnbh (дата звернення 30.04.2025).

ПРОФЕСІЙНА РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Толкачова Поліна Євгеніївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Литвинов Андрій Сергійович**, кандидат педагогічних наук доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова**: компетентнісний підхід, Нова українська школа, освітнє середовище, цифрова компетентність, інтерактивні технології, STEM-освіта.*

Сучасний етап розвитку освіти в Україні позначений докорінними трансформаціями, що охоплюють не лише зміст, а й структуру, форми та методи навчання. У центрі цих змін – упровадження положень Нової української школи, що покликані підготувати учнів до життя у світі, що стрімко змінюється. Центральною ідеєю цього реформування є орієнтація на дитину, її потреби, інтереси, потенціал і можливості. У цьому контексті компетентнісний підхід є методологічною основою нової якості освіти, а професійна роль учителя початкових класів набуває принципово нового змісту

В. Химинець трактує поняття «компетентнісний підхід» як орієнтацію освітнього процесу на формування й розвиток ключових і предметних компетентностей особистості. Учений наголошує, що такий підхід передбачає цілісне оволодіння учнями знаннями, вміннями й

навичками, необхідними для майбутнього життя та майбутньої професійної діяльності. Він підкреслює, що традиційна система освіти робила головний акцент лише на передачі знань, у той час як їхнє практичне застосування залишалося поза увагою. У результаті учні часто знали теорію, але не розуміли, як і де ці знання можна використати в реальних ситуаціях [1].

Законодавчою основою впровадження компетентнісного підходу в початковій освіті України є «Державний стандарт початкової освіти», який уперше сформулював одинадцять ключових компетентностей, що мають бути сформовані в учнів по завершенні кожного етапу навчання. До них належать: володіння державною мовою, математична й природничо-наукова грамотність, цифрова компетентність, здатність навчатися протягом життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська відповідальність, екологічна свідомість тощо [2].

Компетентнісний підхід є також ключовим елементом Концепції «Нова українська школа», де закцентовано увагу на цілісному розвитку особистості. Цей документ спрямований на формування в учнів здатності до критичного мислення, ефективної взаємодії з іншими, відповідального ставлення до власних дій, а також уміння творчо вирішувати проблеми. У такій моделі навчання учень стає активним учасником освітнього процесу, а роль учителя полягає в організації освітнього середовища, яке сприяє всебічному розвитку кожного здобувача освіти. [3].

Компетентнісний підхід передбачає не лише передачу знань від учителя до учня, а формування здатності застосовувати ці знання в різноманітних життєвих ситуаціях. Це означає, що в центрі уваги освітнього процесу опиняються не лише академічні досягнення, а й сформованість широкого спектра вмінь і навичок, серед яких важливе місце посідають критичне мислення, вміння комунікувати, працювати в команді, самостійно приймати рішення, брати відповідальність,

адаптуватися до змін. У початковій школі, як базовій ланці освіти, саме ці компетентності закладають фундамент для подальшого розвитку особистості.

Роль учителя в реалізації цього підходу є визначальною, оскільки саме він організовує освітнє середовище, добирає відповідні методи й прийоми навчання, створює умови для розвитку кожного учня відповідно до індивідуальних особливостей. Учитель більше не єдине джерело знань, він стає наставником, координатором, партнером молодшого школяра в ході пізнавальної діяльності. Його завдання – не лише передати знання, а й сформувати в учнів потребу в навчанні, мотивувати до пізнання, навчити здобувати інформацію самостійно, аналізувати, узагальнювати, застосовувати на практиці.

В умовах Нової української школи професійна діяльність учителя початкових класів охоплює широке коло функцій. З одного боку, він має забезпечити високий рівень академічної підготовки учнів відповідно до Державного стандарту початкової освіти, з іншого – сприяти гармонійному розвитку особистості здобувача освіти, формуванню громадянської позиції, ціннісних орієнтирів, емоційного інтелекту. Вчитель має бути ініціатором освітніх змін, здатним працювати в команді, комунікувати з батьками, колегами, адміністрацією, органами місцевого самоврядування.

Особливої ваги набуває здатність учителя працювати в умовах освітньої інтеграції, яка передбачає міжпредметні зв’язки, перенесення знань і вмінь у нові контексти, наближені до реального життя. Саме тому в Новій українській школі особлива увага приділяється інтегрованим курсам, навчальним проєктам, практикоорієнтованим завданням. Учитель повинен уміти проєктувати освітній процес так, щоб у центрі його перебував учень як активний суб’єкт, здатний до самовираження й самореалізації. З цією метою педагог повинен володіти сучасними

методиками навчання, бути відкритим до нових педагогічних ідей, технологій, здатним критично переосмислювати власний досвід.

У процесі реалізації компетентнісного підходу важливим чинником є створення сприятливого освітнього середовища, яке має бути безпечним, інклюзивним, мотивувальним і таким, що сприяє розвитку пізнавального інтересу. Учитель, який працює відповідно до нових підходів, дбає про психологічний комфорт учнів, їхню залученість до освітнього процесу, активне залучення до прийняття рішень, взаємодію у групах, формування навичок співпраці.

Не менш важливою є здатність педагога здійснювати формувальне оцінювання, яке в Новій українській школі розглядається як засіб розвитку здобувачів освіти, а не як засіб контролю. Вчитель повинен уміти спостерігати за динамікою навчальних досягнень, надавати зворотний зв'язок, формулювати завдання для зростання, підтримувати мотивацію учня. Для цього необхідні глибокі професійні знання, володіння інструментами педагогічної діагностики, рефлексивні навички.

Окремої уваги заслуговує питання цифрової компетентності вчителя, яка в сучасних умовах є надзвичайно важливою. Інформаційно-комунікаційні технології стали невід'ємною частиною освітнього процесу, особливо в контексті дистанційної, змішаної або персоналізованої форми навчання. Учитель повинен уміти користуватися цифровими інструментами, інтегрувати їх у навчальні заняття, формувати в учнів навички безпечної й відповідальної роботи в цифровому середовищі. Це вимагає постійного підвищення кваліфікації, самоосвіти, участі в професійних спільнотах, обміну досвідом.

Реалізація компетентнісного підходу в початковій школі вимагає від учителя високої гнучкості, креативності, готовності до змін. Він має постійно аналізувати свою діяльність, шукати ефективні підходи, адаптуватися до нових викликів, зберігаючи при цьому педагогічну етику,

повагу до здобувачів освіти, віру в їхній потенціал. Важливою є здатність працювати з учнями, які мають різні освітні потреби, створювати умови для їхньої успішної соціалізації, що є складником інклюзивного підходу в освіті.

У сучасній педагогічній практиці впровадження компетентнісного підходу потребує застосування інноваційних методів навчання, що сприяють формуванню критичного мислення, вмінь співпраці, самостійності й відповідальності у здобувачів освіти. Одним із ефективних підходів є використання технологій розвитку критичного мислення через читання та письмо. Наприклад, під час аналізу літературного твору учні використовують таблиці «Знаю – Хочу дізнатися – Дізнався», створюють логічні схеми, розглядають мотиви поведінки героїв і співвідносять описані ситуації з реальним життям.

Популярності набуває також кейс-метод, за допомогою якого учні досліджують реальні або моделізовані життєві сценарії, обговорюють можливі шляхи їх вирішення та висувають власні пропозиції щодо найкращих варіантів дій. Застосування цього підходу сприяє розвитку здатності приймати обґрунтовані рішення, формулювати аргументи та ефективно працювати в груповому середовищі.

Особливого значення набуває інтеграція STEM-освіти, яка охоплює складові природничих наук, технологій, інженерії та математики. У початковій школі це можуть бути міні проєкти, наприклад вивчення властивостей води, конструювання моделей мостів із підручних матеріалів або виконання простих експериментів, які дають змогу молодшим школярам засвоїти наукові поняття через практичну діяльність.

Ефективним складником освітнього процесу є використання інтерактивних технологій та цифрових ресурсів. Освітні платформи, такі як LearningApps, «Прометеус», «Всеосвіта», «EdEra», «На Урок» значно розширюють можливості вчителів і учнів. Вони створюють умови для

розробки індивідуальних завдань, проведення опитувань, перевірки знань та організації інтерактивних ігор, що стимулюють активність здобувачів освіти.

Не менш важливим залишається розвиток командної роботи та проєктної діяльності. Зокрема, в рамках тематичних тижнів учні готують групові презентації, створюють лепбуки, беруть участь у класних акціях або виконують дослідницькі міні проєкти. Подібна діяльність сприяє розвитку ініціативності, колективізму й лідерських якостей, що є ключовими у формуванні компетентної особистості.

Отже, реалізація компетентнісного підходу в умовах Нової української школи є багатогранним і комплексним процесом, що потребує від учителя початкових класів глибоких теоретичних знань і практичних навичок. Учасники освітнього процесу мають бути активними партнерами в розвитку освітнього середовища, яке сприяє не тільки засвоєнню академічних знань, а й формуванню критичного мислення, соціальних навичок, громадянської відповідальності та здатності до саморозвитку.

Професійна роль учителя в умовах НУШ значно розширюється. Він не лише передає знання, а й організовує середовище, яке мотивує до навчання, підтримує учня в його індивідуальному розвитку та інтегрує знання в реальні життєві ситуації. Створення інтегрованих курсів, використання сучасних цифрових ресурсів і новітніх педагогічних технологій є необхідними умовами для ефективної реалізації компетентнісного підходу.

У зв’язку з цим, особливу увагу слід приділяти підготовці майбутніх учителів початкових класів. Вони повинні мати високий рівень педагогічної кваліфікації, вміти адаптуватися до нових викликів і стійко реагувати на зміни в освітньому процесі. Лише за умови гнучкості й постійного професійного розвитку педагоги зможуть виконувати роль

наставників і партнерів для учнів, сприяючи їхньому всебічному розвитку в умовах швидко змінюваного світу.

Таким чином, компетентнісний підхід у початковій школі не лише змінює методику навчання, а й забезпечує всебічний розвиток особистості, формуючи її здатність до навчання, адаптації та активної життєвої позиції. Успішна реалізація цього підходу вимагає від учителів постійного оновлення своїх знань і методичних навичок, упровадження інновацій та відповідального ставлення до кожного учня.

Список використаних джерел

1. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність. Тернопіль: Мандрівець, 2009. 360 с

2. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою КМУ від 21.02.2018 № 87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п (дата звернення: 28.09.2021).

3. Концепція «Нова українська школа». URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 28.09.2021).

ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ (SOFT SKILLS) У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ПЕДАГОГІЧНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Федоренко Андрій Андрійович, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Тихонова Альона Петрівна**, доктор філософії, старший викладач педагогіки і психології початкової освіти Глухівського

національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *молодші школярі, наскрізні вміння, soft skills, компетентності, Нова українська школа, позашкільні навчальні заклади.*

Реформа загальної середньої освіти, що відбувається в межах реалізації концепції Нової української школи, висуває нові вимоги до особистісного становлення здобувачів освіти, зокрема, акцентуючи увагу на формуванні комплексу наскрізних умінь soft skills. У цьому контексті мова йде про розвиток універсальних навичок, які забезпечують не лише академічну успішність, а й життєву компетентність, психологічну зрілість, соціальну відповідальність та здатність до самореалізації у змінному середовищі [1].

У сучасному розумінні до soft skills належать такі компоненти: критичне та креативне мислення, комунікативні навички, емоційний інтелект, уміння працювати в команді, адаптивність, самоорганізація, лідерські якості, навички тайм-менеджменту, відповідальність тощо. На відміну від hard skills – суто професійних знань і вмінь, які легко виміряти, soft skills формуються поступово, на основі соціальної взаємодії та особистого досвіду [2].

Визначальним чинником у формуванні soft skills у молодших школярів є не лише зміст навчання, а й освітнє середовище, в якому відбувається освітній процес. У цьому сенсі позашкільна освіта виступає потужним і донині недостатньо дослідженим ресурсом розвитку наскрізних умінь. В умовах відкритої, гнучкої й варіативної системи позашкільні навчальні заклади здатні забезпечити комплексне формування особистісних якостей учнів засобами різноманітної творчої, інтелектуальної, естетичної, технічної чи спортивної діяльності [3].

Позашкільна освіта для молодших школярів є особливо цінною через її здатність задовольнити потребу в самовираженні, спілкуванні,

визнанні та успіху, що є базовими психологічними умовами гармонійного розвитку особистості. Навчання в позашкільних закладах, як правило, має практико-орієнтований і діяльнісний характер, що сприяє формуванню навичок співпраці, взаємодії в команді, прийняття рішень і відповідальності за власні дії [4].

Емпіричні дослідження зокрема роботи Литвиненко О. М. [2] та Кравченко Л. В. [3] засвідчують, що найефективнішими педагогічними технологіями для розвитку soft skills у молодших школярів є:

- *проєктне навчання*, що інтегрує міжпредметні знання та сприяє формуванню навичок планування, рефлексії, публічного представлення результатів;
- *інтерактивні групові форми роботи*, що стимулюють розвиток комунікації, толерантності, здатності до співпраці;
- *ігрові методики* (включаючи театралізацію, рольові ігри), які сприяють емоційній та соціальній адаптації здобувачів освіти;
- *ініціативні проєкти та міні-гранти* в межах учнівського самоврядування чи соціального волонтерства;
- *кейсові методи та рефлексивні практики*, що навчають аналізувати ситуації, оцінювати наслідки дій та приймати обґрунтовані рішення.

Незважаючи на високу потенційну ефективність позашкільної освіти, існує низка проблем, які стримують повноцінне використання її можливостей: нормативна неврегульованість взаємодії між шкільною та позашкільною освітою; нестача фахових кадрів; обмежене фінансування; відсутність системної інтеграції в єдиний освітній простір учня. Відтак актуальним завданням стає створення механізмів координації зусиль школи, позашкілля та родини у формуванні наскрізних умінь учнів [5].

Отже, формування soft skills у молодших школярів є довготривалим педагогічно-психологічним процесом, що вимагає цілеспрямованої

підтримки з боку педагогів, наявності сприятливого соціального середовища, а також рефлексивної позиції молодшого школяра. Позашкільна освіта має всі необхідні умови для цього, однак її потенціал потребує глибшої теоретико-методологічної розробки, оновлення змісту діяльності та розширення організаційної автономії. Особливу увагу слід приділяти підготовці педагогів до роботи з наскрізними вміннями, формуванню в них особистісної готовності бути фасилітаторами й менторами освітніх траєкторій учнів.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п (дата звернення: 28.09.2021).

2. Литвиненко О. М. Soft skills у Новій українській школі. *Освітній простір України.* 2022. № 1. С. 25–28.

3. Кравченко Л. В. Позашкільна освіта як засіб розвитку soft skills. *Позашкільна освіта*. 2021. № 2. С. 18–21.

4. Гриценко І. І. Формування навичок критичного мислення в молодших школярів. *Початкова освіта*. 2020. № 3. С. 12–15.

5. Козак Т. С. Розвиток емоційного інтелекту в позашкільній діяльності. *Педагогіка і психологія*. 2019. № 4. С. 40–43.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Флорія Іван Сергійович, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу ННІ Педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Решетняк Віктор Федорович,** кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти

***Ключові слова**: національна ідентичність, молодший шкільний вік, зарубіжний досвід, патріотичне виховання, початкова освіта.*

Національна ідентичність у педагогіці трактується як усвідомлення особою власної належності до певної нації через мову, культуру, символи, традиції та спільну історичну пам'ять. У наукових підходах (Ф. Тейджел, Е. Еріксон, Б. Андерсон, К. Камерон) ідентичність розглядається як конструкт, що формується під впливом соціального оточення, системи цінностей та освітньо-виховного впливу.

Проблема формування національної ідентичності набуває особливої актуальності в умовах глобалізаційних процесів, зростання інформаційного впливу та зміни соціокультурного середовища. Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для закладення основ патріотичного світогляду, національної самосвідомості, ціннісних орієнтацій. Аналіз зарубіжного досвіду дозволяє виявити ефективні стратегії виховання національної ідентичності, що базуються на інтеграції культурної спадщини, мови, традицій, історичної пам'яті в освітній процес

Виходячи з означеного актуальним на сьогодні є вивчення зарубіжного досвіду формування національної ідентичності, зокрема провідних країн, таких як:

1.США. Американська система освіти приділяє значну увагу формуванню громадянської ідентичності як важливого складника національної ідентичності. Національні символи, історія, традиції вивчаються з перших класів. Важливе місце займають такі ініціативи, як «Character Education» та «Multicultural Education», які формують повагу до різноманіття, водночас закріплюючи загальноамериканські цінності: свободу, демократію, патріотизм.

2. Канада. У Канаді спостерігається поєднання формування національної ідентичності з повагою до мультикультурності. Освітні

програми акцентують увагу на належності до спільноти, вивченні національної історії провінцій, культур корінного населення, франкомовної та англомовної традиції. Важливою є інтеграція тематичних днів, міжкультурних фестивалів, уроків національної символіки.

3. Фінляндія. Формування національної ідентичності відбувається через глибоку інтеграцію національного контексту в усі предмети. Навчання фінської мови як державної є ключовим компонентом. Виховання будується на повазі до культурного спадку, природи, історії та демократичних цінностей. Підхід «навчання через досвід» дозволяє учням ідентифікувати себе як частину національної спільноти через особисті переживання.

4. Японія. Японська освіта орієнтована на патріотизм, дисципліну та повагу до традицій. Національна ідентичність формується через вивчення культури, історії, звичаїв, етикету та мови. Особлива увага приділяється національним святам, ритуалам, шкільним традиціям. Через колективну діяльність учні засвоюють належність до нації як частини спільної історії та майбутнього.

5. Польща. У польських школах національна ідентичність розглядається як основа патріотичного виховання. Навчальні програми включають системне вивчення історії Польщі, національних героїв, католицьких традицій, національних символів. Активно використовується методика «живої історії», театралізації подій, уроки національної пам’яті.

6 Франція. У Франції питання національної ідентичності інтегрується в контекст громадянського виховання. Особлива роль належить вивченню Конституції, принципів Республіки, символіки (прапор, гімн, гасло), а також класичних творів французької літератури. Основу формування ідентичності становить ідея спільної республіканської належності та поваги до культурної спадщини.

Аналіз зарубіжного досвіду дозволяє виокремити кілька ключових тенденцій:

– інтеграція національного компоненту в усі предмети початкової школи;

– опора на традиції, мову, символіку, історію як інструменти формування ідентичності;

– використання інтерактивних методів (фестивалі, театралізації, навчальні екскурсії);

– поєднання формування національної ідентичності з громадянським вихованням;

– урахування культурного розмаїття разом із збереженням єдиних національних цінностей.

Для України цінним є досвід інтегрованого виховання, поєднання формальної та неформальної освіти, зосередження уваги на емоційно-ціннісному сприйнятті нації як спільноти з глибокою історією, мовою та культурою.

Висновки**.** Зарубіжний досвід формування національної ідентичності в молодшому шкільному віці демонструє ефективні моделі, орієнтовані на гармонійний розвиток особистості, повагу до національної спадщини та демократичних цінностей. Адаптація окремих елементів цих моделей до української системи початкової освіти може сприяти поглибленню патріотичного виховання, становленню активного громадянина та утвердженню національної самосвідомості.

Список використаних джерел

1. Абасалієва О. Особливості національної самосвідомості у дітей молодшого шкільного віку. *Психологія і особистість*. 2016. № 1(2). С. 62–70. URL: https://psychpersonality.pnpu.edu.ua (дата звернення: 28.09.2021).

2. Еріксон Е. Ідентичність: юність і криза. Київ : Основи, 2006. 248 с.

3. Коновалець П. Національна ідентичність як соціокультурний феномен. Київ : Видавництво Академії педагогічних наук, 2018. 212 с.

4. Мартинюк О. Позакласна робота у формуванні патріотичної свідомості школярів. Дніпро : Освіта і суспільство, 2022. 160 с.

5. Сухомлинський В. Виховання громадянської свідомості у молодших школярів. Харків : Освіта, 2019. 144с.

6. Силенко Н. І. Формування національно-культурної ідентичності молодших школярів у процесі взаємодії сім'ї та школи : дис. … д-ра філософії : 011 – *Освітні, педагогічні науки*. Київ : Академічні Тексти України, 2023. 245 с.

7. Чорна Г. В. Зарубіжний досвід формування національних ціннісних орієнтацій студентів закладів вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2018. № 2. С. 80–85. URL: https://journalsofznu.zp.ua (дата звернення: 28.09.2021).

8. Шевченко М. Культурні аспекти національного виховання. Львів : Наукова думка, 2020. 198 с.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБОМ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ

Шаповалова Віталія Альфредо, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: **Собко Валентина Олексіївна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

***Ключові слова**: комунікативна компетентність, початкова освіта, українська мова, інтерактивні вправи, урок*.

Постановка проблеми. У сучасній початковій школі актуальним завданням є формування комунікативної компетентності учнів, що передбачає вміння ефективно спілкуватися в усній і письмовій формах. Традиційні методи навчання часто не забезпечують достатньої активності й зацікавлення учнів у мовленнєвій діяльності. У цьому контексті інтерактивні вправи виступають ефективним засобом розвитку мовленнєвих умінь, сприяючи підвищенню мотивації, активізації пізнавальної діяльності та формуванню ключових мовно-мовленнєвих навичок.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій свідчить про зростаючу увагу дослідників до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи. Копелюк С. [1] акцентує увагу на можливостях літературного читання як засобу мовленнєвого розвитку молодших школярів. Мамчур Л. [2] підкреслює важливість комунікативних вправ як основи ефективного мовного навчання. Пономарьова К. [3] у своєму посібнику систематизує педагогічні підходи до формування мовленнєвих умінь, комунікативної компетентності у процесі вивчення української мови. Офіційні документи, зокрема Державний стандарт початкової освіти [5, с. 4–14] та Типові освітні програми [5], визначають комунікативну компетентність як ключовий компонент мовно-літературної галузі. Слинько М. [4] розглядає специфіку формування цієї компетентності в контексті Нової української школи, зосереджуючи увагу на інтеграції мовленнєвої діяльності. Толкачова А. [6] акцентує на психолого-педагогічних аспектах, зокрема вікових особливостях учнів молодшого шкільного віку, що впливають на процес засвоєння мовленнєвих норм.

Метою публікації є обґрунтування педагогічних умов та методичних підходів до формування комунікативної компетентності здобувачів

початкової освіти на уроках української мови засобом інтерактивних вправ.

Виклад основного матеріалу. Формування комунікативної компетентності є ключовим завданням сучасної початкової освіти, оскільки володіння мовою як засобом спілкування сприяє успішному навчанню та соціалізації дитини. Навчання української мови має не лише забезпечувати засвоєння мовних норм, а й формувати в учнів уміння ефективно спілкуватися, з урахуванням їхніх психологічних та пізнавальних особливостей.

Молодший шкільний вік є особливо важливим періодом розвитку комунікативної активності. Саме в цей період формуються основи мовленнєвої культури, включаючи вміння будувати висловлювання відповідно до мети спілкування, дотримуватися мовного етикету, слухати співрозмовника, працювати в парах і групах [6, с. 211].

У Державному стандарті початкової освіти серед ключових компетентностей першою визначено «вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також… використовувати мову в життєвих ситуаціях [5, с. 4]. Формування цієї компетентності передбачає розвиток здатності ефективно взаємодіяти з іншими, сприймати та аналізувати інформацію, використовувати її в різних комунікативних ситуаціях.

Типова освітня програма під керівництвом О. Савченко визначає мету мовно-літературної освіти як всебічний «розвиток особистості засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей» [5, с. 192]. Окремо підкреслюється роль мови як засобу національного самовираження, міжкультурної комунікації та особистісного розвитку.

Змістова лінія «Взаємодіємо усно» у цій програмі орієнтована на розвиток в учнів уміння сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію, а також створювати діалоги та монологи, орієнтовані на досягнення навчальних і життєвих цілей. Реалізація змісту навчання має здійснюватися на всіх уроках української мови відповідно до вимог програми і спрямовуватися на формування комунікативних умінь молодших школярів.

Слинько М. зазначає, що формування діалогічного мовлення розпочинається вже з першого класу: діти мають навчитися формулювати запитання та відповідати на них у навчальних ситуаціях, з використанням малюнків, текстів і спеціально змодельованих ситуацій [4, с. 80]. Методисти наголошують, що розвиток читацьких умінь тісно пов'язаний із мовленнєвими, тобто учні мають створювати власні висловлювання на основі прочитаного, а не лише копіювати текст-зразок [1, с. 165].

У дослідженні ми орієнтувалися на визначення комунікативної компетентності як «здатності спілкуватися з людьми різного віку і статусу, розуміти й відтворювати сприйняту на слух та прочитану інформацію, змістовно й грамотно висловлювати свої думки в усній і письмовій формах, вільно володіти мовою в різних навчальних та життєвих ситуаціях» (за Пономарьовою К.) [3, с. 10].

Розробляючи методику навчання молодших школярів спілкуватися, брали до уваги рекомендації методистів: 1) комунікативна компетентність включає три основні складники: теоретичний (уміння знаходити інформацію, грамотно оформлювати мовлення), практичний (уміння слухати, розуміти емоції інших) та особистісний (комунікативні якості, зокрема толерантність, рефлексивність) [3]; 2) комунікативні вправи мають відповідати критеріям: змістова спрямованість, інтерактивність, соціокультурна орієнтація, моделювання реальних ситуацій, відповідність

віковим особливостям, стимулювання до створення діалогічних і монологічних висловлювань [2].

Вивчення та аналіз науково-методичної літератури, педагогічного досвіду дали можливість зробити висновок про доцільність упровадження у практику навчання української мови інтерактивних методів, визначити і систематизувати найбільш ефективні інтерактивні прийоми для формування комунікативної компетентності у процесі дослідження мовних явищ/мовлення:

– «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Незакінчене речення», «Асоціативний кущ» (для фронтальної роботи);

– «Обличчям до обличчя», «Інтерв'ю», «Взаємні запитання» (робота в парах), «Карусель», «Акваріум» (робота в малих групах);

– «Рольова гра», «Імітаційні ігри», «Драматизація» (інтерактивні ігри);

– «Прес», «Обери позицію», «Зміни позицію», «Дискусія» (навчання у дискусії).

Такі вправи збагачують методику проведення роботи над формуванням комунікативної компетентності молодших школярів: учні мають можливість обмінюватися думками, вчаться планувати висловлення й переконувати слухачів, аргументувати власну думку та вести діалог, активно взаємодіяти у процесі співнавчання та взаємонавчання, дотримуватися етикетних норм культури спілкування.

Висновки. Отже, у процесі навчання української мови в початковій школі особливе значення має розвиток у дітей здатності до ефективного мовленнєвого спілкування. Комунікативна компетентність молодших школярів формується через поєднання мовних знань, мовленнєвих умінь і навичок, а також соціального досвіду взаємодії. У цьому віці діти особливо сприйнятливі до мовного середовища, що дозволяє педагогам успішно впливати на розвиток мовленнєвої активності, критичного мислення й

творчості. Водночас формування зазначеної компетентності вимагає цілеспрямованої роботи, яка має базуватися на сучасних педагогічних підходах, інтеграції видів мовленнєвої діяльності та створенні умов для живої, змістовної комунікації. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від здатності вчителя організувати навчання так, щоб воно відповідало пізнавальним і соціальним потребам учнів, сприяло розвитку їх особистості та забезпечувало практичне використання мови в реальних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Копелюк С. Формування комунікативної компетентності учнів початкової школи на уроках літературного читання. *Гірська школа українських Карпат*. 2015. № 12−13. С. 163−165.

2. Мамчур Л. І. Комунікативні вправи – стрижень мовного навчання у загальноосвітній школі. *Актуальні проблеми прикладної лінгвістики*. 2016. Вип. 29. С. 48−51.

3. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ ; КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.

4. Слинько М. Формування комунікативної компетентності учнів початкової школи в умовах Нової Української Школи. *Педагогічні науки та освіта*. Запоріжжя, 2022. С. 77−82.

5. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1−2 та 3−4 класи. Київ: Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

6. Толкачова А. Дослідження проблеми формування комунікативної компетентності учнів молодшого шкільного віку. *Духовність особистості: методології, теорія і практика*. 2013. № 6. С. 210−214.

УПЛИВ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА ЇХ РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ

Якшевич Юлія Сергіївна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарного менеджменту Національного університету «Острозька академія»

Науковий керівник: **Недзведовська Ольга Євгенівна**, викладач кафедри педагогіки та методики початкового навчання Національного університету «Острозька академія»

Ключові слова: *цифрова грамотність, резильєнтність, професійна діяльність, педагог.*

У сучасному інформаційному суспільстві цифрова грамотність стала необхідною умовою професійної діяльності педагогів, особливо в умовах нестабільності й викликів освітнього середовища. Майбутні вчителі початкових класів мають володіти не лише фаховими знаннями, а й здатністю адаптуватися до змін, зберігаючи ефективність своєї діяльності. Саме тому резильєнтність, як здатність до психологічної стійкості, взаємодіє з цифровою компетентністю та сприяє успішному функціонуванню фахівця в цифровізованому освітньому середовищі.

Освітні технології постійно змінюються, тому важливо підготувати педагога, здатного швидко реагувати на зміни, впроваджувати нові цифрові інструменти та підтримувати свій емоційний ресурс. Актуальність теми зумовлена потребою у фахівцях нового типу – цифрово грамотних та психологічно стійких, що готові до професійних викликів. Формування цифрової грамотності як чинника резильєнтності дозволяє забезпечити якісну підготовку педагогів для початкової школи.

Саме тому метою дослідження є наукове обґрунтування зв’язку між цифровою підготовкою та розвитком резильєнтності у студентів педагогічних спеціальностей.

У процесі дослідження було проведено аналіз і узагальнення наукових джерел, що дало змогу теоретично обґрунтувати процес формування цифрової грамотності майбутніх учителів початкових класів як важливого чинника розвитку їхньої резильєнтності. Проблематика цифровізації освіти та формування цифрової компетентності педагогів активно висвітлюється в українських нормативно-правових документах, таких як Закон України «Про вищу освіту» (2017), «Про Національну програму інформатизації», а також Концепція «Нова українська школа». Цифрові трансформації освітнього середовища набувають особливої ваги у вітчизняній науці. Серед науковців, які ґрунтовно досліджують ці процеси, варто відзначити В. Бикова, Р. Гуревича, А. Гуржія, М. Жалдака, Н. Ничкало, С. Литвинову, О. Спіріна, С. Сисоєву, Ю. Силенка, Я. Романцову, О. Лисицьку та Я. Гарбич. Їхні праці спрямовані на аналіз цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців і на системне визначення таких понять, як «цифровізація», «цифрова грамотність» і «цифрова компетентність». Окрему увагу формуванню цифрової компетентності у майбутніх педагогів приділяють І. Воротникова, О. Базелюк, О. Браславська, Н. Морзе, Л. Озерова та А. Самко. У своїх працях вони акцентують на необхідності цифрової трансформації в педагогічній освіті як запоруці ефективного розвитку суспільства. Зокрема, підкреслюється важливість поєднання цифрових умінь із психологічною гнучкістю та стійкістю. Це дозволяє фахівцеві бути ефективним, навіть в умовах стресових ситуацій або глобальних змін в освіті [2, с. 137].

Формування цифрової грамотності в майбутніх учителів початкової школи є складним і багатогранним процесом, що передбачає не лише

засвоєння технічних навичок, а й розвиток критичного мислення, медіаграмотності та здатності до адаптації. Застосування цифрових інструментів у педагогічній практиці вимагає від майбутніх фахівців не лише вміння користуватися технологіями, а й глибокого розуміння освітніх процесів у цифровому середовищі. Це передбачає інтеграцію цифрових компетенцій до навчальних дисциплін, зокрема методики навчання, педагогіки та психології. Крім того, важливим є створення умов для самостійного використання цифрових ресурсів студентами у процесі підготовки до занять і педагогічної практики. У такий спосіб цифрова грамотність починає виступати інструментом формування педагогічної автономії.

Одним із ключових чинників, що впливає на резильєнтність майбутніх учителів, є здатність упевнено орієнтуватися в цифровому середовищі. Знання, отримані під час навчання, допомагають студентам не лише забезпечити якісну освітню діяльність, а й упоратися з викликами, що виникають через зміни в форматах навчання. Цифрова грамотність дозволяє знижувати рівень стресу під час роботи з новими платформами, інтерактивними технологіями, сервісами онлайн-комунікації. У процесі навчання важливо сприяти розвитку психологічної стійкості через моделювання складних педагогічних ситуацій, де студентам пропонують вирішити задачі в умовах цифрового виклику. Такий підхід сприяє формуванню впевненості у власних силах та готовності діяти в нестандартних умовах [1, с. 128-130].

Розвиток резильєнтності передбачає не тільки вміння зберігати спокій у стресових ситуаціях, а й здатність до конструктивного мислення, саморегуляції та стратегічного планування. Використання цифрових технологій у професійній підготовці сприяє формуванню навичок самостійного пошуку інформації, аналізу та прийняття рішень. В умовах непередбачуваності освітнього процесу, зокрема під час переходу на

дистанційну або змішану форму навчання, ці вміння виявляються особливо цінними. Цифрова грамотність дозволяє майбутньому вчителю організовувати навчальний процес гнучко й ефективно, з урахуванням потреб учнів початкових класів. Завдяки цьому формується здатність адаптуватися до нових обставин, що є важливим складником резильєнтності.

Освітні програми педагогічних закладів вищої освіти мають бути спрямовані на інтеграцію цифрової підготовки та розвитку м'яких навичок, включно з резильєнтністю. Доцільно вводити спецкурси з цифрових педагогічних технологій, тренінги з управління стресом у цифровому середовищі, а також навчальні модулі з розвитку гнучкості мислення. Використання хмарних сервісів, цифрових платформ, освітніх додатків має стати не епізодичним, а системним компонентом освітнього процесу. Окрім того, необхідно стимулювати самостійну роботу студентів з цифровими ресурсами. Це сприяє не лише професійній самореалізації, а й зміцненню внутрішнього потенціалу та емоційної стійкості [3, с. 26].

Інтеграція цифрової грамотності в підготовку до педагогічної практики є критично важливою умовою. Уміння працювати з інтерактивними дошками, освітніми платформами, організовувати онлайн-комунікацію з учнями й батьками – це вже не додаткові навички, а основні вимоги до сучасного вчителя. Практичні завдання, спрямовані на підготовку цифрового навчального контенту, створення інтерактивних завдань або презентацій, розвивають одночасно й технічні, й психологічні навички. В умовах невизначеності цифрова підготовка стає основою для стабільного функціонування освітнього процесу. Саме під час практики майбутній учитель формує впевненість у своїй цифровій компетентності, що безпосередньо впливає на його резильєнтність.

Не менш важливою є роль наставництва з боку викладачів під час формування цифрової грамотності. Приклад психологічно стійкого,

технологічно підготовленого педагога є потужним фактором для формування аналогічних якостей у студентів. Активне використання цифрових інструментів викладачем під час занять стимулює інтерес до цифрових інновацій у студентів. Викладач може бути не лише джерелом знань, а й ментором у розвитку психологічної витривалості, демонструючи, як ефективно справлятися з цифровими викликами. Таке середовище сприяє формуванню професійної ідентичності сучасного вчителя початкової школи.

Підвищення рівня цифрової грамотності сприяє розвитку професійної мотивації. Студенти, які впевнено користуються освітніми платформами, інструментами для створення контенту та комунікації, відчувають себе більш компетентними. Це підвищує їхню самооцінку та готовність до викладання. Відповідно, стійкість до професійних труднощів зростає. Таким чином, цифрова грамотність і резильєнтність розвиваються синхронно як взаємопов’язані компоненти педагогічної готовності.

Отже, цифрова грамотність є не лише технологічною компетентністю, а й важливим чинником формування резильєнтності у майбутніх учителів початкових класів. Системний підхід до цифрової підготовки у вищій школі забезпечує гнучкість, адаптивність та психологічну стійкість майбутніх педагогів. Розвиток цифрової грамотності має відбуватися в інтеграції з формуванням м’яких навичок, що дозволяє майбутнім фахівцям ефективно діяти в умовах нестабільності. Варто посилити практичний складник цифрової освіти та створити освітнє середовище, що сприяє розвитку як професійних, так і особистісних якостей. Надалі доцільним є проведення емпіричних досліджень з вивчення взаємозв’язку між рівнем цифрової грамотності та резильєнтності майбутніх учителів початкових класів.

Список використаних джерел

1. Браславська О.,Озерова Л. Формування цифрової компетентності майбутніх педагогі у закладах вищої освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя.* 2022. С. 126–135. URL: https://doi.org/10.31499/2307-4914.1.2022.25848 (дата звернення: 29.04.2025).

2. Севастьянова М., Опушко Н. Формування цифрової компетентності майбутніх учителів початкових класів: умови ефективності. *Молодь і ринок*. 2024. № 10/218. С. 136–141. URL: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.293318 (дата звернення: 29.04.2025).

3. Силенко Ю., Романцова Я., Лисицька О., Гарбич Я. Інформаційне освітнє середовище як платформа реалізації інформаційно-комунікаційних технологій у ЗВО. *Молодь і ринок*. 2023. No 6–7 (214–215). С. 67. URL: http://mir. dspu.edu.ua/article/view (дата звернення: 29.04.2025)

Електронне видання

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ПЕДАГОГІЧНИХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

«НАУКОВА КОЛЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА»

(за матеріалами *ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції* **«Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу»** ***)***

ВИПУСК 3

Частина 1 (здобувачі вищої освіти)

Підп. до розповсюдження 28.05.2025.
Формат 60х84/8. Умов. друк. арк. 22,32. Зам. №3523
Облік.-вид. арк. 7,44. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Видавництво Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка
41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Київська, 24
тел/факс (05444) 2-33-06.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи СМв №046 від 16 червня 2014 року